

Apostlenao Sha'apaapanii Kida Daua'o

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Luke saadanii. Utotokadan powa'a zii pakuwaa tawuru'u usaadaniaz Theophilus ati ba'oran kaarita ida'a, Luke kia'oraz udakota-kaos.

Luke saadan pakaaritan Theophilus ati'o, uaipan idi uaitapan kaimanaiman na'apa'oram wuru'u mishidainao iribainanuz naa Jesus na'aka-kaos dauna'an aokazi iti. Kaina'a bauda'apa umanawunu'o parada-karu Acts 1:8 ida'a. Jesus kian, “Mazan Kaimana'o Doronaa morotinan dono unao, ma'ozaka'o nii utaapan unyukunuu, ukau'an ma'ozaka'o nii ukakuwaapan o'dau'u Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka, na'iki Samaria Baara ii aka, atii ipai amazada kawana'ati.”

Luke kowaada kapam na'apam Kaimana'o Doronaa morotinan na'iki utaan pama'ozakan mishidainao ati, na'iki izowaunaanao ati Jerusalem ii, Pentecost Kamoon dono. Uruu idi ma'ozaka mishi Peter na'iki ba'oran mishidainao kakuwaapan pamin-Jewnao ati Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka. Ikakuwaapa kapam Samaria Baara san-nao ati, wuru'u maonapa'oraz iwii zi Jewnao wiizi dazabaan. Kadiman mishidainao iribainan Kaimana'o Doronaa kaminka'utan idi idyaun.

Kaina'a iriba Luke saadan kapam papaonaru Paul daua'o: Paul kowaadapan daua'o kuwai Jesus daua'o ipai amazada kawana'ati, ba'oran kaduz pidannaos mashaapa-kizi ii aka. Wururu'u ba'oran kaduz pidannaouz, inao Jewnao dakotaniaz Gentilenao nii. Mazan iriba inao, imishidan kuwai Jesus daua'o.

Panaadon Luke chi'ikapan na'iki ukaudinan baokopa Paul tuma. Aizii na'apainim Luke ikodaakan an Paul tuma, masha'apakiaka watukapan usaadinpan waunao kii. Waikodan niizu Acts 16:10, 20:5 na'iki 27:2 ida'a.

Kaarita buutinpan kida

Minziiwatin-karu kakuwaapa-karu ua'ii 1:1-26

Kaimana'o Kuwai kowaadapa-kao Jerusalem ii aka 2:1—8:3

Kaimana'o Kuwai kowaadapa-kao Judea na'iki Samaria Baara ii aka 8:4—12:25

Kiwiitapa'o Paul kakuwaatin-kizi 13:1—14:28

Choochi zowaunaanao miitiniipan Jerusalem ii 15:1-35

Itamautan Paul kakuwaatin-kizi 15:36—18:22

Idikinautan Paul kakuwaatin-kizi 18:23—21:16

Paul zaamata-kao na'iki utaraapa-kao 21:17—26:32

Paul dyuuda-kao Rome iti 27:1—28:31

¹ Õpaonaruru Theophilus: Kiwiini'o òkaaritan ida'a,* òkowaadani'i naa sha'atii pu'ati ipai Jesus kaudin-kizi kida dau'u, na'iki òkowaada ukuwaa, utominapatin-kida-kinaaz pidannao. ² Ipai òkowaadanuz usakadin-kizi iki atii Tominkaru na'akauzon di'iti uruu aokazi iti.

Mazan Jesus na'aka-kao ua'ii aokazi iti, ukakinaowan apostlenao Kaimana'o Doronaa ida'an, ñnao uzaamatani-inaouz kakuwaapatinainao nii.

³ Aizii 40 kamoo pazowii-kao dauna'an, Jesus aidinan mapuda apostlenao ati, ukau'an itukapa uruu, na'iki usha'apata pabi'inaaka aimaakan, utukapa-kida-kinaa nii ï'ati mishi'o pakakupan, na'iki ipai ukowaadan ï'ati na'a-pam Tominkaru naobanai-tinan.

⁴ Bauda'apa kamoo apostlenao baokopatinpan dono, Jesus kakinaowan ïdyaun, kaikapa'a: “Mana'a zii pa'i umako'ona'a Jerusalem iki, uzaudapa kizi Kaimana'o

* 1:1 Di'oraz kaarita Luke saadanii koshan.

Doronaa, tawuru'u òDaru kowaadauzoniaz pataa'azon unao ati, na'apa sha'atii tawuru'u òkiauzonuz u'ati. ⁵ John Chikaawunuupauzon soo wunu idi karikaonan, mazan aona'o nii zii kamoo dobatan iriba, Tominkaru chikaawunuuan nii unao Kaimana'o Doronaa idi pa'an," ukian apostlenao ati.

*Tominkaru na'akan Jesus
aokazi iti*

⁶ Aizii apostlenao baokopatinan dono Jesus tuma Olive Naawa ii, sariapa ìkian u'ati, "Naobanai, aizi'o ni'i naa puzaamatan powaa iti pidan king nii Israelitenao bii iki, kazowautapa'o ni'i naa waunao Israelitenao?"

⁷ Mazan Jesus kian ì'ati, "Soo òDaru'o nii karikaonan aitapa na'apainim nii pasha'apatan ipai aimaakan paaipan kawana'ati. Unao aonaa turuu uaitapan. ⁸ Mazan Kaimana'o Doronaa morotinan dono unao, ma'ozaka'o nii utaapan unyukunuu. Ukau'an ma'ozaka'o nii ukakuwaa-pan òdau'u Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka, na'iki Samaria Baara ii aka, atii ipai amazada kawana'ati."

⁹ Jesus ipaian dauna'an paparadinan ì'ati na'apa, uru'u naa Tominkaru na'aka'akan naazu aokazi iti. Apostlenao awunuutapan udawu'ati, atii isha'iz dakinida'akan naazu.

¹⁰ Ìawunuutapan pu'u zii udawu'ati, masha'apakiaka dya'utam daonaioranao, baraka'o ìkamichan kida, aidi-na'akan na'iki ìkadishitan ìdazaba'a. ¹¹ Sariapa ìparadan apostlenao ati kaikapa'a: "Galilee Baara sannao. Kandii nii uawunuutapan aokazi iti? Wuru'u Jesus, Tominkaru na'akaniaz aokazi iti, na'apa'o nii uwa'atin koshan, utukapan kawan umakon aokazi iti," ìkian.

Judas wadaun zaamata-kao

¹² Udauna'an apostlenao padantan naa Olive Naawa iki, Jerusalem iti'i naa. Munapo za'o wuru'u naawazi

ĩmakonaka kiziz. ¹³ Aizii ĩkaawan naa donoi iti, sari-apa ĩmakon pasookadinpauzo-kizi iti, kabaun doko'a'o uparanka baara-tinpan. Kaikapauda'u ĩdyaunu'u: Peter, John, James, Andrew, Philip, Thomas, Bartholomew, Matthew, James (Alphaeus daniz), na'iki Simon (uruu Patriot),[†] na'iki Judas (James daniz). ¹⁴ Na'ia'a naa apostlenao baokopainpan, na'iki mapuda da'i ĩtorinpan Tominkaru ati. Mary, Jesus daroz, na'ia'o kapam ĩtuma, na'iki ba'oran zunnao, na'iki Jesus inawuzunao.

¹⁵ Bauda'apa kamoo uruu dono, mishidainao baokopatinan, 120 wuru'u baokopatinpainaouz. Na'iki Peter kadishitan ĩnao kanaapu iti, na'iki ukian ĩ'ati, ¹⁶ “Öiribannao, ökia'azon ipai unao ati, marii aizii saada-kariwaiz Tominkaru paradan mishii-ka'o, tawuru'u Kaimana'o Doronaa kowaada-kidauzoniaz kotua'a naa David ida'an. Judas dau'ana'o wuru'u una'apanuz, uruu na'aka'oraz pidannao, zaamata'o nii Jesus. ¹⁷ Judas wabii iki'o uruu, Jesus zaamatauzonii, kaudina'o nii baokopa watuma.” ¹⁸ (Taa-kariwai puraata Judas ati, uzaamata-kidan winipinaa Jesus patarubanao ati. Uruu puraata ida'an zakapu torii-ka'o. Na'iki uruu zakapu baara ia'o Judas waotauzon mawaka aka, na'iki tada'oka aka utoba, na'iki ipai uokori kodia'akan. ¹⁹ Ipai pidannao mashaapainao Jerusalem ii aka, abatan wuru'u aimaakan sha'apanuz u'ati na'apa. Uruu idi ĩdakotan paparadan ida'an wuru'u zakapu uu, Akeldama kii, “Izaita'o Zakapu,” kia'o wuru'u.)

²⁰ “Kaikapa sha'atii tawuru'u David saadauzoniaz udau'u Psalms ida'a. 'Marii udapu wa'akinan mawazoo-daun; Aonaa kizi pidan mashaapan udapu ii.’[‡]

[†] 1:13 Patriot: mizaataakapauzoz pawiiizi dau'an. Ba'oran udakotapa-kinao Zealot kii. [‡] 1:20 Psalm 69:25

Ba'oran koshan David saadanii Psalms ida'a, ukian,
 'Marii kizi ba'oran pidan zaamatan wuru'u ukaudin-
 kiziz.'§

²¹ “Ukau'an marii wazaamatan bauda'apa pidan wabii iki, chi'ikapauzo da'i baokopa watuma wakaudinano dono Naobanai Jesus tuma, ²² John chikaawunuuan di'iki'o uruu, atii una'aka-ka'o di'iti wa'ai aokazi iti. Ukau'an na'i-a'oram pidan zaamata-ka'o, uru'o ni'i naa kakuwaapatin waunao tuma Jesus kadishita-kida-ka'o dau'u pamawakakizi iki.” ²³ Uruu idi dya'utam pidannao zaamata-ka'o, Joseph Barsabbas (Justus kia'oraz kapam udakotapauzo-ka'o), na'iki Matthias. ²⁴⁻²⁵ Aizii itukapa'azon na'ia'oram nii zaamata-ka'o. Uruu idi itoriinpan Tominkaru ati kaikapa'a: “Naobanai, ipai puaitapan pidannao nyukunuu, putukapa-kida wa'ati na'ia'oram nii bauda'apa pidan zaamata-ka'o kaudina'o nii pu'ati Judas wadaun nii, mako'oraz naa pamashaapa-kizi iti'i naa,” ikian. ²⁶ Uruu dauna'an imakinaotan makinaonii, itukapa'azon kanom di'iti uwaotan. Matthias di'iti uwaotan. Uru'u naa itaamata apostle nii, kaudina'o nii Jesus ati, ba'oran 11 apostlenao tuma.

2

Kaimana'o Doronaa kaawan daua'o

¹ Aizii Pentecost kamoona kaawan dono'o naa, ipai mishidainao kasaba'ukinan baokopa, bauda'apa'o kabaun nazo ii. ² Masha'apakiaka itabata aimaakan wa'atin diiwa aokazi iki, ma'ozaka'o awaru wa'atin kawanu'o. Ipai pidannao, sakanatapainao kabaun nazo ii abatanuz. ³ Upu'a'a naa itukapa'akan iriba tikazi pu'ukapan kawan sodi kida'o aimaakan, na'iki itukapan naa ibuutinan ipai pidannao kawana'ati kida. ⁴ Uru'u dono Kaimana'o Doronaa morotinan na'iki uma'ozakadan naa ipai ityaun.

§ 1:20 Psalm 109:8

Sariapa ĩparadan pabi'inaaka'o parada-karu kida ida'an, Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati.

⁵ Uruu dono iriba'o Jewnao, Tominkaru-tapainao, kasaba'uinpan Jerusalem ii. ĩnao wa'atin munapo kida'o wiizai di'iki. ⁶ Ipai ĩnao, masha'apakiaka ĩabatan dii-wa'o aimaakan wuru di'ia'a mishidainao kasaba'ukinapakizi ii. Uruu idi iriba ĩdiman na'iti, ĩtukapa'ananuzu. Uru'u naa mazan ĩabatan mishidainao paradan paparadan kaduz kida ida'an. ⁷ Tuukii ĩdi'itinpan ĩdau'u. Sariapa ĩkian pa'atiaaka kida, “Ei, ipai sha'atii wunaou'u pidannaouz Galilee Baara sannao pa'idiwaru, ⁸⁻⁹ mazan na'apa di'i naa mooko waabatan ĩparadan kaiman, waparadan kaduz ida'an kida? Ipai waunao di'i pana'a kida'o waparadan, na'iki ba'oran wiizai iki kida'o pa'idiwaru wawa'atin. Kaina'a wa'atiinao Parthia Baara iki, ba'orainao Media Baara iki, na'iki Elam Baara iki, ba'orainao Mesopotamia Baara iki, Judea Baara iki, Cappadocia Baara iki, ba'orainao kida Pontus Baara na'iki Asia Baara iki. ¹⁰ Kaina'a ba'orainao kida wa'atiinao Phrygia Baara iki na'iki Pamphylia Baara iki, ba'orainao kida Egypt Baara iki, pabi'i kida pidannao wa'atin Libya Baara iki, maonapa'oraz donoi Cyrene itinapu. Kaina'a kapam Rome ikiinao, ¹¹ Jewnao kaawan na'iki ba'oran kaduz pidannao, zaamatinainaouznaa Jewnao kaduz di'iti. Na'iki kaina'a kapam Crete Baara na'iki Arabia Baara ikiinao. Ipai waunao wawa'atin ba'oran amazada iki kida'o, mazan upu'u zii waabatan kaimanaiman ĩkowaadan Tominkaru sha'apatanii, umanawun kida'o aimaakan, waparadan kida ida'an.”

¹² Tuukii, tuukii ĩdi'itinpan, aonaa ĩsookadan papishaan pairibannao kida. “Kandii ni'o wuru'u aimaakan sha'apanuz na'apa?” ĩkian.

¹³ Mazan ba'orainao, ĩbankiitan mishidainao, kaikapa'a: “Ashu, ĩpo'idin karikaonan wuru'u,” ĩkian.

Peter kuwaa

¹⁴ Udauna'an Peter kadishitan naa baokopa wunao tuma'a, 11 apostlenuoz. Na'iki ukian naa i'ati, ma'ozaka'o ida'an, "Õiribannaow Jewnaow, tawarainao, na'iki Jerusalem sannao. Uabata õparadan. Õkowaada'azon u'ati wuru dau'ana'a aimaakan uabataniaz aizii. ¹⁵ Unao kian, 'Wunao po'idin wuru'u.' Aonaa wapo'idin, aizii zii wakanada'akan, na'iki waoko ii zii kamoo. ¹⁶ Õaipan uaitapan wuru dau'ana'a utukapaniaz sha'apan aizii, tawuru'u naa wuru'u mishiina'oraz, prophet Joel saadauzoniaz kotua'a naa. Kaikapa sha'atii tawuru'u ukiauzonuz.

¹⁷ Tominkaru kian pidannao ati:

'Kaikapa'o nii õsha'apatan aimaakan diina'iti'i,
amazada tokon ua'ii,
õtaan nii õDoronaa ipai pidannao ati.

Na'iki udainao daonaioranao na'iki zunnao,
kowaadapan nii õparadan;

na'iki tominnarunao ati,
õtukapa-kidan nii mishi'o aimaakan zanda'awunii
ia'o kawanu'o nii.

Aizii tunarunaonao ati,
õtukapa-kidan nii mishi'o aimaakan ãzanda'awun ii.

¹⁸ Uruu dono õtaan nii õdoronaa õpoitorunao nyukunuu
iti,
daonaioranao na'iki zunnaouz.

Na'iki ãkowaadan nii õparadan kida.

¹⁹ Uruu dono õaidan nii umanawun kida'o aimaakan
di'itinapa-kinai ni'o,
doko ii na'iki imi'i baara'a.
Uruu dono pidannao tukapan nii izai, tikazi, na'iki
podidi'o tikazi shan.

²⁰ Uruu dono maruta'o nii kamoo, na'iki kauzu wuza'o nii
izai kawan.
Wuru'u aimaakan kida sha'apan nii kaikapa'a,
umanawunu'o kamoo,

ōgaru Naobanai Kamoon kaawan ua'ia'o nii.

²¹ Na'ia'oram pidan pishaa'o Naobanai kazannaatan paugaru,

kazannaata-karu niiz.' Kia'o wuru'u Joel saadauzoniaz.*

²² “Ōiribannao Israelitenao, uabata ōparadan. Kaimanaiman Tominkaru kainaabatan unao ati mishi'o udyuudanii wuru'u Jesus Nazareth sanaz, usha'apatakidan ida'an u'ati umanawun kida'o aimaakan. Unao, uaitapa mishi'o kaiwuru'u ōparadanuz, usha'apanum kau'an utukapani'i naa usha'apatan na'apa kida'o aimaakan, da'ana'a uwiizi an. ²³ Paaipan kawana'ati'o wuru'u Tominkaru zaamata-kidanuz Jesus unao ati. Uaitapanii kotua'a naa, unao zaamatan niizu na'iki uzowii-kidan niizu, udyuudan ida'an oia'o pidannao taukanuzu cross di'iti. ²⁴ Mazan Tominkaru kadishitakida uruu mawaka-kizai iki. Ukakuda uruu powaa iti, aonaa mawaka-karu ka'iitan pataratapan uruu mawakainao bii ii. ²⁵ Kaikapa sha'atii tawuru'u David saadauzoniaz Christ paradan.

‘Ōaitapa karikaonan kaina'a Naobanai Tominkaru ōtuma, maonapa umashaapan ōdazaba'a.

Uruu idi aona'o nii kanom ai ōtarian.

²⁶ Ukau'an tuukii manawun ōkonaukian, na'iki karikaonanu'o nii ōkonaukii-kidan Naobanai.

Ōaitapa na'iki ōmishida

pukadishita-kidan nii ōnanaa powaa iti.

²⁷ Aona'o nii pukashaapan ōna'ian karikaonan mawakakizai ii.

Na'iki aona'o nii putaapadan kaimana'o manawun pupoitoru nanaa

dyupushan baaranai ii.

²⁸ Pukowaadauzonii ō'ati,

* [2:21 Joel 2:28-32](#)

pukadishita-kidan nii õgaru powaa iti õmawakan dauna'an.

Õkonaukian nii manawun putaapan idi õgaru pudazaba'a,'
kia'o David saadauzon.†

²⁹ “Õ'inawuzunao, õkowaada'azon u'ati kaimanaiman, wadokozu-daun King David dau'an. Uruu kotua'a naa umawakan, kaina'a watukapan ubaaranaa kaida'a'a, atii kai. ³⁰ Mazan prophet uruu. Uruu idi uaitapa na'iki umishida wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pasha'apata'azon u'ati. Ukiauzonuz, uzaamatan nii bauda'apa David takaan-daun king nii, na'apa'o nii uruu kawan. ³¹ Tominkaru aipan ati, David aitapa na'apam nii aimakaan sha'apan diina'iti'i. Uruu idi'o ukowaadanuz Tominkaru kakudan nii Christ powaa iti pamawaka-kizi iki. Aona'o nii ukashaapan una'ian mawakainao bii ii, na'iki aona'o nii ukashaapan udyupushan baaranai ii. ³² Ukau'an uru'u naa wuru'u Jesus, Tominkaru kadishita-kidaniaz pamawaka-kizi iki. Mishi'o wuru'u ukakudanuz powaa iti, ipai waunao apostlenao tukapanuz. ³³ Tuukii Tominkaru naubaan Jesus, uruu idi usakanata-kidanzu padiswa'ora antanapu Naobanai nii. Na'iki Tominkaru taa'a naa Kaimana'o Doronaa Jesus ati, ukowaadauzoniaz pataa'azon u'ati. Uruu Kaimana'o Dorona'a naa wuru'u Jesus taaniaz waunao mishidainao ati aizii, wuru'u unao tukapanii kidaz, na'iki unao abataniaz kapam. ³⁴ Aonaa David sawatauzo-kaao aokazi iti. Mazan upu'u zii ukian. 'Naobanai Tominkaru kian õNaobanaa ati.

Pusakanata õdiwa'ora antanapu,

³⁵ atii õwaranuita-kidan putarubanao pu'ati.‡

³⁶ “Ukau'an, marii ipai unao na'iki ipai ba'oran Israelitenao aitapan kaimanaiman, tawuru'u Jesus, unao tauka-kidaniaz cross di'iti, uru'u naa Christ, Tominkaru

† 2:28 Psalm 16:8-11 ‡ 2:35 Psalm 110:1

zaamataniaz Naobanai nii, kazannaata'lo nii papidananao.”

³⁷ Pidannao abatan dauna'an ipai wuru'u Peter paradanuz pa'ati kaikapa'a, tuukii ñnyukunuu kasha'oran. Sariapa ñpishaan Peter, na'iki ba'oran apostlenao kapam. “Wairibannao, na'apam nii dii washa'apatinan aizii?” ñkian.

³⁸ Peter kian ñ'ati, “Õiribannao, ipai unao, utanawatin u'oian ai na'iki uchikaawunuu-kidina'a naa umishidan idi'i naa Jesus Christ, Tominkaru mainaabata kizi ipai u'oian. Na'iki Tominkaru taa kizi'i naa u'ati Kaimana'lo Doronaa. ³⁹ Uruu wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azon unao ati, na'iki utakaannao ati, na'iki Gentilenao ati. Mazan soo padapadaniinao pidannao ati'lo nii wuru'u Naobanai waTominkarun taanuz Kaimana'lo Doronaa.” ⁴⁰ Peter kakinaowan ñdyaun kaimanaiman, na'iki powa'a zii koshan uparadan ñ'ati, kaikapa'a: “Umuuda'a naa oia'lo kai, aonaa kizi upataka'uta-kao diina'iti'i oiainao pidannao pataka'uta-kao dono'lo naa.”

⁴¹ Uruu idi iriba, iriba pidannao mishidan ukuwaa, na'iki ñchikaawunuinan naa kapam. Uruu dono 3,000 pidannao mishidan Jesus, na'iki ñbaokopatinan naa wunao bii iti'i mishidapainauznaa. ⁴² Uruu dauna'an karikaonan da'i ñbaokopainpauzon. Minziiwa ñtom-inpan apostlenao di'iki, na'iki ipai ñbauda'apatan pa-nyukunuu Tominkaru dau'ati. ñnikan bread baokopa, ñnyukunitapa-kinaa nii Jesus mawakan, na'iki ñtoriiinpan baokopa kapam Tominkaru ati.

Mishidainao mashaapan kaiman

⁴³ Uruu dono, Tominkaru aipan ati apostlenao sha'apatan umanawun kida'lo aimakaan, aona'oraz turuu usha'apatauzo-kao. Tuukii pidannao di'itinpan wuru dau'a'a ñsha'apatanii kidaz. ⁴⁴ Na'iki mapuda

ībaokopainpan ba'oran mishidainao kida tuma. Na'iki karikaonan da'i īka'idiwaakapan pa'atiaaka kida. ⁴⁵ Na'ia'oram pidan sellian dono pasha'apauz, utaan nii wuru'u pasha'apauz winipinaaz ipai mishidainao kawana'ati, ītorii-kināa nii paaiapanii manawun aimakaan. ⁴⁶ Ipai kamoo mishidainao baokopatinauzon Tominkaru Dapu ii. Panaadon ībaokopatinan nii mishidainao dapu ii kapam, konaukii īaroopan baokopa, na'iki īnikan nii kapam bread panyukunuitapa-kināa nii Jesus mawakan. ⁴⁷ Karikaonan īkonaukiitin-kidan Tominkaru. Uruu idi tuukii pidannao naudapan wuru'u mishidainaouz. Ipai kamoo Jesus kazannaatan pidannao ī'oian ai. Uruu idi powa'a zii manawun mishidainao iribainan.

3

Machi'ikaka'o daonaiora

¹ Bauda'apa kamoo wachuupun ua'ii, Peter na'iki John makon koshan Tominkaru Dapu iti, ītoriiinpa'anan Tominkaru ati, Jewnao toriiinpauzon kawana'ati. ² Aizii kaina'a daonaiora kaawa-kida-kariwai Tominkaru Dapu paniinomizinaa di'ii, dakota-kariwaiz Konaunama'o Paniinom kii. Wurū'u daonaioraz aona'o uchi'ikauzon pashakatan iki'o. Ipai kamoo pairibannao na'akauzonuzu Tominkaru Dapu paniinomizinaa di'iti, upishaa kizi pu-raata pidannao ai, īmorota'anan pu'u Tominkaru Dapu iti.

³ Aizii wuru'u daonaioraz, utukapa Peter na'iki John morota'anan Tominkaru Dapu iti. Sariapa ukian ī'ati, “Utaa shoman ōpuraatan sodi nii.” ⁴ Sariapa īawunuupa'akan u'idi'iti, na'iki Peter kian, “Puabata.” ⁵ Sariapa daonaiora awunuupa'akan ī'idi'iti, aonaa upanadankan paawun ī'ai, uzauda-kidan ītaa'azon puraata pa'ati. ⁶ Mazan Peter kian u'ati, “Aonaa ōpuraatan nii, mazan ōtaan nii aimakaan kaina'a'o

õ'ida'a. Õkian pu'ati, puchi'ika Jesus Christ, Nazareth san uu ida'an." ⁷ Uzaamatanuzu paka'u kadu iki ukadishita-kidanuz. Masha'apakiaka daonaiora kidiba na'iki utaba'u kida ma'ozaka'akan, ⁸ uru'u naa ukadishitan, na'iki uchi'ika'akan naa kapam. Sariapa umorotan Peter na'iki John tuma Tominkaru Dapu iti. Na'ii uchi'ikaadanaan na'iki uzaka'uudanaan, ukonaukii-kidan Tominkaru. ⁹ Aizii pidannao tukapan idi na'iki ïabatan idi wuru'u ukonaukii-kidanuz Tominkaru kaimanan pa'ati, ¹⁰ sariapa ïaitapa'akan uru'u naa tawuru'u sakanatapauzoz Tominkaru Dapu paniinomizinaa ii, pishautauzoz puraata pidannao ai. Tuukii pidannao di'itinpan patukapan idi aimakaan sha'apan u'ati.

¹¹ Aizii wuru'u daonaioraz, na'a uzaamatinpan Peter na'iki John kadu iki, Solomon's Porch* di'ii. Iriba pidannao diman ï'ida'ati, ïtukapa'anan ïdyaun. Tuukii ïdi'itinpan udau'u.

Peter kakuwaapan

Tominkaru Dapu ii

¹² Peter tukapan idi iriba pidannao, sariapa uparadan ï'ati, kaikapa'a: "Õiribannao, Israelitena, kanom ni'o uawunuutapan na'iki udi'itinpan wadau'u? U'itiiman wakaimanan ida'ana'o manawun oo wama'ozakan ida'ana'o karikaonan wuru'u wachi'ika-kidanuz di'ora'a daonaiora? Aonaa turuu washa'apatan aimakaan kaikapa'a wa'ida'a! ¹³ Mishi wadokozu-daunnao Abraham, Isaac, na'iki Jacob, na'iki ipai wairibandaunnao Tominkarun. Uruu tuukii pa'an ukonaukii-kidan na'iki unaubaan papoitoru Jesus. Mazan unao, tuukii uaipan uzowii-kao, na'iki tuukii ukashadan, na'iki udakoopan uruu Pilate kanaapu'u, umuuda'azon pu'u padamatazu. ¹⁴ Mazan aonaa unao nyukunuu na'apan,

* **3:11** Solomon's Porch: dikin-dinapa-kizai kamoo ai.

aonaa uaipan wuru'u kaimana'oraz pidan aona'oraz usha'apatan oia'o muuda-kaos. Soo uaipan pa'an Pilate muuda-kidan zowii-miki pidan. ¹⁵ Uruu idi uzowii-kidan wuru'u taa'oraz kakupa-kinai. Mazan Tominkaru kakuda na'iki ukadishita-kida uruu pamawaka-kizi iki. Ipai waunao watukapa uruu, ukadishitan dauna'an. ¹⁶ Uruu Jesus uu ida'ana'o wuru'u wachi'ika-kidanuz machi'ikaka'o, wamishidan idi Jesus tuukii manawun, na'iki machi'ikaka'o mishidan idi kapam uruu tuukii. Ipai unao utukapa aizii di'i ukadishitapanu'u.

¹⁷ “Uabata õiribanna! Õaitapa unao na'iki uzowau-naanao sha'apatan Jesus kaikapa'a, usha'apanum kau'an umaaitapakan idi Tominkaru dyuudanii wuru'u uruuz. ¹⁸ Tominkaru kowaada-kidani'i naa sha'atii kotua'a naa prophetnao ida'an, wuru'u padyuudan nii Christ, mazan pidannaos pataka'utan niizu na'iki ãzowian niizu. Aizii watukapa na'apa'a naa mishi Tominkaru mishii-kidan paparadan.

¹⁹⁻²⁰ “Ukau'an umuuda'a naa na'iki utanawatina'a naa usha'apaapan ai oia'o, umashaapa kizi'i naa pa'an Tominkaru aipan kawana'ati, umainaabata kizi ipai u'oiian u'ai. Na'iki Tominkaru tiwaa-kida kizi unao ati kaimana'o na'iki konaunama'o mashaapa-karu unyukunuu ii. Na'iki udyuudan nii koshan Christ da'ati'i unao na'iki waunao ida'ati. Usha'apanum kau'an uruu Jesus, Tominkaru zaamataniaz kazannaata'o nii na'iki kazowautapa'o nii ipai daunuuda'u waunao.

²¹ “Jesus na'ian nii zii aokazi ii, atii Tominkaru pa'i-naadan ipai wuru'u patomanii kidaz aimaakan. Na'apa sha'atii ukowaada-kidauzon kotua'a naa kaimanainao prophetnao ida'an. ²² Kaikapa sha'atii tawuru'u Moses kiauzonuz Christ dau'an, 'Naobanai waTominkarun zaamatan nii pidan unao bii iki prophet nii, ukowaadapan nii Tominkaru paradan na'apa õgaru kawan. Uabata kizi

pa'i ipai aimaakan ukowaadanii u'ati, uizo'ati kizi na'iki usha'apatin kizi uparadan kawana'ati. ²³ Na'ia'oram pidan aona'o uabata'azon na'iki aona'o uizo'atin uparadan, Tominkaru mainaabatan niizu papidanannao bii iki.[†]

²⁴ “Na'apa sha'atii Prophet Samuel kowaadauzon, na'iki ipai ba'oran udawu'ati kidainao prophetnao, ikowaadapauzonii kapam ipai wuru kida dau'ana'a, watukapanii kidaz naa usha'apaapa-kaao da'ana'a. ²⁵ Uru'u naa tawuru'u prophetnao ida'ana'oraz Tominkaru kowaada-kidan pasha'apata'azon na'iki pataa'azon wadarunnao ati.[‡] Ipai waunao Jewnao ati'o kapam wuru'u utaa-kaoz, usha'apanum kau'an idani-daunnao wuru'u waunaouz. Ukiauzon Abraham ati, ‘Okamunan-kidan nii ipai pidannao imi'i baara anainao, bauda'apa'o putakaan-daun ida'an.’[§]

²⁶ “Aizii Tominkaru dyuudan dono'o naa papoitoru, udyuudan uruu kiwiin waunao Jewnao ida'ati kaminka'uta'o nii waunao, utanawatin-kidan ida'an waunao, washa'apaapan ai oii kida'o aimaakan,” Peter kian i'ati.

4

Peter na'iki John kootowapa-kida-kaao

¹ Peter na'iki John kadakotinan pu'u zii pidannao ati, upu'a'a naa faadaanao, na'iki kazowautapa'o watchmantapainao Tominkaru Dapu, na'iki Sadduceenao* kaawa'akan ibii ati. Na'iki iabata ikowaadapan ² mishi'o wuru'u Jesus kadishitanuz pamawaka-kizi iki. Ukau'an

[†] 3:23 Deuteronomy 18:15, 18-19 [‡] 3:25 Tominkaru kowaada-kidan pasha'apata'azon na'iki pataa'azon wadarunnao ati: uruu dakota-kaao covenant. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a. [§] 3:25 Genesis 22:18; 26:4 * 4:1 Sadducee: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

mishi'o nii kapam pidannao, mawakainao kidaz kadishitan pamawaka-kizi iki. Uruu dikin ii ito'oran tuukii apostlenao ati. ³ Sariapa i'zaamata-kidan i'dyaun. Mazan wachuupun idi'i naa ina'aka'akan naa i'dyaun taraa-kizai iti, na'ia'a naa itaraa-kidan i'dyaun. ⁴ Mazan iriba, iriba pidannao mishidan, wuru'u abatainaouz apostlenao kuwaa. Uruu idi powa'a zii mishidainao iribadinan, 5000, soo daonaioranao karikaonan aita-ka.

⁵ Aizii ba'oran kamoo ipai kootowapa-kidauzonoa pidannao baokopatinan Jerusalem ii: faadaanao zowau-naanaouz, kazowautapainaoz Jewnao, na'iki tiichaapauzonoouz Moses kakinaori dau'u. ⁶ Annas, Umanawunu'oraz Faadaa, na'ia'o kapam uruu baokopa Caiphas, John, na'iki Alexander tuma. Na'iki na'ia'o kapam ba'oran faadaanao ituma, Annas iribannao kida. ⁷ Ipai inao baokopatinan, udauna'an i'dyuudan naa apostlenao kadishitan pakanaapu'u. Ipishaan naa i'dyaun kaikapa'a: "Kanom aipan ati'o, oo kanom taanii uma'ozaka-kinaa nii, wuru'u uchi'ika-kidanz di'oraz daonaiora'a?" ikian.

⁸ Sariapa Kaimana'o Doronaa ma'ozakadan Peter nyukunuu, na'iki ukian i'ati, "O'iribannao, wanaobanaanao, na'iki kazowautapainao waunao Israelitenao. ⁹ Ukadishita-kidan waunao aizii ukanaapu'u, soo wakamunanun idi na'iki wakaminka'utan idi machi'ikaka'o pidan. Na'iki unao, uaitapa'azon na'apa'oram wuru'u wachi'ika-kidanz uruu. ¹⁰ Aizii oaiapa ipai unao, na'iki ipai Israelitenao aitapan. Jesus Christ, tawuru'u Nazareth sanaz, uruu ma'ozakan ida'ana'o wuru'u wachi'ika-kidanz di'oraz daonaiora'a. Uruu idi utukapan kaimana'a naa aizii ukadishitapan di'i. Uruu Jesus Christ, unao zowii-kidaniaz, utauka-kidaniaz cross di'iti. Mazan Tominkaru kakuda na'iki ukadishita-kida uruu pamawaka-kizi iki. ¹¹ Uruu Jesus dau'ana'o tawuru'u kotua'oraz usaadauzo-ka, Tominkaru Paradan

kianuz kaikapa'a:

'Wuru'u kuba unao tomapauzonao kabaun kashadaniaz. Kaimana'o, na'iki umanawunu'o kabaun toma-kinao wuru'u,

ipai ba'oran kubanao ai.'†

¹² “Aonaa ba'oran pidan nii, kazannaata'o nii wau-nao, di'oraz imi'i baara an, soo bauda'apa Jesus. Uruu Tominkaru dyuudanii, pidannao kazannaatin-kinaa nii, aonaa ba'oran uruu kawanu'o nii.”

¹³ Tuukii kootowapa-kidauzonao pidannao di'itinpan Peter na'iki John dau'u, usha'apanum kau'an itukapa ma'ozaka ikakuwaapan, aonaa itarian. Na'iki itaitapa aonaa aitapainao pidannao manawun mani inao. Udauna'an itaitapankan naa, Jesus minauda'uitapauzonii inao.

¹⁴ Mazan itukapan idi kaina'a wuru'u daonaiora chilika-kida-kariwaiz kadishitapan na'a Peter na'iki John tuma, aonaa itaitapan na'apam naa pakian it'ati. ¹⁵ Uruu idi idyuudan zii ikodita-kida-kao miitiniapa-kizai nazo iki. Udauna'an kootowapa-kidauzonao pidannao kadakotinan naa pa'atiaaka. ¹⁶ Ikian, “Na'apam nii dii washa'apatan idyaun? Ipai pidannao mashaapainao Jerusalem an aitapan wuru'u isha'apatanuz umanawunu'o aimakan, na'iki aonaa na'itim wamariidin udau'an. ¹⁷ Mazan turuu pa'an wamashaatan ikakuwaapatinan, ikuwaa iribainan ai ba'oran pidannao di'iti. Wakakinao shoman idyaun, aonaa kizi'i naa ikakuwaapatinan powa'a Jesus dau'u pidannao ati.” ¹⁸ Uruu idi idapadan idyaun powa'a ati. Na'iki ikian it'ati, “Wakakinaowan nii unao, aonaa waabata'azon powa'a ukakuwaapatinan pidannao ati Jesus dau'u. Aonaa masakauda'u.”

¹⁹ Sariapa Peter na'iki John kian it'ati, “Oiribannao, kanom paradan uitapan Tominkaru aiapa izo'ati-kao? Unao paradan, oo uruu paradan? ²⁰ Aonaa turuu

† 4:11 Psalm 118:22

wasookadan wakowaadapan wuru'u watukapanii, na'iki waabatanii kida aimaakan daua'oraz.”

²¹ Powa'a zii koshan kootowapa-kidauzonao pidannao kakinaowan ïdyaun ma'ozaka'o ida'an. Udauna'an ïmuuda'akan naa ïdyaun. Aonaa ïaitapan na'apam pasha'apatan ïdyaun. Usha'apanum kau'an ipai pidannao, tuukii ïkonaukii-kidan Tominkaru, ïtukapan idi wuru'u umanawunu'o aimaakan sha'apata-kaoaz machi'ikaka'o ati. ²² Wuru'u pidan chi'ika-kida-kariwaiz, uwazootani'i naa 40 uwunun.

Mishidainao toriinpan Tominkaru ati, utaa kizi ïma'ozakakinaa nii

²³ Kootowapa-kidauzonao pidannao muudan dauna'an Peter na'iki John, sariapa ïkiwan pamin-mishidannao di'iti. Na'iki ipai ïkowaadan ï'ati na'apam faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao kian pa'ati. Na'iki ïkowaadan ïkakinaowan paugaru ma'ozaka'o ida'an. ²⁴ Mishidainao abatan idi na'apa'o paradakaru, sariapa ïtoriinpan Tominkaru ati, kaikapa'a: “Oo Naobanai umanawunu'o, toma'o aokazi, imi'i baara, paran na'iki ipai wuru'u mashaapainaoz aokazi ii, imi'i baara'a, na'iki paran baoko ii. ²⁵ Kotua'a naa mishi pukaiwaan wadarun, King David, kowaada'o nii puparadan Kaimana'o Doronaa ida'an. Kaikapa sha'atii tawuru'u King David kiauonuz, 'Kanom dikin ia'o wuru'u Gentilenao[‡] to'oranuz? Na'iki kandii nii pidannao dakotautan pasha'apatan õgaru madiwautapaka?

²⁶ Kingnao minziiwan, ïmizaataakapa'azon, na'iki ba'oran naobanai-tinpainao kida baokopatinan ïtuma,

[‡] 4:25 Gentilenao: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

ĩaipan pamashaatan Naobanai Tominkaru na'iki Christ,
wuru'u puzaamataniaz kazannaata'o nii papidananao.'§

²⁷ “Aizii, na'apa'a naa mishi, ukawana'ati watukapan aimakaan kida sha'apaapa-ka. Pontius Pilate na'iki King Herod baokopatinan Gentilena na'iki Israelitena tuma, Jerusalem ida'a, ĩto'oran dono'oraz Jesus ati. Uruu kaimana'o pupoitoru Christ, uruu puzaamataniaz kazannaata'o nii pupidanannao. ²⁸ Mishi pugaru, puwazoota pidan ma'ozakan, mazan soo puaipan kawana'ati'o, na'iki pukashaapan idi'o karikaonan wuru'u pidannao sha'apatanuz Jesus kaikapa'a. Na'iki kotua'ora'a naa pud'iitapan wuru'u pusha'apata-kida'azoonuz uruu kaikapa'a. ²⁹ Oo, waNaobanaa, puabata na'apam pidannao dakotan pasha'apatan waunao. Mazan waunao pupoitorunao na'iki pupidanannao, pukaminka'uta wau-nao, ma'ozaka kizi wakowaadapan puparadan pidannao ati. ³⁰ Pukashaapa wakakudan karinainao, kaimana'o pupoitoru, Jesus ida'an. Na'iki marii kapam washa'apatan Jesus ida'an, umanawun kida'o aimakaan, aona'oraz turuu pidan sha'apatan,” ĩkian.

³¹ ĩipaian dauna'an patoriinpan Tominkaru ati, sari-apa amazada nakainan ĩbaokopatinapa kizi ii, na'iki ipai Kaimana'o Doronaa ma'ozakadan ĩnyukunuu. Uruu idi ma'ozaka'a naa ĩkowaadapan Tominkaru paradan.

Mishidainao ka'idiwaakapan

³² Ipai wuru'u mishidainaouz, ĩmashaapan patumaaka ĩtaapan panyukunuu, na'iki na'apa kida ĩdi'itinpan. Aizii pasha'apauz kida, aonaa ĩtaapan soo pa'ati'o nii mani karikaonan. Mazan ĩka'idiwatan nii ipai pamin-mishidannao kida u'idi. ³³ Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapan idi apostlenao, ma'ozaka ĩkakuwaapan

§ 4:26 Psalm 2:1-2

Naobanai Jesus kadishitan dau'u pamawaka-kizi iki. Na'iki kaimanaiman Tominkaru kaminka'utan ipai wuru'u mishidainaouz. ³⁴⁻³⁵ Aonaa kanom aimaakan awuta'o nii i'ai. Usha'apanum kau'an pabi'i kida mishidainao, kaina'a izakapun wiizi kida, na'iki idapu kida. Aizii isellian an ba'oran pazakapun oo padapu, ina'akan nii wuru'u uwini pinaa kidaz apostlenao di'iti. Apostlenaou'o ni'i naa buuta wuru'u puraataz mishidainao kawana'ati, wuru'u pataka'utinainaouz. Uruu idi aonaa ibaiapan pazamazin.

³⁶ Aizii mishidainao bii'i kaina'a daonaiora Cyprus san, Joseph kia'o u'uu, mazan apostlenao dakotan naazu Barnabas kii, (ma'ozakadapa'o pidannao nyukunuu, kia'o wuru'u u'uuaz).

³⁷ Bauda'apa kamoo, Barnabas sellian pazakapun ba'oran pidan ati. Uzakapun kawinipinaata-ka dauna'an, un-a'akan naa wuru'u puraataz apostlenao di'iti. Na'apa kizi'i naa koshan ibuutan puraata, mishidainao kawana'ati.

5

Ananias na'iki udaiaro Sapphira

¹ Kaina'a daonaiora Ananias kia'o u'uu. Udaiaro uu Sapphira kia'o. Iaipan kapam pataan puraata mishidainao ati'o nii. Uruu idi ibuutan pa'amazadati, na'iki iseliinuz. ² Mazan Ananias na'iki udaiaro bauda'apatan panyukunuu aonaa kizi itaan ipai daunuuda'u wuru'u puraataz. Udauna'an Ananias makon naa apostlenao di'iti, utaan naa wuru'u puraataz ipai'o kawan mishi. ³ Sariapa Peter kian u'ati, "Ananias, kandii nii pukashapan Satan kaiwaan pugaru? Satan aipan ati pubuutan puraata pu'idiwau nii, wuru di'iki'i puraata taa-kariwaiz pu'ati puamazadati winipinaa nii. Kandii nii putiwaan

pumariidan Kaimana'o Doronaa? ⁴ Pusellian ua'ii wuru'u amazadaz, pu'idiwau wuru'u, na'iki pusellian dau-na'anazu, pu'idiwau padamata wuru'u puraataz. Mazan kandii ni'i naa mooko wuru'u pusha'apatanuz aimaakan kaikapa'a naa manawunu'u? Aonaa waunao mani wuru'u pumariidaniaz, mazan putiwaan pumariidautan Tominkaru pa'an." ⁵ Ananias abatan idi Peter paradan na'apa, sariapa udorauta'akan, na'iki umawaka'akan naa. Aizii pidannao, tukapainao na'iki abatainao kida kuwai Ananias mawakan dau'u, tuukii, tuukii itarian. ⁶ Sariapa daonaioranao wa'atin, na'iki ibazoobatan naa unanaa kamicha mada idi. Udauna'an ina'akan naazu na'iki idida'ana'akan naa uruu.

⁷ Tomunu'iki zaa uruu dauna'an, Ananias daiaro kaawa'akan naa apostlenao ida'ati, aonaa oaitapan wuru'u paudaiaru mawakanuz. ⁸ Sariapa Peter kian o'ati, "Pukowaada o'ati, patumaaka'o wuru'u di'oraz puraata'a? Kaikapauda'u'o wuru'u uamazadati kawinipinaata-kaoaz?"

"Oo, na'apa'o wuru'u," okian u'ati.

⁹ Uruu idi Peter kian o'ati, "Kandii nii pugaru na'iki pudaiaru tiwaa-kidapan Tominkaru Doronaa? U'itiiman aona'o nii Tominkaru aitapan? Puabata! Kaikin iki'i naa daonaioranao didankainao pudaiaru wa'atini'i. Aizii pugaru'o ni'i naa kapam idida'an." ¹⁰ Sariapa odorauta'akan na'iki omawaka'akan naa kapam. Aizii daonaioranao kaawan padidanaka-kizi iki Ananias, itukapan udaiaro mawaka'aka'a naa kapam. Uruu idi ina'akan naa onanaa na'iki ididan naazo paudaiaru dazaba'a.

¹¹ Uruu idi tuukii mishidainao, Jerusalem iainaouz tarian. Na'iki tuukii kapam ba'orainao pidannao kida tarian, itabatan idi wuru'u imawakanuz na'apa.

*Umanawun kida'o aimaakan
sha'apata-kao*

¹² Tominkaru ma'ozakan ida'an, apostlenao sha'apata umanawun kida'o aimaakan pidannao awun za'a, aona'oraz turuu pidan sha'apatan. Mapuda da'i mishidainao baokopainpauzon Solomon's Porch* di'ii, Tominkaru Dapu ia'oraz. ¹³ Mazan mamishida-kainao pidannao, tuukii itarian pakaawan mishidainao ida'ati, mazan up-u'u inaudapan wuru'u isha'apaapanii kidaz aimaakan, na'iki ipai iparadan kaiman idau'an. ¹⁴ Mazan una'apan pu'u iriba daonaioranao na'iki zunnao mishidan naa Naobanai Jesus. Uruu idi baokopa'a naa ibaokopatinan kiwiini'o mishidainao tuma. ¹⁵ Apostlenao sha'apaapan idi umanawun kida'o aimaakan, sariapa pidannao na'akan karinainao pairibannao, na'iki imuudan idyaun dunapo daawa an, pada'awupa-kizi baara'a kida. Aizii Peter do-batan an na'an idazaba an, iaipan udikin do-batan ipaawa an, ikakuda kizi. ¹⁶ Iriba pidannao kasaba'ukinan apostlenao ida'ati, wa'atiinaouz donoi sodi kida di'iki, wuru'u Jerusalem dazaba an kida'oraz wiizainao. Ina'akan karinainao, na'iki oia'o doronai zaamatapaniinao kida, na'iki ipai irinaa kida so'ota-kaao i'ai.

Apostlenao kodita-kida-kaao taraa-kizai iki

¹⁷ Aizii Umanawunu'o Faadaa na'iki uminka'unao, wuru'u Sadduceenaouz,† tuukii ikashauzin apostlenao ati. ¹⁸ Uruu idi izaamatan idyaun, na'iki itaraa-kidan naa idyaun. ¹⁹ Mazan uruu aiwaka'an, angel, Tominkaru di'iki'o da'atan taraa-kizai paniinomizinaa kida i'ati, na'iki ukodita-kida'akan naa idyaun. Ukian i'ati, ²⁰ "Umako Tominkaru Dapu iti, ukowaada kizi pidannao ati wuru dau'a'a pa'ina'oraz naa mashaapa-karu." ²¹ Apostlenao izo'ati Angel paradan. Ishawaka zii amazada, inao

* 5:12 Solomon's Porch: dikin-dinapa-kizai kamoo ai. † 5:17 Sadducee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

mako'oka'a naa Tominkaru Dapu iti. Na'ia'a naa koshan itominapatin-kidan pidannao.

Aizii Umanawunu'o Faadaa baokopatinan naa paminka'unao tuma, na'iki idapadan naa ipai kootowapa-kidauzonao pidannao miitiniapa-kizai iti. Udauna'an idyuudan naa pidannao taraa-kizai iti, inanaka kizi'i naa apostlenao pa'ida'ati. ²² Mazan dyuuda-kariwainao kaawan taraa-kizai iti, aonaa iikodan apostlenao na'ii, uruu idi ikiwa'akan naa powaa iti. Ikaawan, sariapa ikian kootowapa-kidauzonao pidannao ati, ²³ “Wakaawan taraa-kizai iti waikoda ipai paniinom kida dadaradinapa pa'idiwaru, na'iki watchmantapainao taraa-kizai, ipai ikadishitapan paniinom kawana'ati kida. Mazan wamorotan taraa-kizai nazo iti, aonaa waikodan pidannao na'ii.”

²⁴ Faadaanao zowaunaanao, na'iki kazowautapa'o watchmantapainao Tominkaru Dapu abatan idi wuru'u ikowaa, tuukii idi'itinpan. ²⁵ Upu'a'a naa pidan kaawa'akan, kakuwaapa'ana'o i'ida'ati. Ukian i'ati, “Uabata okuwaa! Tawuru'u daonaioranao utaraa-kidaniinaouz, kaini'ia'a naa idyaun Tominkaru Dapu ii, itominapatin-kidan naa pidannao.” ²⁶ Sariapa watchmantapainnao zowaunaa makon paminka'unao tuma, ina'anan wuru'u apostlenaouz, ikootowapa-kida'azon idyaun. Mazan kaiman izaaamatan idyaun, usha'apanum kau'an tuukii itarian wunao aia'a abatapainao kidaz ikowaa. Izauda-kidan pazowii-kao paboo-kao ida'an kuba idi, apostlenao dikin ii.

²⁷ Apostlenao kaawa-kida-kao dauna'an, ikadishita-kida-kaoa'a naa kootowapa-kidauzonao pidannao kanaapu ati. Na'iki Umanawunu'o Faadaa kian naa i'ati kaikapa'a: ²⁸ “Tuukii sha'atii wakakinaowan unao, wakii sha'atii 'aona'a naa waaipan powa'a utominapa-kidan

pidannao Jesus dau'u.' Mazan upu'u zii utominapatin-kidan pidannao. Aizii ipai'i naa Jerusalem ii aka ukuwaa iribainan. Na'iki ipai ukowaadan pidannao ati, waunao wuru'u zowii-kida'oraz Jesus.”

²⁹ Sariapa Peter na'iki ba'oran apostlenao kian, kaikapa'a: “Waizo'atin nii soo Tominkaru paradan, mazan pidan paradan, aona'o nii waizo'atin. ³⁰ Tominkaru, wadokozu-daunnao mishidauzoniaz, uruu kadishita-kidanii Jesus pamawaka-kizi iki, unao zowii-kidaniaz na'iki utauka-kidaniaz cross di'iti. ³¹ Mazan Tominkaru zaamatan na'iki umuudan uruu padiwa'ora antanapu, umanawunu'o Naobanai nii, kazannaata'o nii ipai pidannao. Na'iki uruu ida'an kizi waunao Israelitena tanawatinan wa'oian ai, na'iki uruu ida'an kizi wa'oian mainaabata-ka'o wa'ai. ³² Mishi'o wuru'u kuwaiz, waunao waaitapa na'iki watukapa uruu kakupa. Uruu idi'o wakakuwaatinan udau'u. Na'iki Kaimana'o Doronaa, Tominkaru taaniaz ipai mishidainao kawana'ati, uruu kapam kainaabata'o pidannao ati mishi'o wuru'u kuwai Jesus dau'u kida'oraz.”

³³ Kootowapa-kidauzonao pidannao abatan idi wuru'u ãparadanuz kaikapa'a, tuukii ãto'ora'akan. Ñaipan naa apostlenao zowiaka-ka'o ³⁴ Mazan kaina'a pidan Phariiseenao[‡] bii iki'o, Gamaliel kia'o u'uu, na'iki uruu tiichaa-pauzo Moses kakinaorii dau'u. Ipai pidannao naudapan uruu. Sariapa ukadishitan na'iki udyuudan apostlenao kodita-kida-ka'o zii miitiniapa-kizai iki. ³⁵ Udauna'an ukian naa ipai kootowapa-kidauzonao pidannao ati, “Õiribanna Israelitena, uabata õparadan. Udi'itinapa zii shoman kiwiin usha'apatan ua'ii di'oraz daonaio-ranaou'u. ³⁶ Kotua'a naa na'apa sha'atii tawuru'u Theudas kaawauzonuz. Uruu dono udakotinpan umanawunu'o

[‡] 5:34 Pharisee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

pidan nii, na'iki iriba sha'atii uzaamatan papidanannao nii. Uikoda 400 pidannao zaamatanan u'idi'iti. Mazan bauda'apa kamoo uzowii-ka, uruu idi ipai upidanannao makoobi'iinan, atii na'apa karikaonan ĩmainaabatinan.

³⁷ “Uruu dauna'an Judas, Galilee Baara san, uaipan pamizaataakapan Rome sannao tuma, ĩsaadapan dono ipai pidannao uu.[§] Iriba sha'atii uzaamatauzon papi-danannao nii. Mazan na'apa koshan uzowii-ka. Aizii upidanannao, ipai ĩmakoobi'iinan kapam.

³⁸ “Ukau'an ōkia'azon u'ati, wunao dau'ana'a di'oraz pidannaou'u, aonaa umashaata'ana'a ĩdyaun pakaudin-kizi ai. Umuuda mishi'oraiman ĩdyaun, marii ĩmakon. Aizii ĩsha'apaapan an wuru'u aimakaan kidaz paaipan kawana'ati karikaonan, na'apa'o nii kapam ĩmainaabatinan. ³⁹ Mazan aizii umishiin an mishi ĩsha'apaapan wuru'u aimakaan kidaz Tominkaru aipan kawana'ati, aona'o nii uka'iitan umashaatan ĩdyaun. Na'iki utarubai-tinpan ni'i naa Tominkaru ati,” ukian ĩ'ati.

⁴⁰ Sariapa mishi uparadan na'apatan ĩnyukunuu. Udauna'an ĩdapadan naa apostlenao powa'a ati koshan, na'iki ĩba'izii-kidan naa ĩdyaun. ĩba'izii-ka dauna'an kootowapa-kidauzonao pidannao kakinaowan naa ĩdyaun tuukii. “Aonaa waaipan ukakuwaatinan powa'a Jesus dau'u,” ĩkian apostlenao ati, mazan ĩmuuda'akan naa ĩdyaun.

⁴¹ Uruu idi apostlenao kodita'akan naa kootowapa-kidauzonao pidannao bii iki, tuukii ĩkonaukian. Usha'a-panum kau'an ĩaitapa Tominkaru wuru'u kashaapa'oraz ĩantamikita-ka Jesus dikin ii. ⁴² Ipai kamoo apostlenao tominapa-kidan pidannao, na'iki ĩkowaadapan Kaimana'o

§ 5:37 Rome sannao saadan ipai pidannao uu tax puraatannaa zaamata'a-zoo-ka idi.

Kuwai Tominkaru Dapu ii, na'iki ïdapu kawana'ati kida. Ìkowaadapan ï'ati, mishi'o wuru'u Jesus, uruu Christ.*

6

Pidannao zaamata-kao kaudinainao nii

¹ Uruu dauna'an iriba'a naa Jewnao, Israel anainaouz, mishidan. Iriba kapam baokoinao Jewnao mishidan, wa'atiinao kidaz ba'oran amazada iki, ïparadaniitani'i naa Greek paradan. Ìnao to'orainpan, na'iki ïkaakapautan pamin-Jewnao, wuru'u Israel an kida'oraz ïmashaapan. Usha'apanum kau'an ipai kamoo wanyukunui oo puraata buutauzo-kao zunnao ati, wuru'u mawakainao kidaz naa ïdaiarunao. Mazan ïkian aonaa ïtaan patumaaka wanyukunui oo puraata wunao ati'i Jewabanao paradani-ita'oraz naa Greek paradan. ² Uruu idi 12 apostlenaouz, baokopatin-kidan ipai mishidainao, na'iki ïkian ï'ati, “Aonaa turuu wasookadan wakowaadapan Tominkaru paradan, soo wabuutan dikin ii karikaonan puraata oo wanyukunui. ³ Uabata òiribannao, uikoda mishi'oraiman 7 daonaioranao unao bii iki, Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapaniinao ïnyukunuu, na'iki aitapaabainao. Marii kizi ïnao buuta'o nii puraata na'iki wanyukunui. Uru'o ni'i naa ïkaudin-kizi nii. ⁴ Aizii waunao pakawanu'o nii pa'an wakaudin, watoriinpan nii Tominkaru ati, na'iki watominapa-kidan nii pidannao uparadan dau'.”

⁵ Ipai pidannao nyukunuu na'apan apostlenao paradan kawana'ati. Uruu idi ïzaamatan Stephen, mishida'o manawun Tominkaru uruu, na'iki Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapanii unyukunuu. Ìzaamata kapam Philip,

* **5:42** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas na'iki Nicolas Antioch san, uruu Gentile, mishida'o Tominkaru na'apa Jewnao kawan, na'iki uruu mishida'ora'a naa kapam Jesus. ⁶ Udauna'an mishidainao na'akan naa wuru'u pidannao pazaamataninaouz, apostlenao di'iti. Uruu idi apostlenao muudan paka'u i'ida'a, na'iki itoriinpan Tominkaru ati, ukaminka'uta kizi idyaun.

⁷ Udauna'an powa'a zii Tominkaru Paradan abata-kao na'iki uiribainan naa. Uruu idi Jerusalem ia'o mishidainao iribainan powa'a zii manawun, na'iki iriba kapam na'ainao faadaanao izo'atin Tominkaru paradan, pamishidan ida'an Jesus.

Stephen kootowapa-kida-kao

⁸ Tuukii Tominkaru kaminka'utan Stephen, utaa uma'ozaka-kinnaa nii. Uruu ida'an usha'apata pabi'inaaka umanawun kida'o aimaakan, iriba'o pidannao awun za'a. ⁹ Mazan kaina'a pabi'i kida Jewnao kashadaakapan Stephen tuma, ukuwaa kida dau'an. Inao wuru'u zaamatinpainaouz wuru di'iti'i, dakota-kariwaiz, Poitorui-daunnao* Synagoguegan kii. Inao wa'atinaouz Cyrene iki, ba'orainao Alexandria iki. Pabi'i kida ba'oran pidannao wa'atin wiizai kida di'iki Cilicia na'iki Asia Baara iki kida'o.

¹⁰ Mazan Stephen aitapa powa'a zii manawun i'ai, usha'apanum kau'an Kaimana'o Doronaa kaina'an idi utuma. Uruu idi aona'a naa itaitapan na'apam naa padako'atin uparadan. ¹¹ Uruu idi itaamatan daonaio-ranao mariidina'o nii Stephen dau'u. Kaikapa'a wuru'u idyuudanuz imariidinan: "Waabatanii Stephen dakoopan Moses na'iki Tominkaru dikauda'o ida'an." ¹² Sariapa

* **6:9** Poitorui-daunnao: Pidannao toriauzo-kariwainao poitorui nii, udau-na'an imuuda-kaoa'a naa powaa iti.

mishi pidannao to'ora'akan, na'iki kazowautapainao Jewnao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, tuukii ïto'oran Stephen ati. Udauna'an ïzaamata'akan naazu na'iki ïna'aka'akan naazu ipai Jewnao zowaunaanao kanaapu iti. ¹³ Na'iki na'ia'a naa koshan ïdyuudan pidannao mariidinan Stephen dau'u kootowapa-kidauzonao kanaapu'u. Kaikapa'a wuru'u pidannao mariidinanuz: “Di'oraz pidana'a, karikaonan da'i udakoopan Tominkaru Dapu, na'iki wakakinaorinaa Moses taanii kidaz wa'ati. ¹⁴ Waabatanii ukian, Jesus Nazareth san kaboobi'ian nii Tominkaru Dapu, na'iki upana'adan nii ipai wau-nao kaduz, Moses taanii kidaz wa'ati wamashaapa-kinanaa nii.” ¹⁵ Sariapa pidannao, abatapainao, awunuupa'akan Stephen awun baara iti, na'iki ïtukapan uawun baara kanada, ikodanii angel awun baara.

7

Stephen kakuwaapan Jewnao zowaunaanao ati

¹ Sariapa Umanawunu'o Faadaa kian Stephen ati, “Mishi'o kaiwuru'u ïparadan pudau'u kida'oraz?”

² Stephen dako'atin ïparadan kaikapa'a: “Õ'inawuzunao, uabatan nii õparadan õdako iki aizii. Kotua'a naa, Tominkaru umanawunu'oraz manawun aidinauzon wadarun Abraham ati, umashaapan dono'oraz zii Mesopotamia ii. ³ Uruu dono sha'atii ukian Abraham ati, ‘Pumako di'oraz puwiizi di'iki'i, na'iki puwa'aka puriban-nao. Õna'akan nii pugaru ba'oran amazada iti.’* ”

⁴ “Uruu idi Abraham makon, na'iki uwa'akan pamashaapa-kizi tawuru'u Chaldiannao wiizaitapaniaz. Utuzutinan naa Haran iti, na'ii zii ukawiiizitanan, na'ia'a naa udaru mawakauzon. Uruu dauna'an sha'atii Tominkaru dyuudan naa koshan utuzutinan wuru ida'ati'i

* 7:3 Genesis 12:1

di'oraz amazada'a unao mashaapa-kiziz naa. ⁵ Mazan uruu dono aona'o zii sha'atii Tominkaru taan amazada Abraham idiwau nii. Mazan ukowaadan Abraham ati, pataan nii u'ati na'iki ipai udainao ati, wuru'u di'oraz amazada'a. Uruu dono aona'o zii Abraham dani nii.

⁶ “Ba'oran dono Tominkaru kian u'ati, ‘Pudainao kawiiizi-tinpan nii zii ba'oran kaduz pidannao wiizi ii aka. Na'ia'o ni'i naa ĩpoitoruitapa-ka'o, na'iki tuukia'o nii ĩpataka'uta-ka'o atii 400 wunu. ⁷ Mazan õpataka'utan nii pidannao wuru'u poitoruitapainauz ĩdyaun. Uruu dauna'an õkodita-kidan nii ipai pudani-daunnao Egypt iki, na'iki ĩwa'atin nii da'ati'i di'oraz amazada ida'ati. Na'a'o ni'i naa pa'an ĩmanawuntapan õgaru,' kia'o wuru'u Tominkaru kiauzon u'ati.† ⁸ Na'iki kaikapa'o koshan Tominkaru kiauzon Abraham ati'i:‡ ‘Õaipan nii pugaru na'iki ipai pudainao daonaioranao choota-kidinan,§ na'iki ipai ĩdainao diina'iti'i, na'apa'o nii pa'idiwaru ĩna'apata-ka'o. Uruu ida'ana'o nii utukapa-kidan õpidanannao unao, na'iki mishi uizo'atin õparadan.* Na'apa'a naa mishi Abraham sha'apatan aimaakan. ⁸ kamoo udani Isaac shakatan dauna'an, uru'u naa uchoota-kidanuzu Tominkaru dyuudan kawana'ati. Aizii Isaac dani Jacob, na'apa kapam uchoota-kidanuzu. Aizii Jacob dainao 12 sha'atii daonaioranao, ipai ĩnao na'apa kapam ĩchoota-ka'o. ĩnao di'iki'o sha'atii wadarunnao tominan.

⁹ “Uruu Jacob dainao sha'atii tawuru'u selliauzoz padawu'ichan Joseph Egypt iti poitorui nii ĩkishauzin idi u'ati.† Mazan karikaonan da'i Tominkaru kaminka'utauzon uruu, ¹⁰ dikauda'o aimaakan sha'apan an u'ati. Aizii

† 7:7 Genesis 15:13-14 ‡ 7:8 Tominkaru kiauzon Abraham ati'i: uruu dakota-ka'o covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a. § 7:8 choota-kidinan: Putukapa 'chootin-karu' dau'a'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a. *

* 7:8 Genesis 17:10-14 † 7:9 Genesis 37—50

tawuru'u king, Egypt san dapada-kidauzon dono'oraz Joseph pa'ida'ati, Tominkaru tukapa-kida king[‡] ati wuru'u Joseph, kaimana'o na'iki aitapaaba'o pidan. Sariapa king zaamatan Joseph udaru'o naobanai nii, kazowautapa'o nii ipai Egypt Baara sanna'o, na'iki awunuutapa'o nii ipai usha'apauz kida.

¹¹ “Udauna'an sha'atii zamazi kaawan ipai Egypt ii aka, na'iki ipai Canaan[§] ii aka. Tuukii sha'atii pidannao dopian. Na'iki wadarunnao, tuukii idopian kapam, aona'a naa ikodan pawanyukunuu nii. ¹² Mazan Jacob abata kaina'a pa'an wanyukunui, zaishi kaduz kida selliapa-ka'o Egypt ii. Uruu idi Jacob dyuudan paudainao, Joseph tuunizinao toria'anan wanyukunui Egypt iti. ¹³ Ba'oran dono imakon koshan, uruu u'itamautannaa itoriina'anan na'iti. Uruu dono'o naa sha'atii Joseph kowaadan pa'inawuzunao ati kanom wuru'u paugaruz. Na'iki na'apaini'i naa king abatan Joseph iribannao dau'an. ¹⁴⁻¹⁵ Uruu dono'o tawuru'u Joseph dapada-kidauzonuz padaru na'iki ipai pairibannao. ⁷⁵ uiribannao baokopatinan, ipai imakon Jacob tuma Egypt iti. Na'ia'a naa sha'atii Jacob mawakauzon, na'iki udainao ipai kapam imawakan na'ii. Inao wuru'u wadarunnaouz. ¹⁶ Mazan ipai sha'atii idani-daunnao na'akan inanaa kida, da'ati'i wawiizi Shechem ati. Wuru ida'ati'i baaranaiz, Abraham toriauzoniaz Shechem ii, Hamor dainao ai, puraata idi'oraz ukawinipinaatauzon.

¹⁷ “Aizii wuru'u kamoo maonapatan dono'o naa, Tominkaru mishia'azoonuz naa paparadan utauzoniaz Abraham ati, uruu dono iriba'ora'a naa utakaan-daunnao Egypt ii. ¹⁸ Na'iki na'apain ba'orani'i naa King-tinan Egypt ii, aona'a naa uitapan Joseph dau'an. ¹⁹ Uruu idi udorotan naa pa'antamikita-kinnaa nii wadarunnao.

[‡] 7:10 king: ipai pidannao zaamata-kariwai king nii Egypt ii, idakota-ka'o Pharoah kii. [§] 7:11 Canaan: uruu dakota-kariwaiz Israel kii.

Uruu dono'o naa upataka'utan naa ĩdyaun tuukia'o ida'an, udyuudauzonuz ĩkabootan paudainao amazada iti shakatainaouz zii, ĩmawaka kizi.

²⁰ “Uruu dono'o Moses shakatauzonuz, konaunam sodi'o koraidaonaa. Idikinauda'u kauzu sha'atii padaronao taapan na'iki ĩdizapan uruu padapu ii, udauna'an aonaa na'itim naa udiza-ka.

²¹ Uruu idi ĩkodita-kidan naazu padapu iki, mazan king dani zunaaba ikoda sha'atii wuru'u koraidaonaaz. Uruu idi ozaamatanuzu na'iki odyaupaitanuzu kaiman, na'apa paudani kawan manawun.

²² Kaimanaiman sha'atii tiichaanao tominapa-kidan Moses, ukau'an kaimandaun uaitapan wuru'u Egypt Baara sanna aitapanii kidaz. Na'iki uruu paraaba'o manawun, na'iki uaitapa pasha'apatan pabi'inaaka kida aimaakan.

²³ “Bauda'apa kamoo, Moses makon uawunuuta'anan pairibanna Israelitenaouz. Uruu dono uikodani'i naa 40 uwunun.

²⁴ Ukaawan ĩkaudin-kizi iti, utukapa Egypt san ba'iziautapan Israelite. Sariapa Moses kaunaan wuru'u pairiban ba'izii-kaoz, uruu idi uba'izia'akan naa Egypt san atii umawakan.

²⁵ Moses itiiiman shaa pairibanna aitapan nii Tominkaru wuru'u dyuuda'oraz paugaru kazannaata'o nii ĩdyaun, mazan aonaa ĩdi'itinpan na'apa.

²⁶ “Ba'oran kamoo, Moses tukapan dya'utam Israelitena mizaataakapan. Sariapa umakon ĩ'idi'iti utiwaan pakaimanaaka-kidan ĩdyaun. Ukian ĩ'ati, ‘Uabata õiribanna, aonaa umizaataakapa'ana'a, oo umashaapa'ana'a uiriban atiaaka kaikapa'a.’

²⁷ “Mazan wuru'u ba'iziautapa'oraz pairiban, sariapa ukida'uka'akan Moses na'iki ukian u'ati, ‘Aonaa puzaamata-kaoz kazowautapa'o nii waunao oo dyuuda'o nii na'apam washa'apatinan.

²⁸ Puzowia'azon sha'a õgaru, puzowian kawan Egypt san munumun?”* ²⁹ Moses abatan

* 7:28 Exodus 2:14

idi una'apan, sariapa utaria'akan. Uaitapa ba'oran pidanao aitapa'akani'i naa wuru'u uzowiinuz pidan. Sariapa Moses kidoopan Egypt iki, umakon atii Midian iti. Na'ia'a naa umashaapan, tawarai nii, atii umazidan naa na'ii sanaaba tuma. Dya'utam sha'atii idainao daonaioranao.

³⁰ “40 wunu dauna'an sha'atii, angel aidinauzon Moses ati, tikazi maodapan kazamaka'o ko'ori'o di'iki, mapidan-taka'o amazada baara ii, maonapa'oraz midukuo Sinai ii. ³¹ Tuukii sha'atii Moses di'itinpan, utukapan idi kazamaka'o maodapan udaru. Sariapa umaonapadinan na'iti, utukapa'azonuzu kaimanaiman. Upu'u uabatan Naobanai Tominkaru paradan pa'ati. ³² ‘Ōgaru pudarun-nao Abraham, Isaac, na'iki Jacob Tominkarun,’ ukian. Tuukii Moses naka-nakaan patarian idi, na'iki aona'a naa uka'iitan paawunuupa'akan tikazi di'iti.†

³³ “Udauna'an Naobanai kian naa Moses ati, ‘Puso'ota pudazkida, umanawunu'o baara'a'o wuru'u pukadishitapanuz, ōkaina'an idi da'a'a. ³⁴ Mishi ōtukapa na'apam Egypt Baara sannao pataka'utan ōpidanannao udawunu'iti manawun. Ōabata idopian tuukii ō'ati, uruu idi'o ōaidinan pu'ati, ōkazannaata'azon idi idyaun. Aizii ōdyuudan nii pumakon Egypt iti,’ kia'o wuru'u Tominkaru kiauuzon Moses ati.”‡

³⁵ Stephen kian koshan i'ati, “Uruu Moses tawuru'u kaminka'uta'azo'oraz pairibanna Israelitena. Mazan ikian sha'atii u'ati, ‘Aonaa puzaamata-kao kazowautapa'o nii waunao oo dyuuda'o nii na'apam washa'apatinan.’ Mazan paaipan ati Tominkaru dyuudan Moses kazowautapa'o nii, na'iki kazannaata'o nii idyaun ipataka'uta-kao ai. Tominkaru zaamatan uruu, angel aidinan ida'an u'ati tikazi maodapa'o di'ii. ³⁶ Ukau'an uruu Moses tawuru'u kodita-kida'oraz wadarunnao Egypt iki.

† 7:32 Exodus 3:6 ‡ 7:34 Exodus 3:5, 7-8, 10

Tominkaru ida'an ma'ozaka sha'atii, Moses sha'apatan pabi'inaaka umanawun kida'o aimaakan pakodita-kidinaa nii ïdyaun Egypt iki, atii utarauka-kidan paran ï'ati, dakota-kariwaiz Red Sea kii. Na'iki'i naa sha'atii una'akapan ïdyaun mapidantaka'o amazada baara an. Usha'apata umanawun kida'o aimaakan na'ii'aka, atii 40 wunu. ³⁷ Uruu Moses tawuru'u kiauzoz ipai Israelitena ati kaikapa'a: 'Tominkaru zaamatan nii pidan unao bii iki prophet nii, na'apa õgaru kawan.'§ ³⁸ Na'iki uruu Moses tuma'o sha'atii tawuru'u wairibanna Israelite kasaba'uk-inauzonuz mapidantaka'o amazada baara ii. Uruu dono'o sha'atii angel Tominkaru di'iki'o paradauzonuz Moses ati midukuo Sinai paawa ii. Utaan dono'oraz Moses ati kakinaorii, kaimana'o mashaapa-kinai ni'o, udobata-kidan ni'o wadarunnao ati, na'iki waunao ati'o kapam. ³⁹ Mazan upu'u aona'a naa ïaipan Moses pazowaunaa nii, uruu idi aona'a naa ïizo'ati'izon uparadan. Mazan ïnyukunuu Egypt iti pa'idiwaru, tuukii ïkiwa'azon powaa iti.

⁴⁰ "Moses na'ian pu'u zii midukuo Sinai ii Tominkaru tuma, uru'u naa pidannao kian Aaron ati, 'Putoma'a naa watominkarunnao nii, kazowautapa'o ni'i naa wau-nao. Usha'apanum kau'an aonaa waaitapan na'iam naa Moses kodita-kida'oraz waunao Egypt iki,' ïkian.* ⁴¹ Uruu dono'ora'a naa tawuru'u ïtomaazonuz patominkarun nii, ïtomanuzu na'apa tapi'iza kawan. Udauna'an ïkawaodan naa kaznizo, pataan ni'i naa patominkarun ati. Udauna'an ïkasaba'ukinan naa udazaba an, uruu ïkonaukiitin-kidan naa wuru'u patomaniaz patominkarun nii.

⁴² "Tuukii Tominkaru to'oran ï'ati. Uruu idi umari-na'ata'akan naa ïdyaun. Marii kizi'i naa ïtorinpan patominkarunnao ati kida'a naa karikaonan, wuru'u doko

§ 7:37 Deuteronomy 18:15 * 7:40 Exodus 32:1

ii kida'oraz, kamoo, kauzu, na'iki wizinao kidaz. Uruu kawana'ati'o tawuru'u Tominkaru prophetinnao saadauzoniaz. Kaikapa sha'atii tawuru'u usaadauzonii kianuz:

'Unao Israelitena,
 karikaonan da'i utaan na'iki ukawaodauzon uzainao,
 uchi'ikapauzon dono'oraz 40 wunu,
 mapidantaka'o amazada ii aka.

Mazan aonaa õgaru ati'o mani da'i tawuru'u ukawaodauzonuz uzainao,

⁴³ soo utominkarun Molech ati'o karikaonan.

Uruu unao na'akapauzonii padapunaa tuma.

Na'iki una'akapauzonii kapam ba'oran utominkarun
 Rephan,

wizi kawanu'oraz utoman.

Ĩnao utomanii kidaz utominkarunnao nii,

ĩnao ati'o karikaonan, tawuru'u utoriinpauzonuz.

Uruu idi õkashaapan nii utarubanao zaamatan unao,

marii kizi ĩna'akan unao munapo, munapo ba'oran
 amazada iti,

Babylon dawun itinapu.' ”†

⁴⁴ Stephen kian koshan, “Kotua'a naa, wadokozu-daunnao chi'ikapauzon dono'oraz mapidantaka'o amazada di'ii'aka, ĩna'akapauzonii patuma Tominkaru kakinaori pakarannaa, padapunaa tuma. Uruu ĩnyukunuitapa-kinaa Tominkaru kaina'an patuma. Utoma-kaon na'apa Tominkaru kowaadauzon kawana'ati'o, na'iki uaida-kidan kawana'ati'o Moses ati wuru'u ukakinaori pakarannaa dapunaa toma-kaoaz. ⁴⁵ Kotua'iki uruu dauna'an, Joshua na'akan na'iki ukazowautapan dono'o naa wadokozu-daunnao, taa-kariwai'i naa sha'atii ĩ'ati Tominkaru kakinaori pakarannaa padapunaa tuma, ĩdarunnao dobata-kidani'i naa ĩ'ati. Na'iki uruu dono'ora'a naa sha'atii tawuru'u Tominkaru waatauzonuz pawizi ai Gentilena. Uruu

† 7:43 Amos 5:25-27

amazada'a naa sha'atii wadarunnao zaamata pawiiizi nii. Na'iki na'itili naa ĩna'akauzon Tominkaru kakinaori pakarannaa, padapunaa tuma. Na'ia'a naa sha'atii utaapa-kaao atii David king-tinan di'iti. ⁴⁶ Kaiman sha'atii Tominkaru nyukunuu David ati, na'iki uruu pishauzoz Tominkaru, uaipan patoman kabaun u'ati, Israelitenao Tominkarunuz. ⁴⁷ Mazan David dani, Solomon ati'li naa pa'an Tominkaru toma-kidauzon padapu nii.

⁴⁸ “Mazan waaitapa, aonaa Tominkaru umanawunu'o-raz mashaapan kabaun pidan tomanii nazo'o. Kaikapa sha'atii tawuru'u prophet saadanii kian:

⁴⁹ ‘Aokazi, uruu õnaobanai-tinapa-kizi tabanaa.

Aizii imi'li baara, uruu õsaabatapa-kizi karikaonan õkidiba.

Sha'apa'oram nii mooko kabaun putoma õ'ati?’

Naobanai kian.

‘Turuu mooko puaitapan putoman kabaun õsookapa-kizi nii?’

⁵⁰ Aonaa mooko õtomanii mani õka'u idi ipai wuru'u aimaakan kidaz?’”[‡]

⁵¹ Udauna'an Stephen kian koshan kootowapa-kidauzono pidannao ati, “Mishi unao dadara unyukunuu. Aonaa umishida'azon Tominkaru, na'iki aonaa uabata'azon uparadan. Na'iki tuukii udikintapan Kaimana'o Doronaa, na'apa manawun unao, udarunnao kawan. ⁵² ĩnao ipai ĩantamikitan Tominkaru prophetinnao. Atii ĩzowiauzo nii wunaou'u kowaadapauzonaouz Tominkaru dyuuda'azon dau'an Kaimana'o Papoitoru. Udyuuda'a naa mishi wuru'u papoitoruz, uru'u naa tawuru'u unao zaamata-kidaniaz na'iki uzowii-kidaniaz. ⁵³ Unao ati'o padamata ipai kakinaorii taa-kaao, tawuru'u Tominkaru dyuudauzoniaz

[‡] 7:50 Isaiah 66:1-2

angelnao kowaada-kidan udokozu-daunnao ati. Mazan upu'u aonaa uizo'ati'izon wuru'u kakinaorii kidaz,” ukian.

Stephen zowii-ka

⁵⁴ Īabatan idi Stephen paradan na'apa, tuukii ĩto'ora'akan u'ati na'iki ĩkuzowan paudako. ⁵⁵ Mazan ma'ozaka Stephen nyukunuu Kaimana'o Doronaa aipan ati. Uawunuupan doko iti aokazi iti, utukapa Kanada Tominkaru umanawunun kanadapan na'ii, na'iki utukapa Jesus kadishitapan Tominkaru diwa'ora antanapu. ⁵⁶ Uru'u naa ukian kootowapa-kidauzonao pidannao ati, “Utukapa! Aokazi da'atinan, na'iki otukapa Daonaiora Aokazi Iki'o[§] kadishitapan Tominkaru diwa'ora antanapu.”

⁵⁷ Sariapa kootowapa-kidauzonao pidannao kadakoina'akan, ĩtaratan pakinao kida uparadan ai. Na'iki ĩzaamata'akan naa uruu. ⁵⁸ Udauna'an ĩkozoota'akan naa uruu wiizai dawun iti. Na'ia'a naa ĩnaraka'akan naa pashooton kida. Kaina'a pidan, Saul kia'o u'uu. Uruu ati'i naa ĩawunuutapa-kidan pashooton kida. Na'ia'a naa ĩboowautapan Stephen kuba idi, aonaa masakauda'u mani.

⁵⁹ Mazan upu'u Stephen toriinpan. Ukian, “Ōnaobanaa Jesus, puzaamata odoronaa.” ⁶⁰ Udauna'an ukodoru'ukan na'iki uparadan diiwa'o ida'an. “Ōnaobanaa, mana'a pupataka'uta'ana'a ĩdyaun pa'oian dikin ii,” ukian. Uru'u naa mazan umawaka'akan naa.

8

¹ Kaiman Saul ati Stephen zowii-ka.

Saul pataka'utan mishidainao

§ 7:56 Daonaiora Aokazi Iki'o: Na'apa'o Jesus kiauon padau'an. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu masha'apannaada-kinao ida'a.

Stephen zowii-ka'o dauna'an, powa'a zii manawun mishidainao pataka'uta-ka'o Jerusalem ii. Uruu idi mishidainao kidoopaabi'iinan Judea Baara iti kida, na'iki Samaria Baara iti kida. Mazan apostlenao aonaa i'ki-doopan pa'an. Ina'ian zii Jerusalem ii. ² Kaina'a pi-dannao na'ii mishidainao Tominkaru. Tuukii i'nyukunuu kasha'oran Stephen zowii-ka'o idi. Udauna'an i'didan naazu, na'iki i'muraan uruu tuukii. ³ Mazan Saul, tuukii uaipan pamainaabatan mishidainao. Uruu idi umakon i'dapu kawana'ati kida. Uikodan dono mishidainao, daon-aioranao na'iki zunnao, ukozootan nii i'dyaun padapu iki, na'iki utaraa-kidan ni'i naa i'dyaun.

Philip kakuwaapatinan daua'o Samaria ii aka

⁴ Aizii mishidainao wuru'u kidoopainauz Jerusalem iki, i'kowaadapan naa Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u pi-dannao ati pamakopa-kizi kawana'ati. ⁵ Aizii Philip, umakon donoi Samaria iti, na'ii'aka'a naa ukowaadapan Kaimana'o Kuwai pidannao ati Christ* dau'u. ⁶ Iriba da'i pidannao kasaba'ukinan, na'iki tuukii i'abata'azon Philip kuwaa kaimanaiman. Usha'apanum kau'an i'tukapan idi Philip sha'apatan iriba umanawun kida'o aimakaan, aona'oraz turuu pidan sha'apatauzon. ⁷ Iriba ukodita-kidan oia'o doronainao pidannao di'iki. Na'iki diiwa i'kadakoinan wuru'u i'koditanuz pidannao di'iki. Na'iki iriba uchi'ika-kidan pidannao machi'ika-kainao na'iki tokooza'uupainao. ⁸ Uruu dono tuukii pidannao konaukian na'ii.

⁹ Aizii Samaria ii kaina'a marunao, Simon kia'o u'uu. Kotua'iki'ora'a naa udi'itinapa-kidan pidannao pamarunaowiinpan ida'an. Na'iki uruu tuukia'o

* **8:5** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

u'atadinpan na'iki udakotinpan aitapa'o pidan nii.
¹⁰ Ipai pidannao Samaria ii, waranuitapa-kariwainao, na'iki umanawun-tinpainao, tuukii ñmishidan Simon. Uruu idi ñkian udau'an, "Tominkaru di'iki'o uikodan wuru'u umanawunu'oraz ma'ozaka-kinai."
¹¹ Tuukii ñmishidan marunao, usha'apanum kau'an kotua'iki'ora'a naa udi'itinapa-kidan pidannao pasha'apaapanii kida aimakaan dau'u pamarunaowiinpan ida'an.

¹² Aizii Philip, ukowaadapan idi'i naa ñ'ati Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'u, na'iki Jesus uruu mishi'o Christ. Uruu idi zunnao na'iki daonaio-ranao mishidan Philip kuwaa, na'iki ñchikaawunuinan naa.
¹³ Aizii Simon, umishida Philip kuwaa, uruu idi uchikaawunuinan naa kapam. Uruu dauna'an karikao-nan umakon na'iki uchi'ikapan Philip dawu'ati. Na'iki tuukii udi'itinpan, utukapan idi na'apam Philip sha'ap-atan umanawun kida'o aimakaan.

Kaimana'o Doronaa morotinan Samaria Baara sannao

¹⁴ Aizii apostlenao Jerusalem iainao abata'a naa wuru'u Samaria Baara sannao mishidanuz Tominkaru Paradan, uruu idi ñdyuudan Peter na'iki John ñ'idi'iti.
¹⁵ ñkaawan dauna'an, uru'u naa Peter na'iki John toriinapa-kidan mishidainao Tominkaru ati, Kaimana'o Doronaa morotin kizi ñdyaun.
¹⁶ Usha'apanum kau'an Philip chikaawunuuni'i naa ñdyaun, ñmishidan idi Naobanai Jesus, mazan aonaa zii Kaimana'o Doronaa nii ñ'ida'a.
¹⁷ Uru'u naa Peter na'iki John muudan paka'u ipai wunao ida'ati'i mishidainauz, sariapa Kaimana'o Doronaa morotinan ipai ñdyaun.

Simon toria'azon ma'ozaka-kinai

¹⁸ Aizii Simon, wuru'u marunao-tinpauzoz, udi'itapan wuru'u Kaimana'o Doronaa morotinanuz mishidainao,

apostlenao muudan ida'an paka'u i'ida'a. Sariapa utaa'azon puraata apostlenao ati. ¹⁹ Ukian i'ati, "Utaa kapam o'ati wuru'u ma'ozaka-kinaiz, na'apa kizi kapam Kaimana'o Doronaa morotinan ipai opishatanii pidanao."

²⁰ Mazan Peter kian u'ati, "Marii Tominkaru mainaabatan pupuraatan putuma. Pu'itiiman toriauzo-kariwai puraata ida'an wuru'u ma'ozaka-kinaiz, mawinipinaadaunu'oraz Tominkaru taan? ²¹ Aonaa turuu pukaudinan watuma Tominkaru paradan dau'u. Usha'apanum kau'an Tominkaru aitapa punyukunuu, uaitapa pud'iitinpan pana'iti karikaonan. ²² Ukau'an pumarina'ata'a naa wuru'u pud'iitinapanuz oia'o dau'u, putorinapa na'iki pupishaa Tominkaru, panaadon uso'otan nii wuru'u oia'oraz na'iki dikauda'oraz aimaakan pud'iitapan. ²³ Usha'apanum kau'an otukapa tuukii manawun pukishauzin waunao ati, na'iki tuukii manawun pusha'apata'azon oia'o, oia'o zaamatapan idi pugaru kaimanaiman," ukian.

²⁴ Sariapa Simon kian i'ati, "O'aiapa utoriinpan Naobanai ati odau'an, aonaa kizi dikauda'o aimaakan sha'apan o'ati, pukian kawan."

²⁵ Aizii Peter na'iki John ipaian dauna'an pakowaadapan ipai paabatanii, na'iki patukapanii kida Naobanai Jesus sha'apaapazon, na'iki ikowaadapan dauna'an uparadan kida, ikiwan naa Jerusalem iti. Mazan pakiwapa-kizi an ikowaadapaanan naa Kaimana'o Kuwai pidannao ati, iriba wiizainao kawana'ati, Samaria ii aka kida'oraz.

Philip na'iki Ethiopia san daua'o

²⁶ Bauda'apa kamoo, angel, Tominkaru di'iki'o, kian Philip ati, "Pumako Jerusalem iki'o dunapo di'iti, Gaza

iti'oraz mako'oraz mapidantaka'o amazada an.”²⁷ Sariapa Philip minziwan na'iki umakon naa padyuuda-kizinao iti.

Kaina'a umanawunu'o Ethiopia san, ukiwapaanan patararan ida'an padapu iti. Uruu taapa'o Ethiopia ia'o naobanaiaaba puraatan.[†] Umakonkan Jerusalem ii, uchoochiipankan Jewnao tuma.²⁸ Pakiwapaanan pu'u, uaitaapaanan kaarita ida'a kotua'o kuwai prophet Isaiah saadan.

²⁹ Aizii Philip kaawan naa dunapo iti, padyuuda-kizinao iti. Na'ii Kaimana'o Doronaa kian u'ati, “Pumaonapadin kindi'ia'oraz tarara di'iti'i, pumako kizi udaawata.”

³⁰ Uru'u naa Philip mako'okan naa kadimana'o ida'an. Ukaawan tarara di'iti, uabatan Ethiopia san aitaapan wuru'u prophet Isaiah saadaniaz. Sariapa Philip pishaanuzu. Ukian u'ati, “Puaitapanii na'apa'oram dau'ati'o wuru'u puaitaapaananiazu?”

³¹ Sariapa ukian u'ati, “Aonaa õaitapan. Õaitapa mani soo pidan kowaadan an kaimanaiman õ'ati.” Udauna'an udapadan naa Philip, upaidin kizi patuma patararan zo'ati. Uruu idi Philip zaidan na'iki usakanata'akan naa udazaba'a.³² Aizii wuru'u saada-kariwaiz Tominkaru paradan uaitaapaananiaz kaikapa'ora'a:

“Una'aka-ka'o na'apa kaznizo na'aka-ka'o kawanu'o pazowia'azoo-kizinao iti.

Pidan sokozaan dono kaznizo dani, aona'o nii uzaadan, na'apa'o uruu kapam.

Pidannao sha'apatan pu'u uruu, aona'o nii na'apam ukian.

³³ Tuukii ãba'azootin-kidanuzu.

Na'iki aonaa ukootowapa-kida-ka'o sakitapa'o ida'an.

Uruu dauna'an uzowii-ka'o.

[†] 8:27 Ethiopia ii, udaru'o naobanaiaaba oo Queen, odakota-ka'o Candace kii.

Ukau'an aonaa uwa'akan paudani oo pawadaun da'a'a imi'i baara'a."

³⁴ Udauna'an Ethiopia san pishaan naa Philip, "Turuu mani pukowaadan õ'ati kanom daua'o wuru'u prophet Isaiah saadaniaz? Padaua'o oo ba'oran daua'o?" ³⁵ Uru'u naa Philip kowaadan u'ati Tominkaru paradan saadinpa'oraz, na'iki ukowaadan naa u'ati Kaimana'o Kuwai, Jesus daua'oraz.

³⁶ Ìmakopaanan pu'u dunapota tarara ida'an, ìkaawan wunu di'iti. Sariapa Ethiopia san kian Philip ati, "Di'i naa wunu aizi'i. Turuu mani puchikaawunuuan naa õgaru?" ³⁷ [Philip kian u'ati, "Turuu, mazan soo pumishidan an tuukii." Sariapa ukian Philip ati, "Õmishida Jesus Christ, uruu Tominkaru dani."][†] ³⁸ Uru'u naa umashaadin-kidan patararan wunu danoma'a. Udauna'an ìtoka'akan naa tarara di'iki ìmako'okan naa wunu baoko iti. Na'ia'a naa Philip chikaawunuuan naazu. ³⁹ Ìmaaratinan dauna'an wunu baoko iki, masha'apakiaka Tominkaru Doronaa na'aka'akan naa Philip ba'oran wiizai iti. Aona'a naa Ethiopia san tukapan Philip powa'a. Pamatukapakan pu'azu, upu'u udobatan konaukii.

⁴⁰ Masha'apakiaka Philip kaawa'akan naa Azotus[§] iti. Na'iki'i naa udobatan Caesarea iti. Umakopaanan pu'u na'iti, ukowaadapaanan Kaimana'o Kuwai ipai wiizai kawana'ati.

9

Jesus zaamatan Saul
(Acts 22:6-16; 26:12-18)

¹ Aizii Saul pakawan zii udakotautan pazowian wuru'u mishidapainauz Jesus. Uruu idi umakon Umanawunu'o

[†] **8:37** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u. **§ 8:40** Azotus: ba'oran u'uu Ashdod kii.

Faadaa di'iti. ² Ukian u'ati, “Ōmako'ozon Damascus iti ōdorota'anan pidannao wuru'u da'anainaouz 'Jesus Kaduz'. Uruu idi ōaipan usaadan kaarita ōna'akan nii synagogue kawana'ati kida, Jewnao naobanaano di'iti, ikaminka'uta kizi ōzaamatan ipai daonaioranao na'iki zunnao, wuru'u Jesus pidanannaouz, ōna'aka kizi idyaun da'ati'i Jerusalem ati, na'a kizi itaraa-ka.”

³ Aizii Saul makon naa Damascus iti, una'aka'a naa wuru'u saada-kariwaiz kaarita. Mazan umakopaanan pu'u zii na'iti, na'iki umaonapatapaanan pu'a'a naa kapam, masha'apakiaka aimakaan Kanada'akan aokazi iki. Ipai amazada Kanada'akan Saul dazaba an kida. ⁴ Sariapa Saul waota'akan imi'i baara iti, na'iki uabata parada-karu kian pa'ati, “Saul, Saul, kandii nii pupataka'utan ōgaru?”

⁵ Sariapa Saul dako'atinuzu. Ukian, “Ōnaobanaa, kanom dii pugaru?”

Sariapa parada-karu kian u'ati, “Ōgaru Jesus, ōgaru wuru'u pupataka'utaniaz. ⁶ Aizii pukadishita, pumako'o naa wuru donoi di'iti'i, pumako-kiziz. Na'ia'o nii ōpoitoru kowaadan pu'ati kanom pusha'apatan nii.”

⁷ Daonaioranao makopainaoz Saul tuma, na'a ikadishitapan, aonaa ika'iita'akan paparadan, iabata wuru'u parada-karuz, mazan aonaa kanom itukapan. ⁸ Udauna'an Saul kadishita'akan naa imi'i baara iki. Uda'ata'akan padamata paawun, mazan aona'a naa utukapa'akan amazada. Udauna'an uminauda'unao ka'utan naazu, atii ikaawan Damascus iti. ⁹ Idikinauda'u kamoo u'ishaawununkan, na'iki aonaa uaroopan, na'iki aonaa kanom utuzan kapam.

¹⁰ Na'ii Damascus ii kaina'a mishidapa'o Jesus, u'uu Ananias. Uruu dono Naobanai Jesus aida-kidinan na'iki uparadan u'ati, kaikapa'a: “Ananias.”

“Di'i ōgaru'u, ōNaobanaa,” ukian.

¹¹ Naobanai kian koshan u'ati, “Aizii puminziiwa, pumako kizi Judas dapu iti. Kaina'a udapu tawuru di'ia'a dunapo dakota-kariwaiz ‘Sakitapa'o Dunapo,’ kii. Pukaawan dono na'iti, pupishaa pa'i Saul dau'an, Tarsus sanaz. Kai'oraz, utoriinpan ò'ati. ¹² Òtukapa-kidani'i naa daonaiora u'ati, u'uu Ananias. Utukapa ukaawan pa'ida'ati, na'iki upishatanuz utukapa kizi koshan.”

¹³ Sariapa Ananias kian, “Õnaobanaa, iriba'o pidannao kowaadautan aimaakan uruu daonaiora dau'u, ìkowaada na'apam upataka'utan tuukii pupidanannao Jerusalem ii. ¹⁴ Na'iki ìkowaadan wuru'u ukaawanuz da'ati'i Damascus ati, uzaamata'anan ipai pidannao naobanaitapainauz pugaru. Na'iki kaina'a una'akapan kaarita faadaanao zowaunaanao saadanii u'ati uzaamata-kinaa nii wuru'u mishidainauz pugaru.”

¹⁵ Sariapa Naobanai kian, “Pumako upu'u u'idi'iti, usha'apanum kau'an òzaamatani'i naa uruu òpoitoru nii. Òdyuudan nii ukakuwaapan òdau'u Gentilenao ati, na'iki ìzowaunaanao ati, na'iki Israelitenao ati kapam. ¹⁶ Na'iki òkowaadan nii u'ati tuukia'o nii pidannao pataka'utan uruu òdau'an,” ukian.

¹⁷ Uruu idi sariapa Ananias makon Saul mashaapa-kizi iti. Umorotan dauna'an kabaun nazo iti, sariapa umako'okan Saul di'iti, na'iki upishata'akan naazu, na'iki ukian u'ati, “Õ'inawuzu Saul. Wanaobanaa dyuudanii ògaru pu'ida'ati. Uruu Jesus, aida-kidina'oraz pu'ati, puwa'atipaanan dono'oraz da'ati'i. Uruu wuru'u dyuuda'oraz ògaru pu'ida'ati, kaiman kizi putukapan koshan da'i, na'iki Kaimana'o Doronaa ma'ozakada kizi pugaru.” ¹⁸ Sariapa aimaakan kopau mada kawan kida'o waowa'akan Saul awun di'iki. Uruu dauna'an, kaimana'a naa utukapa'akan koshan. Udauna'an ukadishita'akan naa, na'iki uchikaawunuu-kaoa'a naa. ¹⁹ Saul nikan dauna'an pawanyukunuu, sariapa uma'ozaka'akan powaa iti.

Saul na'ian zii Damascus Ii

Saul na'ian zii mishidainao tuma Damascus ii. ²⁰ Uruu dono umorotan synagogue kida di'iti. Na'ii ukakuwaapan Jesus dau'u. Ukowaadan mishi'o wuru'u Jesus, Tominkaru Dani uruu. ²¹ Ipai abatainaouz Saul paradan, tuukii ãdi'itinpan ukuwaa dau'u. Ìkian pa'atiaaka kida, “Aonaa uruu mani mooko tawuru'u zowiipauzoz Jerusalem iainao pidannao zaamatinpainao kidaz Jesus di'iti? Aizii ukowaada-kaowuru'u ukaawanuz da'ati'i, uzaamata'anan mishidainao, na'iki uaipan pana'akan ãdyaun dodotinapa kida Jerusalem iti, faadaanao zowaunaanao di'iti,” ãkian. ²² Mazan ma'ozaka manawun Saul kakuwaapan, aonaa Jewnao wuru'u Damascus sannaouz aitapan na'apam pakian u'ati. Usha'apanum kau'an kaimanaiman ukowaadan ã'ati mishi'o wuru'u Jesus uruu Christ.*

²³ Uruu dauna'an Jewnao zowaunaanao baokopatinan naa, uruu ãaipan naa pazowia'akan Saul. ²⁴ Uruu idi ãzaudapanuzu ipai donoi awautapa-kinao paniinomizinaa kawana'ati, aiwaka'an na'iki wakanadan pu'u. Mazan kowaada-kaowuru'u u'ati wuru'u ãzaudapanuz uruu. ²⁵ Bauda'apa maruta'o, pidannao mishidainauz Saul kuwaa, ãpaidan uruu udaru'o dazowan zo'iti, udauna'an ãkodita-kidanuzu, donoi awautapa-kinao kuduan shaawata. Ìtoka-kidanuzu atii imi'i baara iti, uruu na'apa ukidoopan patarubanao ai.

Saul kaawan Jerusalem Iti

²⁶ Aizii Saul kaawan dono'o naa Jerusalem iti, uaipan naa padamata pabaokopatinan wunao bii iti'i mishidainauz Jesus, mazan tuukii ãtarian u'ai. Aonaa ãmishidan wuru'u umishidanuz naa Jesus. ²⁷ Udauna'an Barnabas na'akan naazu apostlenao di'iti, na'iki

* **9:22** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa Christ dau'o kaarita tokon ii.

ukowaadan naa ĩ'ati na'apam Naobanai Jesus aidinan na'iki uparadan kapam Saul ati dunapo ii. Na'iki ukowaadan kapam ĩ'ati na'apam Saul kakuwaapan ma'ozaka Jesus dau'u Damascus ii. ²⁸ Uruu dauna'an zii ĩkashaapan Saul baokopatinan patuma. Na'iki karikaonanu'u naa ukakuwaapatinan ma'ozaka Jesus dau'u pidannao ati Jerusalem ii. ²⁹ Na'ia'a naa koshan ukashadaakapan Jewnao tuma, wuru'u paradaniita'oraz naa Greeknao paradan. Sariapa ĩto'oran u'ati, na'iki ĩaipan naa pazowia'akanuzu. ³⁰ Mazan mishidainao aitapa'aka'a naa wuru'u ĩzowia'azonuz Saul, sariapa ĩna'akanuzu Caesarea iti, na'iki'i naa ĩdyuudan naazu pawiiizi Tarsus iti, kanawa ida'an.

³¹ Uruu dauna'an kaimana'a naa na'iki konaukia'a naa mishidainao mashaapan, wuru'u Judea Baara ii aka kidainaouz, na'iki Galilee Baara ii aka kidainaouz, na'iki Samaria Baara ii aka kidainaouz. Aona'a naa kanom pataka'utan ĩdyaun. Kaimana'o Doronaa kaminka'utan idi ĩdyaun, powa'a zii ĩma'ozakadinan, na'iki powa'a zii mishidainao Jesus iribainan, na'iki aona'a naa powa'a ĩsha'apata'azon dikauda kida'o aimaakan panaobanaitan idi'i naa Jesus.

Peter makon dauu'o Lydda iti, na'iki Joppa Iti

³² Peter chi'ikapan na'iki umorowautapan ipai wiizai kawana'ati. Aizii ukaawan dono'o naa Lydda iti, na'ii umorowautapan mishidainao di'ii. ³³ Na'ii uikodan daon-aiora machi'ikaka'o, u'uu Aeneas. Wuru'u pidanaz aona'o uzikadinan pada'awupa-kizi baara di'iki, 8 wunu. ³⁴ Peter kian u'ati, "Aeneas, Jesus Christ chi'ika-kidan nii pugaru. Pukadishita, pusaabaa wuru'u puda'awupa-kizi baaraz." Sariapa mishi Aeneas kadishita'akan. ³⁵ Iriba pidannao, wuru'u mashaapainao kidaz Lydda ii, na'iki ipai wuru'u Sharon Baara ii aka kida'oraz ĩmashaapan tukapan wuru'u

machi'ikaka'lo pidan chi'ika-kida-kaoaz. Uruu idi tuukii ãmishidan, na'iki ãzaamatan naa kapam Jesus panaobanaa nii.

³⁶ Uruu dono kaina'a zun mashaapa'lo Joppa ii. Oroo mishidapa'lo Jesus; o'uu Tabitha, Dorcas kia'lo kaiwuru'u Greek paradan ida'an. Karikaonan da'i okaminka'u-tauzon na'iki okamunanuuzon ipai mapuraatanu'lo pidannao ati. ³⁷ Na'apaini'i naa okarinaan tuukii, atii omawakan. Onanaa chikaanaa-kao dauna'an, omuudakao'a naa doko'lo ii, paranka baara-tinpa'lo, kabaun nazo ii. ³⁸ Maonapa'lo wuru'u wiizai Lydda, Joppa iti. Uruu idi mishidainao Joppa sannaouz abatan kaina'a Peter Lydda ii. Sariapa ãdyuudan dya'utam daonaioranao dapada'anan Peter. ãkaawan u'idi'iti, ãkian u'ati, “Kadiman, pumako watuma Joppa iti.”

³⁹ Sariapa Peter minziiwa'akan, na'iki umako'okan naa ãtuma. Ukaawan naa ã'idi'iti, sariapa ãmorota-kidanuzu doko ia'lo kabaun nazo iti, mawakaiba nanaa muudakizinao iti. Iriba zunnao, mawakainao kida'a naa ãdaiarunao kasaba'uinan Peter dazaba an, ãzaadan u'ati na'iki ãtukapa-kidan u'ati ipai kamicha kida, wuru'u Dorcas kanoonii kidaz paziwun dono'oraz zii. ⁴⁰ Udauna'an Peter dyuudan ipai pidannao koditan mawakaiba muudakizinao nazo iki. ãkoditan dauna'an, sariapa ukodoru'ukan na'iki utoriinpa'akan naa Tominkaru ati. Udauna'an ukian mawakaiba ati, “Tabitha, pukadishita!” Sariapa oda'ata'akan paawun, na'iki otukapa Peter. Uruu idi osakanata'akan naa. ⁴¹ Peter zaamatan oka'u, na'iki ukadishita-kidanuzo. Udauna'an umorota-kidan naa powa'a ati ipai mishidainao, na'iki mawakainao kidaz naa ãdaiarunao. ãkaawan na'iti, ãtukapa oroo kakupa'a naa.

⁴² Uruu dono ipai pidannao mashaapainao Joppa ii abatan kuwai Tabitha kakuda-kao dau'u. Uruu idi iriba pidannao mishidan Naobanai Jesus. ⁴³ Uruu dauna'an

iriba kamoo Peter na'ian zii Joppa ii, Simon dapu ii, wuzadapauzoz madai kida.

10

Peter na'iki Cornelius

¹ Kaina'a daonaiora mashaapauzo Caesarea ii, u'uu Cornelius. Uruu Rome soldyaanna zowaunaa, Italy ikiinaouz. ² Wuru'u Cornelius aonaa Jew mani, mazan upu'u zii uruu, na'iki udapu ainao, na'iki ipai uiriban-nao kida, Tominkaru-tapauzonao pa'idiwaru, na'iki ipai ĩsha'apatinauzon Tominkaru aipan kawana'ati. Karikao-nan ukaminka'utauzon kapam pataka'utinainao kida Jew-nao. Na'iki karikaonan utoriinpauzon Tominkaru ati.

³ Bauda'apa kamoo wachuupun ua'ii, Tominkaru tukapa-kidan pa'angelin Cornelius ati. Kaimanaiman Cornelius tukapanuz. Angel kian u'ati, “Cornelius!”

⁴ Sariapa uawunuupa'akan angel di'iti, patarian bii'i. Ukian u'ati, “Kanom puaipan õ'ai, õnaobanaa?”

Angel kian u'ati, “Tuukii Tominkaru naudapan putoriinpauzon pa'ati, na'iki utukapa na'apam pukaminka'utauzon pataka'utinainao. Uruu ida'an putukapa-kidan mishi putaainan u'ati. ⁵ Aizii pudyuuda pa'i pidannao Joppa iti ĩdapadanaka kizi pidan, Simon Peter kia'oraz u'uu. ⁶ Kaina'a uruu tawarai nii Simon dapu ii, wuzadapauzoz madai kida. Maonapa'o udapu paran danoma ii.”

⁷ Angel mako'okan dauna'an, uru'u naa Cornelius dapada'akan dya'utam papoitorunao na'iki bauda'apa soldyaa karikaonanu'oraz ukaudinauzon utuma, na'iki uruu Tominkaru-tapauzo kapam. ⁸ Ukowaada ĩ'ati ipai aimakaan patukapaniaz aidinan. Udauna'an udyuuda'akan naa ĩdyaun Joppa iti.

⁹ Atii ba'oran kamoo ĩmaonapatapaanan naa Joppa iti. Upu'u Peter zaidan kabaun paawa iti, utoriinpa'an

Tominkaru ati. Na'apain sakitapa kamo'ora'a naa wuru'u. ¹⁰ Uruu idi uabatan pazamazi'i naa. Mazan Simon poitorunao, ĩwarakinpan zii. Aizii Peter toriinpan pu'a'a naa, masha'apakiaka Tominkaru aida-kidan aimakaan u'ati. ¹¹ Peter tukapan aokazi da'atinan na'iki aimakaan wa'atin imi'i baara ati aokazi iki, na'apa kazo'o kamicha madanaa zaamatapa-kao kawanu'o padanoma tokon iki kida. ¹² Wuru'u kamicha madanaa zo'o, Peter tukapan pabi'inaaka'o aimakaan, uzainao, na'iki wuniinao kaduz kida, na'iki ipai wuru'u kozootinainao kidaz ĩchi'ikapan, na'iki pabi'inaaka kotu'uznao. ¹³ Sariapa parada-karu kian u'ati, "Peter! Aushaa puzowii punikan nii."

¹⁴ Peter kian, "Aonaa turuu, õNaobanaa. Aonaa na'apainim zii õnikauzon ĩnao kaduz aimakaan, wuru'u aon-a'oraz waunao kakinaorinaa taapadan wanikan."*

¹⁵ Powa'a koshan aokazi iki'o parada-karu kian u'ati, "Mana'a pudakota'ana'a aimakaan kaniriba'o nii, wuru'u õgaru Tominkaru saabaaniaz naa na'iki õtomaniaz naa kaimana'o nii." ¹⁶ Idikinau parada-karu na'apan u'ati. Udauna'an ukiwa-kida'aka-kaoa'a naa aokazi iti.

¹⁷ Aizii Peter di'itinpan tuukii, uaitapa'azon kanom manawun wuru'u tukapa-kida-kariwaiz pa'ati. Udi'itinpan pu'u zii kabaun zowau ii, upu'a'a naa Cornelius dyuudaniinao pidannao pishautan naa na'iam Simon dapu, atii ĩkaawan kabaun korarannaa paniinomizinaa ati. ¹⁸ "Tosh," ĩkian. "Kaina'a tawarai da'a'a, Simon Peter kia'o u'uu?"

¹⁹ Peter pakawan zii utiwaan paaitapan kanom manawun wuru'u aimakaan aida-kida-kariwaiz pa'ati. Sariapa Kaimana'o Doronaa kian u'ati, "Puabata, kaina'a idikinauda'u daonaioranao kaida'a'a ĩdawatapan pugaru. ²⁰ Putoka, putukapa'an kizi ĩdyaun, na'iki pumako pa'i

* 10:14 Leviticus 11:1-23

ītuma, mana'a putaria'ana'a. Ōgaru wuru'u dyuuda'oraz ĭdyaun."

²¹ Uruu idi Peter toka'akan naa, sariapa utukapan daon-aioranao na'iki ukian ĭ'ati, "Ōgaru wuru'u unao dawatapaniaz. Na'apa'oram ukuwaa wuru'u uwa'atinuz?"

²² ĭkian u'ati, "Wanaobanaa Cornelius, soldyaanao zowaunaaz, dyuudan waunao pu'ida'ati. Uruu kaimana'o pidan, izo'ati'o Tominkaru. Uruu aonaa Jew mani padamata, mazan ipai Jewnao naudapan uruu. Tominkaru dyuudan pa'angelin u'ida'ati na'iki udyuudan udapada-kidan pugaru padapu iti, uabata kizi pukuwaa," ĭkian. ²³ Udauna'an Peter morota-kidan naa ĭdyaun. Bauda'apa maruta'o ĭda'awu'ukan na'ii.

Ba'oran kamoo Peter minziiwan, na'iki umako'okan naa Caesarea iti Cornelius poitorunao tuma. Na'iki pabi'i kida mishidainao Joppa sannaouz mako kapam ĭtuma. ²⁴ Ba'oran kamoo ĭkaawan naa Caesarea iti. Aizii Cornelius, uzaudapani'i naa ĭdyaun. Kaina'a'a naa uiribanna, na'iki upaonarunao, udapadaniinao padapu ati. ²⁵ Peter kaawan dono'o naa, sariapa Cornelius ikodapanuzu, udawukan na'iki ukodoru'ukan ukanaapu iti. ²⁶ Mazan Peter kadishita-kidanzu. Ukian u'ati, "Ōgaru, soo pidan karikaonan na'apa'o pugaru kawan." ²⁷ Upu'a'a naa Peter morotan udawu'ati kabaun nazo iti, pakadaktinaanan pu'u utuma. Na'ia'a naa utukapa iriba pidanna baokopatinpan. ²⁸ Sariapa ukian ĭ'ati, "Ipai unao, uaitapanii waunao Jewnao kaduz, aonaa wakaki-naorinaa kashaapan wamorowautan oo wabaokopatinan unao Gentilenao bii iti. Mazan kaimanaiman Tominkaru kainaabatan ō'ati, aonaa kizi ōdakoopan oo ōdakotan sha'apa'oram pidan dikauda'o nii. ²⁹ Aizii di'i pudapada-kidan ōgaru, sariapa ōnyukunuu na'apa'akan, minziiwa ōwa'atin pugaru ida'ati. Aizii Cornelius, pukowaada'a naa

kanom ni'o pudapada-kidan õgaru da'ati'i.”

³⁰ Cornelius kian u'ati, “Kotu'iki'i donoiman kaikapaimana'a, õtoriiinpan õdapu nazo ii Tominkaru ati. Masha'apakiaka daonaiora kadishitan õkanaapu'u, wizi'i'o ukamichan. ³¹ Ukian õ'ati. ‘Cornelius! Ipai Tominkaru abatan puparadan putoriinpauzon kawana'ati, na'iki utukapa na'apam pukamunanuuzon pataka'utinainao ati. ³² Pudyuuda pa'i pupoitorunao Joppa iti ïdapadanaka kizi pidan, Simon Peter kia'o u'uu. Kaina'a uruu tawarai nii Simon wuzadapauzoz madai dapu ii, maonapa'o udapu paran danoma ii,' ukian. ³³ Uruu idi kadiman õdapada-kidan pugaru. Kaiman manawun wa'ati puwa'atin da'ati'i. Ukau'an ipai waunao di'i, wazaudapan naa pugaru Tominkaru awun za'a. Waabata'azon ipai na'apa'oram kuwai kida, wuru'u waNaobanaa dyuudaniaz pukowaadan wa'ati.”

Peter kakuwaapan naa

³⁴ Peter kian ï'ati, “Aizii õaitapa'aka'a naa, aonaa Tominkaru mana'idiipan sha'apa'oram kaduz pidan, umarainapa ipai pidannao patumaaka. ³⁵ Uzaamata sha'apa'oram kaduz pidan, ïizo'atin idi uruu, na'iki ïmashaapan idi kaiman uaipan kawana'ati. ³⁶ Unao, uaitapani'i naa kuwai tawuru'u Tominkaru dyuudauzoniaz waunao Israelitenao ati. Kaimana'o Kuwai, pidannao ikoda-kinaa ni'o kaimanaaka-karu Tominkaru tuma, Jesus Christ ida'an, dyuuda-kariwaiz ipai pidannao naobanaa nii.

³⁷ “Unao, uaitapani'i naa ipai aimaakan Jesus sha'ap-atanii waunao Jewnao wiizi Israel Baara an. Usakadi-nan Galilee Baara iki, John kakinaopan dauna'an pidan-nao ïtanawatini kizi pa'oian ai na'iki ïchikaawunuin kizi. ³⁸ Uabatani'i naa na'apam Tominkaru taan Jesus Nazareth san ati Kaimana'o Doronaa na'iki ma'ozaka-karu. Uruu

ida'an ma'ozaka ukaudinan, usha'apata kaiman kida'o aimakaan, ukakuda ipai karinainao pidannao. Aizii wuru'u Satan zaamatapaniinaouz, na'iki uantamikitaniinao kidaz, ipai ukakudan ĩdyaun, Tominkaru kaina'an idi utuma. ³⁹ Waunao apostlenao, watukapanii ipai aimakaan wuru'u usha'apatanii kidaz ipai Jewnao wiizi Jerusalem ii aka na'iki ba'oran ĩwiizi kida di'ii'aka. Jewnao tukapanii padamata usha'apatan na'apa kida'o aimakaan, mazan upu'u ĩtaukanuzu cross di'iti, atii ĩzowianuzu. ⁴⁰ Mazan Tominkaru kadishita-kida uruu pamawaka-kizi iki, idikinauda'utan kamoo ida'a. Na'iki utukapa-kida uruu pabi'i kida pidannao ati. ⁴¹ Aonaa ipai pidannao ati mani, soo wunao ati'i uzaamataniinaouznaa kakuwaapatina'o nii pasha'apatanii kida dau'u. Ukau'an waunao watukapanii uruu, waaroapanii na'iki watuzanii baokopa utuma, ukadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki. ⁴² Uruu idi udyuudan wakakuwaapan ipai pidannao ati, na'iki wakowaada kizi kapam, uruu Tominkaru zaamataniaz kootowapa-kida'o nii ipai pidannao, mawakainao na'iki kakupainao. ⁴³ Ipai Tominkaru prophetinnao kowaadani'i naa udau'an pakaaritan kida ida'a. Kaikapa'o ĩkianu'u: 'Ipai pidannao mishidainao uruu na'iki izo'atiinao uparadan, Tominkaru mainaabatan nii ĩ'oian ĩmishidan idi Jesus.' "

*Kaimana'o Doronaa
na'iki Gentilenao*

⁴⁴ Peter paradinan pu'u zii, Kaimana'o Doronaa mo-rotina'akan naa ipai pidannao, abatapainaouz ukuwaa. ⁴⁵ Mishidainao Jewnao wuru'u kaawainaouz Joppa iki Peter tuma, tuukii ĩdi'itinpan patukapan idi Tominkaru taan Kaimana'o Doronaa Gentilenao ati kapam. ⁴⁶ ĩaitapa Tominkaru di'iki'o wuru'u, usha'apanum kau'an ĩabatan

idi ĩparadan pana'a kida'o parada-karu ida'an. Na'iki ĩabatan idi ĩkonaukii-kidan Tominkaru sha'apatan kaiman kida'o aimaakan. Sariapa Peter kian ba'oran mishidainao ati, ⁴⁷ “Kanom kaina'a mashaata'o nii di'oraz pidannaou'u, ĩchikaawunuu-kao ai wunu idi? Kaina'a'a naa Kaimana'o Doronaa taa-kao ĩ'ati, na'apa utaa-kao kawan waunao Jewnao ati,” ukian ĩ'ati. ⁴⁸ Udauna'an udyuudan naa ĩchikaawunuu-kao ĩmishidan idi'i naa Jesus Christ. Pachikaawunuu-kao dauna'an, ĩpishaan naa Peter marii kizi una'a'akan ĩtuma na'apauda'um kamoo zoobaba.

11

Peter kakuwaapan Jerusalem ii mishidainao ati

¹ Aizii apostlenao na'iki mishidainao Judea Baara ii akainaouz abata'aka'a naa wuru'u Gentilenao mishidanuz naa kapam Tominkaru paradan. ² Aizii Peter kiwan dono'o naa Jerusalem iti Judea Baara ia'oraz, sariapa Jewnao, wuru'u mishidainaouz, dakoopan uruu. ĩkian u'ati. ³ “Pumorowautapankan Gentilenao bii ii, atii puaroapa zii kapam ĩtuma.”

⁴ Uruu idi Peter kowaadan naa ĩ'ati kaimanaiman, ipai na'apa'oram wuru'u aimaakan sha'apanuz pa'ati. Ukian ĩ'ati. ⁵ “Ōtoriinpan pu'u Joppa ii, Tominkaru aidan aimaakan ō'ati. Ōtukapa aimaakan wa'atin aokazi iki imi'i baara ati, na'apa kazo'a'o kamicha madanaa zaamatapaka'o padanoma tokon iki kida'o kawanu'o. Umashaadan na'a ōdazaba'a. ⁶ Ōawunuupan unazo iti ōtukapa pabi'inaaka aimaakannao: uzainao, na'iki wuniinao kaduz kida, na'iki ipai wuru'u kozootinainao kidaz ĩchi'ikapan, na'iki pabi'inaaka kotu'uznao. ⁷ Upu'u ōabatan parada-karu kian ō'ati. ‘Peter! Aushaa puzowii punikan nii.’ ⁸ Mazan ōdako'atinuzu. ‘Aonaa turuu, ōNaobanaa! Aonaa na'apainim zii ōnikauzon ĩnao kaduz kaniriba'o aimaakan,

wuru'u aona'oraz waunao Jewnao kakinaorinaa taapadan wanikan.' ⁹ Powa'a koshan aokazi iki'o parada-karu kian õ'ati. 'Mana'a pudakota'ana'a aimakaan kaniriba'o nii, wuru'u Ōgaru Tominkaru saabaaniaz naa na'iki õtomaniaz naa kaimana'o nii!' ¹⁰ Idikinau wuru'u parada-karu na'apanuz õ'ati. Udauna'an ukiwa-kida'aka-kaoa'a naa powaa iti aokazi iti.

¹¹ "Upu'a'a naa idikinauda'u daonaioranao kaawan kabaun õmashaapa-kizi iti, ñnao dyuuda-kariwainao õdau'ati Caesarea iki. ¹² Sariapa Kaimana'o Doronaa kian õ'ati. 'Pumako pa'i ñtuma. Mana'a putaria'ana'a.' Uruu idi õmakon ñdawu'ati. ⁶ mishidainao makonkan õtuma. Di'i ñdyaunu'u, wuru'u makonkainauz õtuma. Ipai baokopa wamorotan Gentile, Cornelius dapu iti. ¹³ Uru'u naa ukowaadan wa'ati na'apam angel kaawankan pa'ida'ati. Angel kian u'ati. 'Pudyuuda pupoitorunao Joppa iti, ñdapadanaka kizi Simon Peter. ¹⁴ Usha'apanum kau'an ukowaadan nii Kaimana'o Kuwai, Tominkaru kazannaata-kinnaa nii pugaru na'iki ipai puribanna, pudapu ainao kidaz.' ¹⁵ Uruu dauna'an õkakuwaapan naa ñ'ati, sariapa Kaimana'o Doronaa morotan ñnyukunuu iti, na'apa umorotinauzon kawan waunao kiwiitapa'o dono'oraz. ¹⁶ Sariapa õnyukunuu'akan wanaobanaa Jesus kiauzon wa'ati. 'John, uchikaawunuupan wunu idi karikaonan, mazan Tominkaru, uchikaawunuuan nii unao Kaimana'o Doronaa idi pa'an.' ¹⁷ Ukau'an waaitapa Tominkaru wuru'u taa'oraz Kaimana'o Doronaa Gentilenao nyukunuu iti, na'apa utaan kawan Kaimana'o Doronaa waunao Jewnao nyukunuu iti, wamishidan idi Naobanai Jesus Christ. Ukau'an aonaa turuu õmashaatan Tominkaru sha'apatan kaimana'o aimakaan ñ'ati!"

¹⁸ Aizii Jewnao, wuru'u mishidainao kidaz abatan dauna'an ipai wuru'u Peter kuwaa kidaz, sariapa

ĩsookadan padakomikitinan, mazan uruu dauna'an, tuukii ĩkonaukii-kidan Tominkaru. ĩkian kaikapa'a: "Aizii waaitapa kaimanaiman, Tominkaru aipan kawana'ati'o wuru'u Gentilenao, tanawatinanuz pa'oian ai, uaipan idi ĩmashaapan karikaonan patuma."

Antioch sannao daua'o

¹⁹ Aizii mishidainao, tawuru'u kidoopainauz papataka'uta-kao ai, Stephen zowii-kao dono'oraz, ĩmakon munapo'o wiizai kida di'iti, atii Phoenicia iti, ba'orainao Cyprus iti, na'iki ba'orainao Antioch iti. Na'ia'a naa ĩkakuwaapan Jesus dau'u, mazan soo Jewnao ati karikaonan. ²⁰ Pabi'i kida kaina'a daonaioranao mishidainao, Cyprus Baara sannao na'iki Cyrene sannao, ĩnao makon donoi Antioch iti. Na'ii ĩkakuwaapan Jewnao ati na'iki Gentilenao ati kapam. ĩkowaadan naa Kaimana'o Kuwai Naobanai Jesus daua'o. ²¹ Tominkaru taan idi pama'ozakan ĩ'ati, ma'ozaka ĩkakuwaapan, uruu idi iriba Gentilenao mishidan ĩkuwaa Jesus dau'u kida'oraz.

²² Aizii mishidainao, Jerusalem iainauz abatan naa iriba Antioch sannao mishidan naa Jesus, sariapa ĩdyu-udan Barnabas makon Antioch iti. ²³ Ukaawan na'iti, tuukii ukonaukian, usha'apanum kau'an uaitapa na'apam Tominkaru taan kaimana'o mishida-karu ĩnyukunuu iti. Uruu idi uma'ozakadan naa ĩnyukunuu powa'a zii, karikaonan kizi ĩizo'atin Naobanai Jesus, na'iki aonaa kizi ĩtanawatinan u'ai. ²⁴ Barnabas uruu kaimana'o pidan, ma'ozaka'o Kaimana'o Doronaa kaudinan u'ida'a. Na'iki uruu mishida'o Tominkaru. Iriba, iriba pidannao mishidan Naobanai Jesus, ukakuwaapan idi ĩ'ati udau'an.

²⁵ Uruu dauna'an Barnabas makon naa Tarsus iti, udorota'anan Saul. ²⁶ Uikodan dauna'an Saul, una'akan naazu patuma powaa iti Antioch ati. Bauda'apa wunu

Barnabas na'iki Saul na'ian mishidainao tuma. Karikao-nan ĩbaokopainpan mishidainao tuma na'ii, ĩtominapaidan naa iriba, iriba pidannao Tominkaru paradan dau'u. Uruu dono Antioch ii, uru'o zii mishidainao Jesus dakotauzo-kaos Christian kii.

²⁷ Uruu dono prophetnao, Jerusalem ikiinao, kaawan Antioch ati. ²⁸ Kaina'a bauta'apa Agabus kia'o u'uu. Uruu kadishitan pidannao kanaapu ati, Kaimana'o Doronaa aipan ati, ukowaadan kaina'iki zamazi wa'atin ipai amazada kawana'ati'o nii. (Claudius kazowautapan dono'o Rome ii aka'o amazada wuru'u zamazi kaawanuz.)

²⁹ Sariapa mishidainao di'itinpan, ĩbauta'apatan panyukunuu ĩaipan pakaminka'utan ipai mishidainao. Uruu idi ipai mishidainao Antioch sannaouz taa'azon puraata sodi kida paka'iitan kawana'ati, pakaminka'uta-kinaa nii ba'oran mishidainao, wuru'u kawii-zi-tinpainao kidaz Judea Baara ii aka. ³⁰ ĩdyuuda'a naa wuru'u pabaokopataniaz puraata Barnabas na'iki Saul ida'an, choochi zowau-naanao di'iti Jerusalem iainaouz.

12

*Peter kodita-kida-kaos
taraa-kizai iki*

¹ Uruu dono naobanai Herod zaamata-kidan na'iki utaraa-kidan pabi'i kida mishidainao zowaunaanao Jerusalem ii. Uaipan papataka'utan ĩdyaun tuukii.

² Sariapa udyuudan soldyaanao zowian apostle James marii za'aba'i idi, John inawuzu uruu. ³ Herod tukapan idi tuukii Jewnao konaukian James zowii-kaos idi, uru'u naa uzaamata-kidan kapam Peter. Bread Mawiki'ina'o Nikauzo-kaos Kamoon dono'o wuru'u uzaamata-kidanuz Peter.

⁴ Peter zaamata-kaos dauna'an, utaraa-kaos'a naa. Na'ii 4 soldyaanao tonaazinaa muuda-kaos awunuutapa'o nii

uruu. Kiwiin 4 soldyaanao awunuutapan nii uruu. Uruu dauna'an 4 ba'orainao awunuutapan nii koshan, udauna'an na'apa'o nii koshan, udauna'an na'apa koshan.

Aizii Herod, uaipan nii pakootowapa-kidan Peter ipai pidan kanaapu'u, Passover Kamoon ipain dauna'an. ⁵ Uruu idi Peter taapa-kaoa'a naa taraa-kizai ii. Mazan mishidainao toriinpan tuukii, ñaipan Tominkaru kaminka'utan Peter.

⁶ Bauda'apa'a naa kamoo, Peter kootowapa-kida-kaoua'ii, uda'awun dya'utam soldyaanao sakoda'a. Watudinpa'o Peter anoba chain idi, soldyaanao anoba di'iti. Na'iki kaina'a ba'oran soldyaanao watchmantapainao paniinom kida, taraa-kizai nazo ii. ⁷ Mazan masha'apakiaka angel Tominkaru di'iki'o kaawa'akan Peter ida'ati, na'iki ipai taraa-kizai nazoo Peter da'awupa-kiziz kanada'akan. Sariapa angel pokowauanuzu, upishatan Peter ma'ozaka'o ida'an. “Pupokoda! Kadiman na'iki pukadishita,” angel kian. Sariapa chain kida waota'akan Peter anoba di'iki.

⁸ Udauna'an angel kian u'ati, “Pukaiwada pukamichan, na'iki pukaiwada pudazkidi.” Kadiman Peter kaiwadina'akan. “Pukaiwada puchaakitan za'aba'i, na'iki puwa'ati ödawu'ati,” angel kian u'ati. ⁹ Uruu idi Peter da'ana'akan naa angel. Mazan aonaa Peter aitapan mishi'o wuru'u angel sha'apatanz aimaakan na'apa. U'itiiman shaa aimaakan tukapa-kida-kaouu pa'ati pazanda'awun ii. ¹⁰ Sariapa idobata'akan soldyaanao watchmantapainao dazaba an, udauna'an idobatan ba'oran soldyaanao watchmantapainouz dazaba an. Atii ñikaawan paniba itinpu'o paniinom di'iti, chipirari idi'o pa'idiwaru utoma-kaouu. Mazan sariapa paniinom da'atina'akan ñ'ati paaipan ati, uruu idi ikodita'akan naa

taraa-kizai iki. Na'iki'i naa ãmako'okan naa dunapota, udauna'an angel mainaabatina'akan naa u'ai.

¹¹ Uruu zii Peter aitapa'akan mishi'o pakoditan taraa-kizai iki. Uruu idi ukian, "Aizii õaitapa kaimanaiman, Tominkaru dyuudankan pa'angelin kodita-kidankan õgaru. Mishi ukazannaatanun, Herod antamikitan ai õgaru, na'iki wuru aia'a tuukia'oraz Jewnao tukapa'azon õsha'apata-kao."

¹² Uaitapa'akan idi'i naa wuru'u pakodita-kida-kaoaz, sariapa umakon Mary dapu iti, John daroz, Mark kia'oraz kapam u'uu. Iriba'o mishidainao baokopatinpan na'ii uruu dono, ãtoriinpan, ãaipan Tominkaru kaminka'utan Peter. ¹³ Sariapa Peter dau-dauan paniinom. Kaina'a ãpoitoruiaba Rhoda kia'o o'uu. Sariapa omakon na'iti, opishaan kanom wuru'u kaawa'oraz. ¹⁴ Oabatankan Peter paradan, tuukii okonaukia'akan. Mazan odima'akan naa powaa iti, "Kaina'a Peter paniba ii, ukadishitapan paniinom di'ii," okian.

¹⁵ "Pumariidinan," ãkian o'ati.

Mazan okian ã'ati, "Mishi'o kaiwuru'u õparadanuz."

"Panaadon uangelin mani karikaonan," ãkian o'ati.

¹⁶ Mazan Peter kaina'a kowas udau-daupan paniinom. Udauna'an zii ãda'atinan u'ati. ãtukapa Peter mishi na'a ukadishitapan, tuukii ãdi'itinpan. ¹⁷ Sariapa usawadan paka'u uaipan idi ãparadan mashauda'u. Udauna'an ukowaadan naa ipai na'apa'oram Tominkaru ãNaobanaaz kodita-kidan uruu taraa-kizai iki. Udauna'an ukian ã'ati, "Ukowaada pa'i James ati, tawuru'u choochi zowaunaaz, na'iki ba'orainao mishidainao kida ati wuru'u õkodita-kida-kaoaz taraa-kizai iki." Udauna'an udobata'akan naa.

¹⁸ Ba'oran chaapi'iki'i naa, soldyaanao wuru'u awunuutapainaouz Peter, tuukii ãdopian, na'iki ãtarian, aonaa ãaitapan na'apam pasha'apatinan. "Na'iam naa Peter? Na'apa dii ukidoopan?" ãkian. ¹⁹ Aizii Herod abata'aka'a

naa Peter kidoopan, sariapa udyuudan udawata-ka'o ipai amazada kawana'ati. Mazan aonaa iikodanuzu. Uruu idi Herod pishaan naa koshan soldyaanao powa'a zii, uaitapa'azon na'apa'oram wuru'u ukidoopanuz. Tuukii Herod to'oran, uruu idi sariapa uzowii-kidan i'dyaun.

King Herod mawakan daua'o

Uruu dauna'an Herod makon naa Judea Baara iki, umorowautapa'anan Caesarea iti, una'ian kotua'iki zaa. ²⁰Tuukia'o da'i King Herod to'orataakapauzon Tyre na'iki Sidon sannao tuma. Mazan uruu dono sariapa Tyre na'iki Sidon sannao baokopatan pidannao, na'aka'o nii paparadan king di'iti. Iaipan pasaabaa-kidan pamashaa-pan utuma, usha'apanum kau'an aonaa ba'oran wiizai nii i'torii-kizi nii pawanyukunuu, soo bauda'apa King Herod wiizi iki.

Aizii pidannao, wuru'u dyuuda-kariwainaouz kaawan Blastus di'iti, upoitoru, utuma'oraz manawun ukaudinan. Iparadan u'ati kaimanaiman, atii mishi ukowaadan Herod ati i'paradan. Uruu idi Herod kowaada'akan naa i'ati na'apainim nii pamiitiniipan i'tuma.

²¹Aizii pakainaataniaz kamoo dono'o naa, ukaiwadan umanawunu'o pakamichan na'iki usakanatan umanawunu'o pataba ida'a. Na'iki'i naa uparadan ipai pidannao ati. ²²Tuukii pidannao konaukii-kidan uparadan. Sariapa ikadakoinan kaikapa'a: "Aizii tominkaru paradan wa'ati, aonaa pidan paradan mani kaiwuru'u," kia'o wuru'u ikadakoinanuz. ²³Mazan aonaa zoobaba udyuudan ikonaukii-kidan pa'an Tominkaru umanawunun. Uruu idi sariapa angel Tominkaru di'iki'o karinaada'akan naazu masha'apakiaka, tuukia'o ida'an. Upazaroitaa'akan naa atii umawakan u'idi.

²⁴Mazan una'apan pu'u powa'a zii manawun Tominkaru Paradan kowaadapa-ka'o na'iki uabata-ka'o,

uruu idi powa'a zii ba'oran pidannao mishidan na'iki powa'a zii mishidainao iribainan.

²⁵ Aizii Barnabas na'iki Saul ĩtaa'a naa puraata wuru'u dyuuda-kariwaiz ĩna'akan mishidainao di'iti, Jerusalem iainaouz. Uruu dauna'an ĩkiwan naa powaa iti Antioch iti. ĩna'aka patuma John, Mark kia'oraz u'uu kapam.

13

Barnabas na'iki Saul zaamata-kao kaudina'o nii

¹ Kaina'a mishidainao mashaapainao Antioch ii, Syria Baara ia'oraz. ĩnao mishidainao bii'i kaina'a prophetnao,* na'iki ba'orainao kida tominapa-kidauzo mishidainao. Kaikapauda'u'o wuru'u kaudinainaouz: kaina'a Barnabas, Simeon miikoroz, Lucius Cyrene sanaz, Manaen, Herod dyaupaitaniaz, na'iki Saul.

² Bauda'apa kamoo ĩchoochiapatinan pu'u na'iki ĩsanadinpan† pu'u Tominkaru ati, Kaimana'o Doronaa kian ĩ'ati, “Uzaamata shoman Barnabas na'iki Saul kaudina'o nii o'ati. Kaina'a kaudin-kizai oaiapanii ĩsha'apatan o'ati.” ³ Uruu idi ĩsanadinpan na'iki ĩtorinpan naa koshan. Udauna'an ĩtorinapa-kidan naa Saul na'iki Barnabas, na'iki ĩmuudan paka'u ĩ'ida'a. Udauna'an ĩdyuudan naa ĩdyaun.

Saul makon ukowaadapa'anan Kaimana'o Kuwai

⁴ Aizii Kaimana'o Doronaa dyuudan kawana'ati ĩdyaun, ĩmakon naa wiizai Seleucia iti paran danoma ia'oraz. Na'iki'i naa ĩzaamatan udaru'o kanawa, mako'ozo'o Cyprus iti, uruu udaru'o katonaru, paran zikon ia'o. ⁵ John Mark makon kapam ĩminka'u nii. ĩkaawan dono'o naa

* **13:1** prophet: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. † **13:2** sanadinpan: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

wiizai Salamis iti, na'ia'a naa ïkowaadapan Tominkaru Paradan Jewnao ati, synagogue kawana'ati kida.

⁶ Uruu dauna'an ïdobatan pakidiba ida'ana'a naa. Ìmakon atii ïkaawan ba'oran wiizai di'iti, Paphos kia'o-raz u'uu, uruu katonaru danoma ia'oraz mazan. Na'ia'a naa ïkodon pidan marunao-tinpa'o Bar-Jesus kia'o udakotapa-ka'o, uruu Jew, dakotinpauzo prophet nii kaikini'i. ⁷ Aizii wuru'u marunaouz, upaonaruitapanii naobanai wuru'u kazowautapa'oraz ipai amazada na'ii, Sergius Paulus kia'o u'uu. Aitapa'o na'iki kaimana'o udi'itinpauzon wuru'u naobanaiz. Sariapa udapadakidan pa'ida'ati Barnabas na'iki Saul, uabata'azon idi Tominkaru Paradan. ⁸ Tuukii mazan marunao towauda'utan naobanai abatapan ïkuwaa, aonaa uaipan umishidan ïkuwaa, wuru'u Jesus dau'u kida'oraz. (Elymas kia'o kapam udakotapa-ka'o Greek ida'an wuru'u marunaouz.) ⁹ Kaimana'o Doronaa ma'ozakadan idi Saul, Paul kia'oraz naa u'uu, sariapa uawunuupa'akan ma'ozaka'o ida'an marunao ati. Ukian u'ati, ¹⁰ "Pugaru na'apa Satan kawan manawun, usha'apanum kau'an tuukii puawauta'azon ipai wuru'u kaiman kida'oraz kuwai na'iki kaiman kida'oraz mashaapa-kinai. Pugaru mariidinauzo, puaitapa na'apam pupana'adan na'iki putanawatan Tominkaru paradan dikauda'o nii. ¹¹ Mazan Tominkaru sha'apatan nii na'iki upataka'utan nii pugaru aizii, ishaawun-karu ida'an, aona'o nii kanom putukapan, aonaa Kanada'o atii diina'iti zii'i." Sariapa mishi Elymas awun maruta'akan, uruu idi aona'a naa powa'a utukapa'akan aimaakan. Sariapa uchi'ikaadanaan naa udorotan pidan ka'uta'o nii pugaru. ¹² Naobanai tukapan idi aimaakan sha'apata-ka'o na'apa, tuukii umishidan, na'iki tuukii udi'itinpan wuru dau'a'a paabataniaz kaiman kida'o kuwai, Naobanai Jesus daua'oraz.

Paul kakuwaapan Antioch ii Pisidia Baara ia'oraz

¹³ Uruu dauna'an Paul na'iki uminauda'unao dobatan naa Paphos iki, wuru'u katonaru ia'oraz wiizai. Na'iki'i naa ĩmakon kanawa ida'an atii ĩkaawan Perga iti, Pamphylia Baara ia'oraz. Na'ia'a naa John Mark wa'akan ĩdyaun. Upadantan naa powaa iti Jerusalem iti.

¹⁴ Uruu dauna'an ĩdobatan naa pakidiba ida'an atii ĩkaawan Antioch iti, Pisidia Baara ia'oraz. Na'ii Paulnao morotan naa synagogue nazo iti, Sookapa-karu Kamoon dono, na'iki ĩsakanatan naa na'ii. ¹⁵ Upu'a'a naa synagogue zowaunaanao aitaapan wuru'u kakinaorii Moses saadanii kidaz, na'iki Tominkaru prophetinnao saadazonii kidaz kapam. Uruu dauna'an ĩpishaa-kidan naa Paul na'iki Barnabas. Ukian, “Wa'inawuzunao, ukuwaa kaina'an dono ma'ozakada'o nii wairibanna nyukunuu, turuu ukakuwaapan.”

¹⁶ Sariapa Paul kadishita'akan na'iki usawadan paka'u ĩ'ati, uaipan idi mashaa pidanna abatapan. Kaikapa'a wuru'u ukianuz ĩ'ati: “Ipai unao Israelitenao na'iki unao kapam Gentilenao taapainaoz Tominkaru umanawunu'o nii, uabata õparadan aizii. ¹⁷ Wurulu Israelitenao Tominkarunuz, uruu tawuru'u zaamata'oraz wadokozudaunnao kotua'a naa ĩmashaapauzon dono zii Egypt ii. Uruu aipan ati'o kapam tawuru'u kadiman ĩiribainan na'iki ma'ozaka utaapan ĩnyukunuu, ĩkaudin-kidakao pu'u ba'izi ida'an na'ii. Mishi'o wurulu Israelitenao Tominkarun ma'ozakanuz manawun. Usha'apanum kau'an pama'ozakan ida'an masha'apannaa uso'otan ĩdyaun Egypt iki.

¹⁸ “Udauna'an una'akapan naa ĩdyaun 40 wunu mapi-dantaka'o amazada baara ii aka. Aonaa ukashadinan ĩ'ai ĩdikintapan pu'u padamata uruu.

¹⁹ “Na'iki Tominkaru zowii-kida ĩ'ati ipai daunuuda'u 7 pidanna tonaazinaa, pana'a kida'o ĩparadan, Canaan

Baara ii aka kida'oraz ãmashaapan. Ukau'an ipai utaan wuru'u amazadaz papidanannao ati ãwiizi ni'i naa. ²⁰ Aizii wuru'u aimaakan kida sha'apaapa-kaoz kaikapa'a, 450 wunu ukotua'ikin.

“Uruu dauna'an, Tominkaru zaamatan naa pidannao kazowautapa'o nii papidanannao, ãdakota-kaos Judges kii.

“Uruu dauna'an ãkazowautapan atii Tominkaru zaamatan prophet Samuel kazowautapa'o nii ãdyaun. ²¹ Uruu dono tuukii ãpishaan Samuel, marii kizi ukodan king nii pa'ati. Uruu idi Tominkaru taan naa ã'ati Saul, Kish daniz, Benjamin di'ikiinao kidaz ãiribainan. Saul kazowautapan ãdyaun 40 wunu. ²² Na'apain ni'i naa Tominkaru muudan uruu.

“Uruu dauna'an Tominkaru zaamatan ba'oran king, u'uu David, Jesse dani uruu. Tominkaru kian David dau'an. ‘Aizii õikoda pidan õnaudapanii, na'iki õnyukunuu kawana'ati'o. Usha'apanum kau'an usha'apatan nii ipai aimaakan na'apa õaipan kawana'ati.’

²³ “Kotua'iki uruu dauna'an Jesus shakatan, uruu King David Takaan-daunu'u naa. Uru'u naa tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon kazaanaata'o nii papidanannao Israelitenaouz. ²⁴ Jesus sakadan ua'ii pakaudinan, John chi'ikapan na'iki ukakuwaapatinan ipai Israelitenao ati. Uduyudan ãtanawatinan ipai oia'o ai, na'iki ãchikaawunuin kizi. ²⁵ John ipaian ua'ii pakaudin-kizi, ukian pidannao ati. ‘Kanom uzaukidan õgaru? Õgaru u'itiiman tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon? Aonaa uruu mani õgaru, mazan kaini'iki'o ni'i naa pa'an uwa'atin. Uruu umanawunu'o manawun pidan. Õgaru aonaa manawun õturuan õso'otan udazkidi u'ati.’

²⁶ “Uabata õkuwaa õiribannao, ipai unao Abraham dani-daunnao! Na'iki unao Gentilenaou, taapainauz Tominkaru umanawunu'o nii, uabata õkuwaa kapam!

Di'oraz kuwai kazannaatin-karu daua'oraz, ipai wau-nao ati'o udyuuda-ka. ²⁷ Jerusalem sanna, na'iki ïzowaunaanao aonaa ïaitapan Jesus wuru'u kazannaatin-kinaiz. Na'iki aonaa ïaitapan na'apa'oram daua'o tawuru'u Tominkaru prophetin saadanii kida kianuz, tawuru'u ïabatautaniaz padamata uaita-ka ipai Sookapa-karu Kamoon dono. Mazan upu'u zii ïmishian naa tawuru'u prophetnao saadauzonii kidaz, pazowii-kidan ida'an Jesus. ²⁸ Aonaan pu'u ïikodan dikauda'o nii aimakaan usha'apatan, pazowii-kida-kinaa niizu. Mazan upu'u zii tuukii ïdyuudan Pilate zowii-kidan Jesus, atii mishi uzowii-ka. ²⁹ ïipaian dauna'an pasha'apaapan ipai aimakaan wuru'u Tominkaru paradan kowaadauzoniaz udau'an. Uru'u naa ïtoka-kidan naa unanaa cross paawa iki, na'iki ïmuudan naazu pabaaranaa iti. ³⁰ Mazan Tominkaru kakuda uruu powaa iti, na'iki ukadishita uruu pabaaranaa iki. ³¹ Jesus kadishitan dauna'an, mapuda utukapa-kidinan pidannao ati wuru'u wa'atiinaouz utuma Galilee Baara iki Jerusalem ati. ïnaou'u naa kai kakuwaatina'o nii udau'u ipai Jewnao ati.

³² "Aizii di'i õgaru, na'iki Barnabas kaawan, wakaawakidan Kaimana'o Kuwai unao ida'ati: Tawuru'u Tominkaru kowaada-kidauzoniaz pasha'apata'azon wadokozu-daunnao ati, aizii kai'i naa umishian wuru'u pasha'apata'azoniaz. ³³ Waunao ïdani-daunnaou'u naa, uruu idi aizii watukapa'a naa mishi umishian paparadan, ukadishita-kidan ida'an Jesus pabaaranaa iki. Kaina'a sha'atii saada-kariwai Jesus daua'o Psalm 2 ida'a, kaikapa'a:

'Pugaru õdani,

pudaruitan õgaru aizii.'‡

‡ 13:33 Psalm 2:7

³⁴ “Na'iki Tominkaru kian koshan ukadishita-kidan dauna'an uruu pabaaranaa iki, aonaa na'apainim nii umawakauzon powa'a. Kaina'a usaadinpan udau'u kaika-pa'a:

‘Mishi'o nii õtaan pu'ati wuru'u kaimana'oraz manawun
 aimaakan,
 õkowaadauzoniaz õtaa'azon King David ati.’

³⁵ “Na'apa sha'atii tawuru'u saadapa'o Psalms kianuz pasaadanii ida'a:

‘Aona'o nii pukashaapan wuru'u kaimana'oraz manawun
 pupoitoru
 dyupushan pabaaranaa ii.’

³⁶ “Mishi David kaimana'o ukazowautapan papidanannao na'apa Tominkaru aipan kawana'ati. Mazan bouda'apa kamoo umawakan. Na'iki unanaa muuda-kao padarunnao baaranaa ii. Atii udyupushan na'ii. ³⁷ Mazan Jesus, wuru'u ukadishita-kidaniaz pabaaranaa iki, aonaa pa'an ukashaapan udyupushan pabaaranaa ii. ³⁸ Õiribannao, õaipan ipai unao aitapan, Jesus ida'ana'o pidan oian mainaabata-kao. ³⁹ Aonaa turuu pu'oian kida mainaabata-kao pumishidan ida'an Moses kakinaori kida. Mazan soo pumishidan ida'an Jesus pu'oian mainaabata-kao, na'iki Tominkaru dakotan pugaru kaimana'o pidan nii. ⁴⁰ Uzaudinpa'a naa pa'i, umamishidikan an mishi'o nii aimaakan sha'apan u'ati na'apa Tominkaru prophetinnao saadauzonii kawana'ati.

⁴¹ Tawuru'u ikianuz.

‘Uabata, unao dakoopainao Tominkaru,
 Tuukia'o nii udi'itinpan.

Kai õsha'apatan nii umanawunu'o aimaakan.

Pidan tiwaan an pakowaadanuzu,

upu'u aona'o nii umishidanuzu,

atii na'apa'o nii umawakan.’ ”§

⁴² Udauna'an Paul na'iki Barnabas ipaian naa pakakuwaapan. Īkoditan pu'u synagogue iki, pidannao pishaan ĭdyaun, marii kizi ĭwa'atin koshan ba'oran Sookapa-karu Kamoon dono, usha'apanum kau'an ĭabata'azon powa'a zii wuru'u ĭkuwaa kidaz. ⁴³ Īkoditan dauna'an iriba Jewnao da'anan Paulnao, na'iki iriba kapam Gentilenao wuru'u mishidainaouznaa Tominkaru Jewnao kawan, ĭnao da'anan kapam Paulnao. Na'ia'a naa Paulnao paradan pidannao ati na'iki ĭkakinawan naa ĭdyaun. Marii kizi ma'ozaka ĭtaapan panyukunuu, panyukunuitapan ida'an Tominkaru kamunanun pa'ati.

⁴⁴ Ba'oran Sookapa-karu Kamoon dono iriba, iriba kawiiiziinao wa'atin synagogue ati, ĭabata'anan Naobanai Tominkaru Paradan. ⁴⁵ Kaina'a pabi'i kida Jewnao, ĭtukapan idi wuru'u iriba, iriba pidannao kaawan, sariapa ĭkishauzin Paulnao ati. Uruu idi tuukii ĭdakoopan Paulnao kuwaa na'iki tuukii kapam ĭdakoautapan Paulnao kakiba'azonna'o ida'an. ⁴⁶ Mazan ma'ozaka Paul na'iki Barnabas paradan ĭ'ati kaikapa'a: "Unao ati'o mishi'oraiman wakowaada'azon kiwiin wuru'u Tominkaru Paradanuz, mazan tuukii ukashadanuzu. Ukau'an uaipan ati'o karikaonan wuru'u umaaiapakanuz karikaonanu'o kakupa-kinai. Ukau'an wamakon ni'i naa unao ai, na'iki watuzutinan ni'i naa aizii Gentilenao di'iti. ⁴⁷ Kaikapa sha'atii tawuru'u Naobanai Tominkaru paradan kiauonuz padamata ipai waunao ati. Ukian, 'Ōzaamatan pugaru kanadapa'o nii Gentilenao ati, pugaru kizi tukapa-kida kazannaatin-kinai ipai pidannao ati, ĭkazannaatin-kinai nii pa'orian ai.' "

⁴⁸ Gentilenao abatan idi wuru'u parada-karuz na'apa, tuukii ĭkonaukian na'iki tuukii ĭnaubaan wuru'u Naobanai Tominkaru Paradanuz. Na'iki wunaou'u zaamata-kariwainaouz karikaonanu'o kakupa-karu di'iti, ĭnao

pa'an tuukii ïmishidan. ⁴⁹ Uruu idi kuwai Naobanai daua'o iribainan uruu wiizai baara ii aka.

⁵⁰ Mazan Jewnao, wuru'u mamishida-kainaoz kuwai, tuukii ïto'oran. Uruu idi ïkimudan naa na'ii san-nao, daonaioranao umanawun-tinpainao kidaz, na'iki zunnao, kapuraataniinao kidaz na'iki toriinpauzonaouz Tominkaru ati. ïkimudan ïdyaun tuukii, ïto'ora kizi Paul na'iki Barnabas ati. Mishi'i naa mishi pidannao to'oradinan Paulnao ati, atii ïkashanauan ïdyaun pawiiizi iki. ⁵¹ Uruu idi Paul na'iki Barnabas wao-kidan kaimandaun imi'i padazkidi di'iki. Uruu ida'an ïtukapa-kidan aonaa mishi pidannao aipan na'iki aonaa ïabata'azon ïkuwaa. Udauna'an ïmako'okan naa Iconium iti. ⁵² Mazan konaukii pa'an ïwa'akan wuru'u mishidainaouz na'iki wuru'u zaamatainao kidaz Kaimana'o Kuwai panyukunuu iti. Usha'apanum kau'an kaina'a'a naa pa'an Kaimana'o Doronaa ïnyukunuu ii.

14

Paul na'iki Barnabas kakuwaapatinan dono'o Iconium ii

¹ Paul na'iki Barnabas kaawan Iconium iti. Na'apa koshan aimaakan sha'apan Antioch ia'o kawan. ïmorotan synagogue iti Sookapa-karu Kamoon dono. Ma'ozaka ïkowaadapan Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u. Uruu dono iriba, iriba Jewnao na'iki Gentilenao mishidan wuru'u kaimana'oraz kuwai. ² Mazan kaina'a pabi'i kida Jewnao, aona'o pa'an ïmishidan. Uruu idi ïto'oradan tuukii Gentilenao Paul na'iki Barnabas ati. ³ Upu'u mazan Paulnao na'ian kotua'iki zaa pidannao tuma. Aonaa ïtarian, mazan ma'ozaka ïkakuwaapan, ipai ïkowaadan ï'ati Naobanai kamunanun, na'iki ukamarainapanun dau'an. Naobanai Tominkaru aipan idi pidannao aitapan mishi'o wuru'u Paulnao kuwaa kidaz, sariapa uma'ozakadan ïdyaun.

Uruu idi ñsha'apata umanawun kida'o aimakaan wuru'u aona'oraz pidan ka'iitan pasha'apatan.

⁴ Uruu dono, uruu wiizai di'ii aonaa pidannao mishi-dan patumaaka. Ba'orainao na'apa ñnyukunuu Jew-nao paradan kawana'ati, ba'orainao apostlenao paradan kawana'ati. ⁵ Udauna'an pabi'i kida Gentilenao na'iki Jew-nao wuru'u to'orainaoz, miitiniipan naa ipai pazowau-naanao tuma. Ñaipan pa'antamikitan na'iki pazowian Paulnao, paboowan ida'an ñdyaun kuba idi. ⁶ Mazan Paul na'iki Barnabas abatan idi na'apam pasha'apata'azoo-ka, sariapa ñmakon atii Lystra na'iki Derbe iti, Lycaonia Baara ii aka'oraz wiizainao, na'iki ñmakon kapam ba'oran wiizainao sodi kida di'iti, maonapainaoz udazaba an kida. ⁷ Na'ii aka'a naa ñkowaadapan Kaimana'o Kuwai.

Na'apam Paulnao taapa-ka

Lystra ii

⁸ Lystra ii, kaina'a daonaiora aonaa na'apainim uchi'ikauzon pashakatan di'iki'o. ⁹ Aizii Paul kakuwaapatinan dono, na'ia'o wuru'u machi'ikaka'oraz daonaiora sakanatapan, uabatapan wuru'u kaimana'oraz kuwai. Paul tukapa, na'iki uaitapa tuukii umishidan wuru'u kuwaiz, na'iki uaitapa, umishidan idi turua'o nii uchi'ikan. Uruu idi Paul awunuupan sariapa uawun iti. ¹⁰ Na'apain ukian u'ati ma'ozaka'o ida'an, "Pukadishita!" Sariapa mishi ukadishita'akan na'iki uchi'ikaadanaa'akan naa.

¹¹ Pidannao tukapan idi Paul sha'apatan aimakaan na'apa, tuukii ñdi'itinpan na'iki ñparadan diiwa pa'ati-aaka kida, paparadan Lycaonian ida'an. Kaikapa'a wuru'u ñkianuz: "Aaa, watominkarunnao wuru'u kaawa'oraz wa'ida'ati aokazi iki, na'apa pidan kawan ñaidinpan."

¹² Uruu idi ñdakotan Barnabas Zeus kii, patominkarun uu kawan. Aizii Paul Hermes kii ñdakotan, ba'oran

patominkarun uu kawan. Usha'apanum kau'an Paul uruu wuru'u kakuwaapatina'oraz manawun. ¹³ Kaina'a faadaa, uruu tominkaruniitapa'o Zeus. Kaina'a utominkarun dapu paniba itinapu wiizai ai. Uruu faadaa baokopa pidannao tuma, ña'akan naa kazotinao na'iki soosoi kida wiizai awautapa-kinao paniinomizinaa di'iti. Uruu ñkawaoda'azon naa kazotinao Paulnao ati, na'apa pasha'a-patauzon kawan patominkarunnao ati.

¹⁴ Paul na'iki Barnabas abatan idi wuru'u ñsha'apata'azonuz aimaakan kaikapa'a, sariapa ñkuzuuan pakamichan pakasha'oran idi. Udauna'an kadimana'o ida'an ñmako'okan pidannao bii iti. Na'ia'a naa ñkian pidannao ati ma'ozaka'o ida'an. ¹⁵ “Kandii nii usha'apata'azon aimaakan wa'ati kaikapa'a? Waunao pidannao kapam na'apa'o unao kawan. Wakaawan da'ati'i wana'akan Kaimana'o Kuwai, umarina'ata kizi na'iki umuuda kizi'i naa oia'o, na'iki wuru'u mazan-kida'oraz karikaonan aimaakan usha'apaapan. Utanawatin kizi'i naa pa'an mishi'o Tominkaru di'iti, uruu karikaonan'oraz ukakupan. Uruu toma'oraz aokazi na'iki imi'i baara, paran na'iki ipai aimaakannao wuru'u mashaapainaoz wunu baoko'o, na'iki imi'i baara an kida'oraz. ¹⁶ Kotua'a naa Tominkaru kashaapa pidannao mashaapan na'apam karikaonan paaipan kawana'ati, ¹⁷ mazan karikaonan utukapa-kidan pakaina'an ñ'ati pakamunan-kidan ida'an ñdyaun.

“Atii di'i, udyuuda wunu unao paoriba kida kaaka-kinaa nii, na'iki utaa pabi'inaaka kida uwanyukunuu nii. Na'iki utaa konaukii-kinai unyukunuu iti,” ukian ñ'ati. ¹⁸ Paul kowaadan pu'u kaikapa kida'o aimaakanu'u, mazan upu'u kasha'apannaa pidannao sookadan wuru'u pakawaoda'a-zoonuz kazoti Paulnao ati.

¹⁹ Kaina'a Jewnao wa'atiinao Antioch iki, Pisidia Baara ia'oraz na'iki ba'orainao wa'atin Iconium iki. Ñnao kaawan

naa Lystra ati, na'ia'a naa ñkakinaowan pidannao ñto'ora kizi Paulnao ati. Atii mishi pidannao na'apatan pa-nyukunuu ñparadan kawana'ati. Uruu idi ipai baokopa pidannao to'oradinan, na'iki ñboowautapan naa Paul tuukii kuba kida idi. Udauna'an ñkozoota'akan naazu na'iki ñkabootankan naazu donoi dawun itinapu ñ'itiiman mawaka'ora'a naa uruu. ²⁰ Sariapa mishidainao makon ñtukapa'ananuzu na'iki ñkasaba'ukinan naa u'ida'ati, up-u'a'a naa mazan ukadishitan koshan. Udauna'an ukiwan naa powaa iti donoi iti. Ba'oran kamoo Paulnao makon naa Derbe iti.

*Paul na'iki Barnabas kiwan
Antioch iti*

²¹ Derbe ii ñkowaadapa'akan Kaimana'o Kuwai, na'iki iriba, iriba pidannao mishidan ñkuwaa Jesus dau'u. Udauna'an ñkiwan naa koshan Lystra iti, udauna'an Iconium iti, udauna'an Antioch iti wuru'u Pisidia Baara ia'o-raz wiizai. ²² Ipai uruu wiizai kida di'ii, ñma'ozakadan mishidainao kida nyukunuu, ma'ozaka kizi ñmishidapan. Kaikapa'o wuru'u ñkianuz ñ'ati: “Ipai waunao wabaiaapan nii kasha'ora kida'o aimaakan, na'iki wapataka'utakao nii kaimana'o dikiin ii karikaonan. Wabaiatan bii a'o nii kasha'ora'o wuru'u wamoro-tinanuz Tominkaru naobanai-tinapa-kizi.”

²³ Ipai mishidainao wiizi kida kawana'ati, Paulnao zaamatan naa pabi'i kida mishidainao choochi zowau-naanao nii. ñzaamatan dauna'an wuru'u kazowautapainao nii, ñtoriinpan naa Naobanai Tominkaru ati, marii kizi utapan ñdyaun na'iki ukazannaatapa kizi ipai wuru'u mishidainauz. Uruu dono ñsanadinpan Tominkaru ati patoriinpan pu'u.

²⁴ ñipaiian dauna'an pakakuwaapatinan wiizai kida kawana'ati wuru'u Pisidia Baara ii aka'oraz, ñmakon naa ba'oran amazada iti dakota-kariwaiz Pamphylia kii.

²⁵ Uruu amazada baara di'ii kaina'a wiizai dakotapa-kariwai Perga kii. Na'ii aka'a naa koshan ikowaadapa'akan kuwai Jesus dau'u. Uruu dauna'an idobatan naa koshan atii paran danoma itinpu'u wiizai di'iti, dakota-kariwaiz Attalia kii. ²⁶ Na'iki'i naa izaamatan udaru'o kanawa, na'iki ikiwan naa koshan Antioch iti, wuru'u Syria Baara ia'oraz. Na'ia'o sha'atii tawuru'u pidannao toriinapanuz na'iki ipishaanuz Tominkaru, marii kizi ukamunanun na'iki ukaminka'utan Paulnao. Uruu kaudin-kizai'i naa wuru'u iipaianiaz.

²⁷ Ikaawan dono'o naa Antioch iti, ibaokopatin-kidan naa ipai wuru'u mishidainauz, ikowaadan naa i'ati ipai daunuuda'u na'apam Tominkaru kaiwaan idyaun na'iki na'apam usha'apatan aimaakan kida inao ida'an. Ikowaada kapam na'apam Naobanai Tominkaru taa'a naa aizii Gentilenaο mishida-kinaa nii Kaimana'o Kuwai, uruu idi iriba imishidan. ²⁸ Kotua'iki Paulnao na'ian mishidainao tuma.

15

Miitiniapa-karu Jerusalem ii

¹ Uruu dauna'an Judea Baara iki'o daonaioranaο wa'atin atii Antioch ati. Na'ia'a naa itominapa-kidan mishidainao. Ikian i'ati, "Aonaa turuu ukazannaatinan u'oian ai, soo uchoota-kidinan* an Moses kakinaori kawana'ati," ikian i'ati. ² Uruu dikin ii tuukii Paul na'iki Barnabas kashadaakapan ituma. Sariapa mishidainao di'itinpan, na'iki ibauda'apatan panyukunuu marii kizi Paul, Barnabas na'iki Antioch ikiinaouz pidannao makon baokopa Jerusalem iti, ipishaanaka kizi apostlenao na'iki choochi zowaunaanaο na'ii. Iabata kizi na'apam ikian na'apa kida'o aimaakan dau'an.

* **15:1** choota-kidinan: Putukapa 'chootin-karu' dau'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

³ Uruu idi na'apa'a naa mishi mishidainao dyuudan idyaun Jerusalem iti. Aizii pamakopa-kizi an ikakuwaa-pa'akan mishidainao wiizi kawana'ati kida, Phoenicia Baara ii, na'iki Samaria Baara ii kapam, ikowaada-pa'akan i'ati na'apam Gentilenao zaamatan naa mishi'o Tominkaru panaobanaa nii kapam. Tuukii mishidainao konaukii-kidan wuru'u ikuwaa kidaz.

⁴ Na'iki'i naa koshan imakon atii ikaawan Jerusalem iti. Tuukii mishidainao na'iki apostlenao, na'iki choochi zowaunaanao, konaukii-kidan ikaawan. Ipai inao ati, ikowaadan naa na'apam Tominkaru kaiwaan idyaun na'iki usha'apata-kidan aimaakan kida inao ida'an. ⁵ Mazan kaina'a kapam Phariseenao mishidainau'u naa Jesus. Inao kadishitan na'iki ikian, "Marii mooko pa'i Gentilenao chootinan Moses kakinaori kawana'ati."

⁶ Uruu idi apostlenao baokopa choochi zowaunaanao tuma, ikadakotinan na'iki idi'itapan tuukii wuru'u na'apa kida'oraz aimaakan dau'an. ⁷ Atii tomunu'iki ikashadaakapan. Udauna'an Peter kadishitan na'iki ukian i'ati, "Oiribanna, unao uaitapa na'apam Tominkaru zaamatan ogaru kiwiin unao bii iki, kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u Gentilenao ati. Uaipan idi iabatan wuru'u kaimana'oraz kuwai, na'iki imishida kizi'i naa. ⁸ Tominkaru, aitapa'oraz ipai pidanna nyukunuu, uruu wuru'u zaamata'oraz Gentilenao. Utukapa-kidan pazaamatan idyaun, utaan ida'an Kaimana'o Doronaa i'ati, na'apa pataan kawan waunao Jewnao ati. ⁹ Tominkaru ati, aonaa inao pidanna pana'an waunao ai. Imishidan idi uruu, uchikaan i'oian. ¹⁰ Mazan kandii nii mooko ukashadan wuru'u Tominkaru sha'apatanii kidaz, wuru'u utomanuz aimaakan dadara'o manawun Gentilenao ati, wuru'u mishidainauznaa? Mishi waunao aonaa waka'iitan washa'apatan na'apa kida'o aimaakan, atii wadokozu-daunnao ati dadara kapamaz. ¹¹ Aonaa

wakazannaatinan na'apa kida'o ida'an. Wamishida wakazannaatinan soo Jesus wanaobanaa kamunanun ida'an, na'apa kapam ñao mishidan kawan.”

¹² Ipai wuru'u kasaba'ukinpainaouz pidannao na'ii, mashaa ĩabatapan Barnabas na'iki Paul kowaadautan na'apam Tominkaru kaiwaan ĩdyaun usha'apata-kidan idi umanawun kida'o aimaakan, aona'oraz turuu pidan ka'iitan pasha'apatan. ĩsha'apata pabi'inaaka kida aimaakan Gentilenao ati ĩwiizi ii aka. ¹³ ĩpaian dauna'an pakadakotinan, uru'u naa James kadishita'akan na'iki ukian, “Uabata õparadan õiribannao! ¹⁴ Aizii waabata Simon Peter kowaadan na'apam Tominkaru tukapa-kidan pakamunanun uruu zi'o Gentilenao ati, uzaamatan ida'an ĩbii iki papidanannao nii. ¹⁵ Na'apa kotu'u Tominkaru prophetinno saadauzonii kawana'ati manawun, wabatan wuru'u aimaakan kida sha'apanuz naa kai. Kaikapa'a tawuru'u Tominkaru paradan saadauzo-kaoz:

¹⁶ ‘Uruu dauna'an õwa'atin nii koshan,’ Naobanai kian. ‘Õsaabaan nii powaa iti King David naobanai-tinapa-kizi, kaboobi'ii-kariwaiz na'apa kabaun kawan.

Mazan õsaabaan niiz na'iki õkadishita-kidan niizu ma'ozaka powaa iti.

¹⁷ Uruu dono ipai pabi'inaaka kida'o nii pidannao wa'atin õ'ida'ati.

Pabi'i kida Gentilenao, wuru'u õzaamataniiinaouznaa õpidanannao nii, ipai'o nii ĩikodinan õgaru.’

¹⁸ Kii Tominkaru kiauzon, kotua'ora'a naa ukowaada-kidan pasha'apata'azon wuru'u na'apa kida'oraz aimaakan.”†

† **15:18** Aonaa kabaun dau'ana'o mani wuru'u kadakotin-karuz da'a'a, mazan King David takaan-daun naobanai-tinan dau'ana'o pa'an. Uruu ma'ozaka'o nii ukazowautapan powaa iti.

¹⁹ Powa'a zii James kian, “Ukau'an òiribannao òdi'itinpan kaikapa'a, aonaa ò'itiiman turuu washa'apata-kidan dadara'o manawun aimakaan wunao at'i Gentilenao, tanawatinainaouznaa Tominkaru ida'ati. ²⁰ Mishi'oraiman wasaada pa'an kaarita i'idi'iti, aonaa kizi ñnikan wanyukunui taa-kariwaiz ba'oran kaduz tominkaru ati. Na'iki aonaa kizi daonaiora na'iki zun kiaapaakan pamamazidakan pu'u. Na'iki aonaa kizi ñnikan izai, oo aimakaan dunaa wuru'u dyukuruuta-kariwaiz uzowii-ka. ²¹ Usha'apanum kau'an kotua'ora'a naa wuru'u Moses kakinaori kida aitaapauzo-ka ipai Jewnao ati synagogue ii, Sookapa-karu Kamoon kawana'ati. Ipai'ora'a naa uruu kakinaorii kida kowaada-ka, ipai Jewnao wiizi kawana'ati.”

*Kaarita saada-ka
Gentilenao ati'o*

²² Uruu dauna'an apostlenao, choochi zowaunaanao, na'iki ipai mishidainao wuru'u Jerusalem iainaoz baokopa ñmiitiniipan, ñaipan padyuudan daonaioranao mako'o nii Paulnao tuma Antioch iti, ñna'aka kizi kuwai mishidainao di'iti. Uruu idi ñzaamatan Judas, Barsabbas kia'oraz udakotapa-ka na'iki Silas, ñnao ipai mishidainao aitapanii kaimana'o ñkaduz kida. ²³ Ñnaou'o nii na'aka kaarita, kaikapa'o usaada-kaoa'a:

“Tosh wairibannao. Di'oraz kaarita waunao apostlenao na'iki choochi zowaunaanao di'iki'o. Wasaadan kaarita unao wairibannao Gentilenao ati'o, mishidainaouznaa Jesus, mashaapainaoz Antioch ii, Syria Baara ii aka na'iki Cilicia Baara ii aka'oraz.

²⁴ “Waabata kaina'a daonaioranao waunao bii iki'o makon unao bii iti na'iki waabatan tuukii ñtowauda'utan unao pakuwaa ida'an. Aonaa wadyuudan ñna'akan na'apa'o kuwai unao di'iti. ²⁵ Uruu idi wabaokopatinan da'a'a, na'iki wakadakotinan na'apa kida'o aimakaan

dau'an. Atii mishi ipai wabauda'apatan wanyukunuu, wadyuuda kizi pidannao, kakuwaapa'ana'o nii unao ati. Ukau'an ĩmakon nii Paul na'iki Barnabas tuma wama-rainapaniinaouz tuukii. ²⁶ ĩnao baita'oraz kichana'iki-kii kida'o wanaobanaa Jesus Christ kaudin-kizi dau'an. ²⁷ Ukau'an uabatan nii kaimanaiman Judas na'iki Silas dako iki na'apam wanyukunuu unao dau'an, na'apa'o nii uabatan wakaaritan ida'a'o kawan.

²⁸ “Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, na'apa kapam wanyukunuu, aonaa turuu washa'apata-kidan dadara'o manawun aimaakan unao ati. Mazan di'i pa'an aimaakan kida wakowaadan aona'o nii turuu unao sha'apatan: ²⁹ Mana'a unika'ana'a wanyukunui taa-kariwaiz ba'oran kaduz tominkaru ati. Na'iki aonaa unika'ana'a izai oo aimaakan dunaa dyukuruuta-kariwai uzowii-kao. Na'iki aonaa turuu daonaiora na'iki zun kiaapaakan pamamazidakan pu'u. Uizo'atin an ipai wuru'u kakinaoriiz, kaimana'o wuru'u. Uruu ukaduz, atii ba'oran dono,”
kia'o wuru'u ĩsaadanuz kaarita.

³⁰ Udauna'an Paulnao na'iki wuru'u dyuuda-kariwainaouz ĩtuma, makon naa atii ĩkaawan Antioch iti. ĩkaawan dauna'an ĩbaokopatin-kidan naa ipai mishidainao na'iki ĩtaan naa wuru'u saada-kariwaiz kaarita ĩ'ati. ³¹ Na'ia'a naa mishidainao ĩaitaan wuru'u kaaritz. Tuukii mishidainao konaukian, na'iki ĩnyukunuu ma'ozakadinan powa'a zii paabatan idi wuru'u kaimana'oraz kakinaorii.

³² Aizii Judas na'iki Silas, prophetnaouz, ĩkakuwaapan naa ĩ'ati na'ii. Tomunu'iki ĩkadakotinan ĩ'ati, ĩma'ozakadan ĩnyukunuu, ma'ozaka kizi ĩtaapan pamishidan Tominkaru. ³³ ĩna'ian zii ĩtuma atii kotua'iki zaa, ba'oran dono zii ĩkiwan. ĩkiwan dono'o naa konaukii mishidainao dyuudan ĩdyaun powaa iti, wunao di'iti'i ĩribannao, dyuudainaouz ĩdyaun. ³⁴ [Mazan Silas, una'ian

zii pa'an.]‡ ³⁵ Aizii Paul na'iki Barnabas na'ii zii pa'an ĩwa'akinan. Uruu idi baokopa'a naa mishidainao kida tuma ĩkaudinan na'ii, ĩkakinaopan na'iki ĩkowaadapan naa Tominkaru paradan pidannao ati. Atii kotua'iki zaa ĩna'ian mishidainao tuma.

Paul na'iki Barnabas buutaakapan

³⁶ Uruu dauna'an, Paul kian Barnabas ati, “Wamako koshan ipai wiizai kida kawana'ati, wakowaadapakiziz Tominkaru paradan. Watukapa kizi na'apam naa mishidainao kida mashaapan.” ³⁷ Uruu idi Barnabas na'aka'azon John Mark. ³⁸ Mazan Paul aonaa unyukunuu na'apan, usha'apanum kau'an aonaa John Mark ipaian pakaudin-kizi utokon iti, ĩkakuwaatinan dono'oraz amazada kawana'ati kida. Pamphylia ii sha'atii uwa'akan ĩdyaun, upadantanuz naa powaa iti Jerusalem iti. ³⁹ Uruu dikin ii tuukii ĩkashadaakapan, atii ĩbuutaakapan. Upu'u mazan Barnabas na'akan John Mark na'iki ĩmakon sariapa Cyprus iti. ⁴⁰ Mazan Paul, uzaamata pa'an Silas pamin-makon nii. Uruu dono mishidainao, wuru'u Antioch iainaouz toriinpan naa Tominkaru ati, marii kizi ukamunan-kidan Paul na'iki Silas. Uruu dauna'an ĩmakon naa. ⁴¹ Na'iki'i naa ĩmorowautapan ipai mishidainao wiizi kida kawana'ati, wuru'u Syria Baara an kida'oraz atii Cilicia Baara ii aka. Ipai ĩma'ozakadan mishidainao.

16

Timothy makon

Paul na'iki Silas tuma

¹ Na'iki'i naa koshan Paulnao dobatan atii Derbe iti, udauna'an Lystra iti. Lystra ii kaina'a mishida'o daonaiora mashaapan, Timothy kia'o u'uu. Udaru Jewaba na'iki mishida'o kapam oroo. Udaru, Greek pa'an

‡ 15:34 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

uruu. ² Ipai mishidainao Lystra iainao na'iki Iconium iainao kida, kaiman pa'idiwaru ãparadan Timothy dau'an. ³ Paul na'aka'azon Timothy kakuwaapatina'o nii patuma. Mazan ipai Jewnao mashaapainao na'ii aitapanii Timothy daru aonaa Jew mani. Uruu idi Paul choota-kidan* Timothy kakinaorii kawana'ati Moses taaniaz Jewnao ati. ⁴ Uruu dauna'an ãmakon naa na'iki ãkakuwaapatinan naa mishidainao ati donoi kida kawana'ati. Kaiman-daun ãkowaadan kakinaorii kida dau'an, tawuru'u Jerusalem ia'oraz apostlenao, na'iki choochi zowaunaanao aipaniaz ipai mishidainao kida izo'atin. ⁵ Uruu idi tuukii mishidainao ma'ozakadan pamishidan na'iki kadiman kapam ãiribainan.

Paul dapada-kae Macedonia iti

⁶ Uruu dauna'an ãmakon naa koshan. Mazan sariapa ãdobatan Phrygia na'iki Galatia Baara an. Usha'apanum kau'an aonaa Kaimana'o Doronaa kashaapan ãkakuwaapan Asia Baara ii aka. ⁷ Na'iki'o ãdobatan atii ãkaawan Mysia Baara sakadin-kizi iti. Na'iki'o ãtiwaan pamakon Bithynia Baara iti. Mazan Kaimana'o Doronaa, Jesus di'iki'o, mashaatan koshan ãdyaun, aonaa turuu ãkakuwaapan na'ii'aka. ⁸ Uruu idi ãdobatan naa sariapa Mysia Baara an, atii ãkaawan wiizai Troas iti, paran danoma ia'oraz. ⁹ Uruu marutan ida'a Paul tukapan pazanda'awun ii Macedonia san kadishitapan baza itinapu na'iki tuukii upishaan Paul marii kizi utaraukan pawiiizi ati. Kaikapa'a wuru'u pidan kianuz: "Puwa'ati da'ati'i Macedonia ati, tuukii waaipan pukaminka'utan waunao!" ¹⁰ Paul kowaadan dauna'an

* **16:3** choota-kidan: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

pazanda'awun, uru'u naa waminziiwa'akan naa. Usha'apanum kau'an waaitapa Tominkaru aipan wana'akan Kaimana'o Kuwai Macedonia Baara sanna'o di'iti.†

Lydia, Philippi sanaaba zaamatan Jesus panaobanaa nii

¹¹ Wazaamatan dauna'an kanawa Troas iki, wamakon naa. Uruu dono wasookadin-kida-ka'o Samothrace ii. Ba'oran kamoo wadobatan naa koshan atii wakaawan Neapolis iti, Macedonia Baara sakadin-kizi ia'oraz. ¹² Udauna'an wadobatan Macedonia Baara an wakidiba ida'an, atii wakaawan umanawunu'o dono'i, Philippi iti. Na'iki uruu wiizai di'ii, Rome ikiinao pidannao kazowautapa'o na'ii. Iriba kamoo wana'iipa'akan pidannao tuma.

¹³ Sookapa-karu Kamoon dono, wamakongan dono'i dawun ii, wa'ozi danoma itinapu. Waaipan watukapan na'iam Jewnao toriinpauzon. Waikoda zunnao kasaba'ukinpan toriimpa'anainao Tominkaru ati. Uruu idi na'ia'a naa wasakanatan, na'iki wakakuwaapan naa i'ati. ¹⁴ Kaina'a zunaaba abatapainao bi'i, Lydia kia'o o'uu, Thyatira iki'o owa'atin. Oroo selliipauzo kawinipina'o kamicha mada kida. Na'iki oroo toriinpauzo Tominkaru ati. Uruu dono kaimanaiman Tominkaru da'atan onyukunuu, ozaamata kizi ipai wuru'u Paul kuwaa kidaz panyukunuu iti. ¹⁵ Na'iki uruu dono oroo, na'iki ipai pidannao mashaapainao otuma odapu ii chikaawunuinan. Ochikaawunuinan dauna'an, ona'akan waunao padapu iti. Okian wa'ati, "Ōaipan usookadinankan ōdapu ii. Umishidan an wuru'u ōmishidanuz naa Naobanai Jesus, umakon nii ōdapu iti," okian. Atii mishi ona'apatan wanyukunuu. Uruu idi wamakon odapu iti.

† **16:10** Troas iki Luke baokopatinan Paulnao tuma. Uruu Luke saadanii wuru'u di'oraz kaarita'a. Uruu idi masha'apakiaka watukapan verse 10 ida'a "wa" oo "waunao" kaiwaa-ka'o.

Paulnao taraa-kaō Philippi ii

¹⁶ Bauda'apa kamoo, wamakopan pu'u toriinapa-kizai iti, waikodapan poitoruiaba. Oroo oia'o doronai zaamatapanii. Uruu aipan ati oaitapa pakowaadapan kanoma'o nii sha'apan pidan ati diina'iti'i. Dobata puraata oikodan panaobanaanao ati pakowaadapan ida'an na'apa kida'o aimaakan. ¹⁷ Karikaonan oda'anapatinan waunao na'iki okadakoinpan kaikapa'a: "Di'oraz daonaioranaou'u, ñnao mishi'oraz na'iki umanawunu'o Tominkaru poitorunao, ñkowaadapan unao ati na'apam nii kazannaatin-karu oia'o ai." ¹⁸ Iriba kamoo wuru'u ona'apainapanuz wadawu'ati atii Paul kashadinan. Sariapa utanawatinan o'idi'iti na'iki ukian oia'o doronai ati, "Jesus Christ ma'ozakan ida'an õkian, pukodita o'idi'iki." Sariapa mishi oia'o doronai kodita'akan o'ai.

¹⁹ Aizii onaobanaanao wuru'u kaiwaapainaouz oroo aitapa'akan naa wuru'u oia'o doronai so'ota'aka-kaoz naa o'ai na'iki ñaitapa aona'o ni'i naa powa'a paikodan puraata o'ida'an. Uruu idi tuukii ñto'oran, sariapa ñzaamatan Paul na'iki Silas, na'iki ñkozootan naa ñdyaun kootowapakizai iti. ²⁰ Na'iki ñdyuudan naa ñkadishitan Rome iki'o naobanainao kanaapu iti. Na'ia'a naa ñkaakapaan ñdyaun kaikapa'a: "Di'oraz daonaioranaou'u Jewnao. Aonaa ñkaimanan, ñtomapan dikauda kida'o aimaakan ipai pidannao ati da'ana'a wawiizi an kida. ²¹ ñkowaadapan pana'a kida'o kakinaorii wakakinaorinaa ai. Waunao Rome di'iti'o wazaamatinpan na'iki waizo'ati ipai Rome iki kida'o kakinaorii, uruu idi aonaa turuu wada'anan wuru'u ñnao kaduz kidaz," ñkiainan. ²² Udauna'an ipai baokopa pidannao to'ora'akan naa Paulnao ati na'iki ñzowiautapa'akan naa ñdyaun. Sariapa naobanainao dyuudan soldyaanao zaamatan Paulnao, na'iki ñdyuudan ñkuzuuan ñkamichan, na'iki marii kizi ñba'izii-kaō tuukii.

²³ Uruu idi soldyaanao ba'izian ĭdyaun tuukii, tuukii. Uruu dauna'an ĭna'akan naa ĭdyaun taraa-kizai iti, na'iki ĭdyuudan naa taraa-kizai taapiki taratan ĭdyaun na'iki udadarada kizi paniinom kaimanaiman. ²⁴ Padyuudakao kawana'ati, taraa-kizai taapiki kabootan naa ĭdyaun taraa-kizai nazo iti, uzikonu'ia'o di'ii umuudan ĭdyaun. Na'ia'a naa umuudan ĭtaba'u kida udaru'o na'iki kimisha'o atamun kida sakoda iti.

²⁵ Tomun-zikon dono Paul na'iki Silas toriinpan na'iki ĭkununinan Tominkaru ati. Ipai ba'oran taratapa-kariwainao pidannao abatapan ĭdyaun. ²⁶ Udauna'an masha'apakiaka imi'i baara nakaina'akan tuukii, ipai unakaa'akan taraa-kizai dapunaa. Uruu idi sariapa taraa-kizai paniinomizinaa kida da'atina'akan kaiman-daun. Na'iki ipai chain wuru'u taraa-kariwainao watudapakinoo kidaz buzuutina'akan. ²⁷ Sariapa taraa-kizai taapiki pokoda'akan naa. Utukapa ipai paniinom kida da'atinapa pa'idiwaru, tuukii utaria'akan na'iki u'itiiman ipai'i naa taraapa-kariwainao kida kidoopa'akan. Uruu idi uzaamata'akan naa pamarian za'aba'i uzowiina'aka'azon naa. ²⁸ Mazan Paul kadako'okan u'ati diiwa'o ida'an. "Aonaa puzowiina'ana'a, kaina'a ipai daunuuda'u wau-nao!" ukian u'ati.

²⁹ Sariapa taraa-kizai taapiki dyuudan lamp na'aka-kao pa'ida'ati. Udauna'an uwa'atin Paulnao ida'ati panakanakaan bii'i, na'iki ukodoru'ukan Paulnao kanaapu iti. ³⁰ Udauna'an ukodita-kida'akan naa ĭdyaun. Na'iki sariapa upishaan ĭdyaun kaikapa'a. "Na'apa dii ōsha'apatinan ōkazannaatin-kinaa nii ō'oian ai?"

³¹ ĭdako'atin uparadan kaikapa'a: "Pumishida Naobanai Jesus daua'o kuwai, uruu ida'ana'o nii pugaru na'iki ipai pudapu iainao pidannao kazannaatinan." ³² Udauna'an Paul na'iki Silas kakuwaapan naa ĭkowaadan Kaimana'o Kuwai Naobanai Jesus dau'u taraa-kizai taapiki ati, na'iki

ipai pidannao mashaapainao kida udapu ii, ipai ĩabatan wuru'u kaimana'oraz kuwai. ³³ Na'apain uruu wamarutan ida'a taraa-kizai taapiki chikaan naa ba'izi-daun kida Paulnao mada ida'a kida'oraz. Uruu marutan ida'a ipai daunuuda'u ĩchikaawunuinan. ³⁴ Udauna'an taraa-kizai taapiki na'akan naa Paulnao padapu nazo iti na'iki utaan naa ĩwanyukunuu nii. Uruu dono tuukii taraa-kizai taapiki na'iki wuru'u udapu iainaouz pidannao konaukian pazaamatan idi Tominkaru panaobanaa nii.

³⁵ Chaapi'iki'i naa Rome iki'o naobanainao dyuudan naa paminka'unao na'akan paparadan taraa-kizai taapiki di'iti kaikapa'a: "Pubuzuuta'a naa na'iki pukodita-kida'a naa wuru'u daonaioranaouz na'iki marina'a naa ĩmakon," kia'o wuru'u ĩdyuudanuz paparadan. ³⁶ Parada-karu kowaada-kao dauna'an u'ati ukian naa Paulnao ati, "Rome iki'o naobanaano dyuudan paparadan o'ati di'oraz paminka'unao ida'an. ĩaipan naa o'kodita-kidan unao taraa-kizai iki, aonaa kizi upataka'uta-kao powa'a. Ukau'an umako'o naa mashauda'u di'iki'i," ukian ĩ'ati.

³⁷ Mazan Paul kian dyuuda-kariwainao pidannao ati, "Aonaa kanom ĩkodan dikauda'o nii aimaakan washa'apatan. Waunao Rome di'iti'o kapam wazaamatipan, ukau'an na'apa'o kapam waunao Rome sannao kawan. Mazan kandii nii mooko ĩba'izii-kidan waunao madi-wautapaka ipai pidannao awun za'a? Na'iki kandii nii ĩkaboota-kidan waunao taraa-kizai iti? Aizii kandii nii ĩaipan padyuudan waunao mashauda'u? Aonaa turuu ĩkodita-kidan waunao mashauda'u. Marii mishi'oraiman ĩwa'atin da'ati'i ĩkodita-kidanaka kizi waunao."

³⁸ Udauna'an dyuuda-kariwainao pidannao kiwan naa Rome iki'o naobanainao di'iti. Aizii ĩkaawan na'iti ĩkowaadan naa ĩ'ati ipai Paulnao paradan. Aizii ĩabatan idi wuru'u Paulnao kianuz, Rome di'iti'o kapam ĩzaamatipan, tuukii ĩtarian. ³⁹ Uruu idi sariapa ĩwa'atin Paulnao

ida'ati na'iki ikian i'ati, “Tuukii wanyukunuu kasha'oran wa'antamikita-kidan idi unao kaikapa'a,” ikian. Udauna'an ikodita-kidan naa Paulnao taraa-kizai nazo iki. Na'iki ikian i'ati, “Aizii turua'a naa umakon di'oraz donoi di'iki'i.”⁴⁰ Mazan Paul na'iki Silas makon sariapa Lydia dapu iti. Na'ii zii ikakuwaapatina'akan, ima'ozakadan mishidainao kida nyukunuu powa'a zii. Uruu dauna'an imakon naa uruu donoi iki.

17

Paul kakuwaapan Thessalonica ii

¹ Paul na'iki Silas dobatapaanan wiizai Amphipolis na'iki Apollonia ii aka, udauna'an ikaawan naa Thessalonica ati. Na'ii kaina'a synagogue Jewnao idiwau.²⁻³ Paul kaduz umorotauzon synagogue iti. Uruu idi idikinau'u naa umorotan synagogue iti, Sookapa-karu Kamoon dono kida. Uruu dono Paul da'atan na'iki uaitaan naa ipai wuru'u saadinpa'oraz Tominkaru paradan, Christ dau'oraz. Kaimanaiman ukowaadan i'ati mishi'o wuru'u Christ pataka'uta-kaoaz na'iki uzowii-kaoaz, na'iki ukadishitanuzu pabaaranaa iki. “Ukau'an di'oraz Jesus okowaadapaniaz u'ati, uruu wuru'u Christ kii-kizaiz,” ukian i'ati. ⁴ Pabi'i kida Jewnao tuukii imishidan na'iki ina'apata panyukunuu Paul kuwaa kida dau'ati. Na'iki iriba Greeks nao toriinpauzonao Tominkaru ati, mishidan kuwai Jesus dau'u, na'iki iriba kapam umanawuntinpainao Greek-abanao mishidan.

⁵ Aizii Jewnao wuru'u mamishida-kainaouz Jesus, tuukii pa'an ikishauzin Paulnao ati. Uruu idi ibaokopatan naa zoonzionao pidannao, wuru'u chi'ikinanzonaouz dunapota karikaonan. Na'iki ito'oradan idyaun tuukii Paulnao ati. Sariapa mishi ito'ora'akan mapidankiaka. Uruu idi ikadakoina'akan naa tuukii, aonaa masakau-da'u mani atii ito'oradan iriba pidannao. Udauna'an

ĩna'aka'akan naa ĩdyaun sariapa Jason dapu iti. Īkaawan na'iti baupapa ĩshaazoda'akan Jason paniinomizi. Uruu ĩaipan naa pakodita-kida'akan Paulnao ipai pidannao kanaapu iti. ⁶ Mazan aonaa ĩikodan ĩdyaun na'ii, uruu idi ĩzaamata'akan naa kowas Jason na'iki ba'oran mishidainao na'iainao utuma. Udauna'an ĩkozoota'akan naa ĩdyaun atii wiizai zowaunaanao kanaapu iti. Īkaawan na'iti pakadakoinan tuma. Īkian, “Di'oraz pidannaou'u dikaudaapauzonao wiizai ipai amazada kawana'ati. Aizii kaawa'a naa ĩdyaun wawiizi ati, ⁷ na'iki kaiman Jason taapan ĩdyaun padapu ii. Aizii ĩnao tuukii ĩdikintapan tubaru'o naobanai Caesar kakinaori. Īkian kaina'a ba'oran king Jesus kia'o u'uu.” ⁸ Sariapa naobanai-tinpainao kida na'iki na'iainao pidannao to'ora'akan tuukii, paabatan idi wuru'u na'apa'oraz parada-karu. ⁹ Uruu idi naobanainao kian Jasonnao ati, “Wamuudan nii unao soo utaan an zii ipai puraata wadakotan kawana'ati.” Ītaan dauna'an puraata ĩdakotan kawana'ati, uruu zii ĩmuuda-ka.

Paul kakuwaapan Berea ii

¹⁰ Aizii wamaruta'akan, uru'u naa mishidainao dyuudan Paul na'iki Silas makon Berea iti. Uruu idi ĩmakon, atii ĩkaawan na'iti. Na'apa'a naa koshan ĩmorotan na'ii synagogue iti, Jewnao idiwauz, ¹¹ na'iki ĩkakuwaapan naa Jewnao ati. Mazan tuukii pa'an Jewnao wuru'u, Berea sanaouz aipan patominapa-kida-ka Thessalonica iainao ai. Uruu idi minziiwa ĩwa'atin ĩabata'azon idi kaimanaiman Paul kuwaa. Na'iki ipai kamoo ĩawunuutan saadakariwaiz kida Tominkaru paradan, ĩtukapa'azon Paul na'iki Silas kuwaa mishiin na'iki ĩtukapa'azon una'apan ukawana'ati. ¹² Uruu dono iriba Jewnao mishidan kuwai Jesus dau'u, na'iki iriba Greeknao daonaioranao mishidan, na'iki iriba kapam umanawun kida'o Greek-abanao mishidan ĩkuwaa. ¹³ Aizii Jewnao wuru'u Thessalonica

sannaouz abatankan naa Paulnao kowaadapan koshan Tominkaru Paradan Berea ii, sariapa ñmakon na'iti. Aizii ñkaawan na'iti sariapa ñto'oradan pabi'i kida na'iainao pidannao. Uruu idi baokopa ñto'oradinan Paulnao ati. ¹⁴ Sariapa mishidainao wuru'u Berea sannaouz dyuudan pidannao wa'anpa'anan Paul kadimana'o ida'an paran danoma itinapu. Mazan Silas na'iki Timothy aonaa pa'an ñmakon. ¹⁵ Uruu idi Paul makon naa paminauda'unao tuma, atii ñkaawan Athens iti. Na'iki'i naa uminauda'unao padantan powaa iti. Aizii ñkaawan powaa iti ñkowaadan naa Silas na'iki Timothy ati Paul aipan ñmakon kadiman pa'idi'iti.

Paul kakuwaapan Athens ii

¹⁶ Uruu idi Paul na'ian naa uzaudapan Silas na'iki Timothy kaawan Athens iti. Mazan aonaa Paul nyukunuu kaimanan patukapan idi iriba manawun na'ii toma-kariwainao pa'idiwaru tominkarunao nii. ¹⁷ Na'ia'a naa koshan Paul morotan synagogue iti. Uruu idi ukakuwaapan kaimanaiman Jewnao ati, na'iki Gentile-nao ati wuru'u toriinpauzonaouz Tominkaru ati. Na'iki ipai kamoo umakon pidannao dobaapauzo-kizi an. Na'ii ukakuwaapan pidannao ati, dobatainao kida padazaba an. ¹⁸ Kaina'a pidannao di'itapauzonao pana'a kida'o kuwai. Epicurean kia'o ñdakota-kao, ba'orainao dakota-kao Stoic kii. Ñnao kashadaakapan tuukii Paul tuma ukuwaa kida dau'an. Sariapa ñkian kaikapa'a: “Na'apa'o dii kaiwuru'u pidan maaitapin-ka'o kuwaa kidaz kaikini'i?” Ba'orainao kian, “Utominapa-kidan pidannao ba'oran kaduz tominkarunao dau'a'o.” Usha'apanum kau'an ñna'apan, Paul kakuwaapatinan idi Jesus dau'u, na'iki ukadishitan dau'u pamawaka-kizi iki. ¹⁹ Sariapa ñna'akan Paul pidannao di'iti, wuru'u tominpauzonao na'iki di'itapauzonaouz

pana'a kida'o kuwai. Areopagus ia'o wuru'u ĩbaokopat-
inpauzonuz. Na'ia'a naa ĩkian Paul ati, “Waaitapa'a-
zon kanom daua'o na'iki na'apa'oram manawun kuwai
wuru'u pa'inaa kida'oraz, pukowaadapan. ²⁰ Pabi'i kida
pukuwaa, aonaa waabatauzon zii. Uruu idi waabata'azon
powa'a na'iki waaitapa'azon na'apa'oram manawun wu-
ru'u pukuwaa kidaz.” ²¹ (Ipai wuru'u Athens sannaouz
na'iki ba'orainao mashaapainao kida na'ii, ĩmashaapan
soo pakadakotin-kidan dau'u karikaonan pa'inaa kida'o
parada-karu oo kuwai uruu zi'o uabata-kaao.)

²² Uruu idi na'ia'a naa Paul kadishitan pidannao
kasaba'ukinpainao kanaapu iti. Na'iki ukian ĩ'ati, “Unao
Athens sannaou, mishi unao karikaonan da'i utoriin-
pauzon utominkarunnao ati. ²³ Usha'apanum kau'an
ipai ōchi'ikaadanaan na'iki ōawunuutan uwiizi. Kaina'a
ōtukapan iriba utoman altar kida utominkarunnao ati.
Mazan kaina'a kapam ōtukapan utomanii altar, kaika-
pa'a usaadinpan udaara'a: Tominkaru Ati'o Aona'oraz
Uaitapauzo-kaao. Mishi utoriinpauzonii Tominkaru ati
wuru'u aona'oraz uaitapauzo-kaao. Aizii uruu Tominkaru
daua'o nii ōkakuwaapan unao ati! ²⁴ Uruu Tominkaru
toma'o ipai amazada na'iki utomanii ipai aimaakannao
mashaapainao kida imi'i baara an. Uruu kazowautapanii
ipai aimaakan aokazi ii na'iki imi'i baara an kida'o. Aonaa
umashaapan wuru ida'a'a pidan tomaniaz toriinama-kizai
nii. ²⁵ Aonaa kanom uaipan pidannao ai, na'iki aonaa
uaipan pakaminka'uta-kaao. Usha'apanum kau'an uruu
pa'an taa'o kakupa-karu ipai pidannao ati, na'iki utaa ipai
aimaakan ĩaiapanii kida.

²⁶ “Kotua'a naa Tominkaru toman bouda'apa daon-
aiora. Bouda'apa'o pidan di'iki pabi'inaaka kida pi-
dannao tominan ipai wuru'u mashaapainao kidaz naa
imi'i baara an. Patoman ua'ii pidannao, ipai ubuu-

tan amazada, uaitapanii na'apainim nii pataan na'iki uaitapa kanomanaou'o nii pamuuda uruu amazada kida ida'a. ²⁷ Tominkaru toman pidannao na'iki usha'apatan aimakaan i'ati kaikapa'a. Uaipan idi tuukii idorotan paugaru, ipishaadanaatan nii di'ii'aka'a atii panaadon na'apa'o ida'ana'o nii ikodanuzu. Aonaa Tominkaru munapon pu'u mani ai. ²⁸ Pidan kiauazon kawana'ati: 'Uruu aipan ati'o wakakupan, wazikadinan na'iki wanizoinpan.' Na'apa sha'atii unao iriban, aitaapauzo kiauazonuz, 'Wau-nao na'apa udainao kapam.'

²⁹ "Mishi Tominkaru dainao waunao, ukau'an waaitapa, aonaa wuru kawanu'o mani uru'u, toma-kariwai kidaz gold idi, silver idi oo kuba kida idi. ³⁰ Kotua'a naa aonaa Tominkaru sha'apatan pidannao, isha'apaapan pu'u na'apa kida'o aimakaan. Usha'apanum kau'an aonaa iaitapan uruu. Mazan aizii Tominkaru dyuudan na'iki uaipan ipai, ipai pidannao tanawatinan wuru'u aia'a oii kida'oraz aimakaan pasha'apaapan. ³¹ Usha'apanum kau'an uaitapa na'ia'oram kamoo dono'o ni'i naa ukootowapa-kidan ipai, ipai pidannao, mashaa-painao wuru amazada baara an kida'a. Kaina'a'a naa uzaamatanii pidan, kootowapa-kida'o nii idyaun sakitapa, isha'apatan kawana'ati sha'apa'oram kida aimakaan. Umishiian pazaamatan wuru'u pidanaz, ukadishita-kidan ida'an uruu pamawaka-kizi iki," ukian.

³² Aizii iabatankan Paul paradan mawaka'o kadishita-kida-kaou dau'an, pabi'i kida pidannao tuukii ishaazootin-kidan Paul kuwaa. Mazan ba'orainao kian u'ati, "Waa-bata'azon powa'a zii kaiwuru'u pukuwaa kidaz." ³³ Uruu dauna'an, uipaian naa pakakuwaapan na'iki umakon naa wuru di'iki'i miitiniapa-kizaiz. ³⁴ Mazan kaina'a pabi'i kida pidannao da'anan Paul, tuukii imishidan pa'an.

Kaina'a pidan mishida'o Dionysius kia'o u'uu. Uruu

zaamatinpauzo wunao di'iti'i, tominpauzonao na'iki di'itapauzonaouz pa'inaa kida'o kuwai. Na'iki kaina'a zu-naaba Damaris kia'o o'uu. Oroo omishidan kapam, na'iki kaina'a kapam ba'orainao kida mishidainao.

18

Paul kakuwaapan Corinth ii

¹ Udauna'an Paul dobatan naa Athens iki, na'iki umakon atii Corinth iti. ² Aizii Corinth ii kaina'a pidan paudaiaro tuma, Aquila kia'o u'uu, Pontus ia'o ushakatauzon, udaiaro uu Priscilla. Diiki'i'o zii ikaawa'akanu'u Italy iki. Usha'apanum kau'an tuubaruo naobanai Claudius dyuudan idi ipai Jewnao koditan Rome iki, dono'i Italy ia'oraz. ³ Paul sookadinpan Aquilanao tuma. Usha'apanum kau'an ikaudin-kizi soo itomapan na'iki ikanoopan madai tent dapunaa kida nii, uruu kaduz daua'o kapam Paul kaudinauzon. Uruu idi na'ia'a naa ukaudin an ituma. ⁴ Aizii ipai Sookapa-karu Kamoon dono, Paul morotauzon na'iki ukakuwaapan i'ati synagogue ii. Tuukii uaipan pana'apatan inyukunuu pakuwaa dau'ati. Uruu idi ukakuwaapan kaimanaiman Jewnao ati na'iki Greeknao ati kapam.

⁵ Aizii Silas na'iki Timothy kaawan dauna'an Macedonia iki, Paul kaudinan soo pakakuwaapatinan dau'a'a naa karikaonan. Kaimanaiman ukakuwaapan Jewnao ati Jesus dau'an. Ukian, "Mishi'o uruu Christ, Tominkaru kowaadauzoniaz padyuudan nii kazannaata'o nii ipai pidannao." ⁶ Mazan aonaa imishida'azon, tuukii idakoopan Paul kuwaa dikauda kida'o ida'an. Uruu idi sariapa uso'otan pashooton, na'iki uzianuzu ikanaapu iti, na'iki ukian i'ati, "Tominkaru pataka'utan dono unao u'oian dikin ii, uaipan ati'o wuru'u. Aonaa o'garu aipan ati'o mani. Mazan aizii omuudan nii unao, na'iki omakon

ni'li naa Gentilenao di'iti, ñnao ati'o ni'li naa pa'an aizii òkakuwaapan.”

⁷ Udauna'an umakon naa, usookadina'anan Gentile dapu iti, Titius Justus kia'o u'uu. Uruu toriinpauzo Tominkaru ati. Na'iki maonapa'o udapu synagogue dazaba'a. ⁸ Mazan kaina'a Jew, Crispus kia'o u'uu. Uruu kazowautapa'o synagogue dapunaa. Uruu tuukii pa'an umishidan Paul kuwaa Jesus daua'o. Na'iki ipai pidanao, mashaapainao kida udapu ii, ñmishida kapam wuru'u kuwai kidaz. Na'iki iriba kapam Corinth sanna abatan Paul kuwaa na'iki tuukii ñmishidanuzu. Uruu idi ñchikaawunuinan.

⁹ Baukapaiman, aiwaka'an Tominkaru paradan Paul ati, uzanda'awun ii. Kaikapa'a wuru'u kii-karuz u'ati: “Mana'a putaria'ana'a, na'iki mana'a pusookada'ana'a wuru'u pukakuwaapatinanuz pidannao ati. ¹⁰ Aona'o nii òmuudapan pugaru, na'iki aona'o nii kanom sha'apatan pugaru. Usha'apanum kau'an di'oraz donoi ida'a kaina'a iriba òpidanannao.” ¹¹ Uruu idi Paul na'ian Corinth ii utominapa-kidan pidannao Tominkaru Paradan dau'u, bauda'apa wunu pazikon an powa'a.

¹² Na'apaini'i naa Gallio zaamata-kaò tuubaruo naobanai nii pidannao ati, wuru'u mashaapainao kidaz ipai Achaia ii aka. Uruu dono Jewnao baokopatinan na'iki ñzaamatan Paul. Udauna'an ñna'akan naa uruu tuubaruo naobanai kanaapu iti, marii kizi ukootowapakida-kaò na'ii. ¹³ Ñkian Paul dau'an, “Di'oraz pidana'a, uaipan papana'adan pidannao nyukunuu, ñtorinapa kizi Tominkaru ati, pana'a'o wakakinaorinaa ai.”

¹⁴ Paul parada'aka'azon padamata, upu'a'a naa mazan naobanai Gallio parada'akan Jewnao ati. Ukian, “Di'oraz pidan sha'apatan an mani dikauda kida'o aimakan, minziiwa mani òabatapan ukuwaa. ¹⁵ Mazan òabatan kaiwuru'u, soo ukashadaakapan parada-karu dau'an, pidan

uu dau'an, na'iki unao kakinaorinaa sodi kida dau'ana'o karikaonan. Marii unao sakitapadan uaipan ati wuru'u aimaakan kidaz. Ōgaru aonaa turuu ōkootowapatin-kidan pidan kaikapa'o dikin ii karikaonanu'u!" ¹⁶ Uru'u naa mazan uwaata'akan naa pidannao kootowapa-kizai iki. ¹⁷ Sariapa na'iainao Greeknao zaamata'akan naa Sosthenes, kazowautapauzo synagogue. Na'iki ūba'iziautapa'akan naa kowas uruu na'ii, maonapa kootowapa-kizai paniinomizinaa ida'a. Mazan aonaa Gallio nyukunuupan wuru'u ūba'izimikipanuzu.

Paul kiwapaanan naa koshan

Antioch iti

¹⁸ Mazan upu'u Paul na'ian zii kotua'iki zaa Corinth ii, mishidainao tuma. Uruu dauna'an umakon naa udaru'o kanawa ida'an, mako'o Syria iti, Aquila na'iki Priscilla mako'o kapam kanawa ida'an. Cenchreae iki'o wuru'u ūzaamatanuz kanawa. Mazan pamakon ua'ii Paul madii-kida'akan pazowaud, paipaian idi'i naa wuru'u pakowaadauzoniaz pasha'apata'azon Tominkaru ati.* ¹⁹⁻²¹ Ephesus ii kanawa sannao mashaadina'akan. Uruu idi na'ii Paul maaratina'akan zii kanawa di'iki. Aizii Priscilla na'iki Aquila na'ia'o ni'i naa pa'an ūmaaratinan. Uruu idi na'ii Paul miitiniipa'akan Jewnao tuma, synagogue ii. Tuukii padamata ūaipan Paul na'ia'akan zii tomunu'iki zaa patuma, mazan aonaa Paul nyukunuu na'apan. Uruu idi ukian ū'ati, "Tominkaru aipan an ōwa'atin da'ati'i, ōwa'atin nii koshan unao ida'ati," ukian ū'ati. Na'ia'a naa pa'an Priscilla na'iki odaiaru wa'akinan. Aizii Paul udobatan naa koshan kanawa ida'an. ²² Na'iki'o

* **18:18** Na'apa'o pa'an Jewnao kaduz ūmadii-kidan nii pazowaud ūipaian an pasha'apatan wuru'u pakowaadauzoniaz pasha'apata'azon Tominkaru ati.

umakon atii ukaawan Caesarea iti. Na'ia'a naa umaarati-nan kanawa di'iki. Na'iki'i naa umakon pakidiba ida'an Jerusalem iti, utukapa'anan mishidainao.

Uruu dauna'an udobatan naa koshan atii ukaawan powaa iti Antioch iti. ²³ Masakauda'u una'ia'akan, udauna'an umakon naa koshan. Umakon ipai pakakuwaapatinkizi kida amazada kawana'ati, Galatia Baara ii aka na'iki Phrygia Baara ii aka. Uma'ozakadan ipai mishidainao nyukunuu na'ii'aka.

Apollos kakuwaapan Ephesus na'iki Corinth ii

²⁴ Uruu dono Jew, Apollos kia'o u'uu, Alexandria ia'o ushakan, kaawan Ephesus ati. Uruu paraaba'o manawun pidan. Na'iki kaiman-daunu'o uaitapan saadakariwaiz kida Tominkaru paradan. ²⁵ Na'iki kaimanaiman kapam utominapa-kida-kao Naobanai Jesus kaduz kida dau'u. Uruu idi ma'ozaka ukakuwaapan na'iki kaiman utominapa-kidan pidannao Jesus dau'u, na'iki usha'apaapanii kida dau'an. Mazan chikaawunuupa-karu dau'u, uaitapa soo bauda'apa John chikaawunuupan dau'u karikaonan. ²⁶ Mazan ma'ozaka ukakuwaapan Jewnao ati synagogue ii. Priscilla na'iki Aquila abata wuru'u ukakuwaapanuz. Uipaian dauna'an pakakuwaapan, sariapa ina'akan uruu padapu iti. Na'ia'a naa ikakuwaapan u'ati kaimanaiman uaitapa-kinaa nii powa'a zii na'apam Tominkaru aipan pamishida-kao.

²⁷ Uruu dauna'an Apollos di'itinpan, ukakuwaapatina'ana'azon Achaia iti. Uruu idi Ephesus ikiinao mishidainao kaminka'utan Apollos, pasaadan ida'an kaarita ba'oran mishidainao di'iti, Achaia iainaouz, marii kizi idapaapan uruu ukaawan an. Aizii ukaawan dauna'an na'iti, kaiman mishi ukaminka'utan mishidainao, wuru'u Tominkaru kamunanun ida'ana'oraz izaamatan Jesus panaobanaa nii. ²⁸ Na'iki ma'ozaka Apollos kashadaakapan Jewnao tuma na'ii. Iriba'o pidannao

abatapan pu'u, utukapa-kidan i'ati Tominkaru paradan di'iki, mishi'o wuru'u Jesus, uruu Christ.†

19

Paul kakuwaapan Ephesus ii

¹ Aizii Apollos kakuwaapatinan pu'u Corinth ii, Achaia Baara ia'oraz, Paul una'ian zii pa'an baza antanapu Asia Baara an. Uwa'atin atii ukaawan Ephesus ati. Na'ii uikodan mishidainao Jesus, ² na'iki upishaan i'dyaun kaikapa'a: “Kaimana'o Doronaa morotanii unyukunuu iti umishidan dono?”

“Aonaa na'apainim zii waabatauzon Kaimana'o Doronaa dau'an,” ikian u'ati.

³ “Na'apa'oram mooko uchikaawunuu-kaoz?” ukian i'ati.

“Na'apa John Chikaawunuupauzon kawan, utominapakidan kawana'ati pidannao,” ikian.

⁴ “Mazan John chikaawunuuan pidannao tanawatinainaou'u naa pa'orian ai, udyuudan idi imishidan wuru'u kaina'iki'oraz uwa'atin padawu'ati. Uruu Jesus, dau'ana'o wuru'u una'apanuz,” ukian i'ati.

⁵ Pidannao abatan idi uparadan na'apa, sariapa ichikaawunuu-kidinan Naobanai Jesus uu ida'an. ⁶ Uruu dauna'an Paul muudan naa paka'u i'ida'a, sariapa Kaimana'o Doronaa morotan inyukunuu kida di'iti.* Na'iki iparadan naa ba'oran kaduz parada-karu kida ida'an. Na'iki ikowaadan naa kuwai Tominkaru di'iki kida'o. ⁷ Uikoda mani 12 wuru'u pidannaouz.

† **18:28** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

* **19:6** Kaimana'o Doronaa morotan inyukunuu kida di'iti oo “Kaimana'o Doronaa kaawan i'ida'ati.”

⁸ Idikinauda'u kauzu Paul na'ian, ukakuwaapatinan pidannao ati synagogue[†] ii. Uaipan idi ïmishidan, ma'ozaka ukakuwaapan, na'iki kaimanaiman ukowaadan ï'ati wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz dau'u. ⁹ Mazan kaina'a pabi'i kida pidannao dikintapa, aonaa ïmishida'azon Paul kuwaa. Na'iki iriba'o pidannao abatapan pu'u dikauda sodi kida ïparadan, wuru dau'ana'a da'anainaouz "Jesus Kaduz." Uruu idi Paul na'akan mishidainao pa'idiwaru patuma, tominpauzo-kizai dapunaa iti, Tyrannus idiwauz. ¹⁰ Na'ia'a naa utominapatin-kidan pidannao ipai kamoo, atii dya'utam wunu. Uruu idi ipai, ipai pidannao, Jewnao na'iki Gentilenao, wuru'u mashaapainao kidaz Asia Baara ii aka abatan wuru'u Paul kowaadaniid kidaz Tominkaru paradan, Naobanai Jesus dau'u kida'oraz.

Sceva dainao tiwaan paso'otan oia'o doronainao Jesus uu ida'an

¹¹ Tominkaru aipan ati Paul sha'apatan umanawun kida'o aimaakan aona'oraz pidan ka'iitan pasha'apatan. ¹² Atii Paul linson, na'iki kamicha pishatapa'o umada, na'aka-kao karinainao di'iti, na'iki ïpishata-kao u'idi sariapa ïkakudan. Na'iki sariaapa'o nii kapam oia'o doronainao koditan pidannao di'iki.

¹³ Kaina'a kapam pabi'i kida Jewnao, chi'ikapan na'iki ïso'oopan oia'o doronai kida pidannao ai. Sariapa ïtamakapan ïtiwaan kapam paso'otan oia'o doronai Naobanai Jesus uu ida'an. ïkian oia'o doronai ati, "Wakian pukodita Jesus tawuru'u Paul kowaadapaniaz uu ida'an," ïkian. ¹⁴ Sceva dainao wuru'u na'apainpainaouz. Aizii wuru'u ïdaru Jewnao faadaan zowaunaa uruu, 7 wuru'u udainaouz.

[†] **19:8** synagogue: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

¹⁵ Mazan oia'o doronai kian i'ati, "Õaitapanii Jesus na'iki Paul. Mazan unao, aonaa õaitapan," ukian. ¹⁶ Upu'a'a naa mazan pidan, wuru'u oia'o doronai zaa-matapaniaz, zaka'utina'akan naa i'dyaun na'iki uzo'ii bi'i-a'akan naa ipai i'dyaun tuukia'o ida'an, ipai imada izain, na'iki ipai kapam ukuzuu'a'akan ikamichan kida imada iki. Uruu idi ikidoopan naa udapu iki, na'iki pamada kaziwan bii'i, idima'akan naa u'ai kadimana'o ida'an. ¹⁷ Ipai Jewnao na'iki ipai Gentilena, mashaapainao kidaz Ephesus ii abatan ipai wuru'u aimaakan sha'apanuz kaikapa'a. Uruu idi tuukii pidannao tarian, na'iki tuukii idi'itinpan. Na'iki kaiman pa'idiwaru pidannao paradan Naobanai Jesus dau'an. "Ei, ma'ozaka'o mishi man-awun uruu," ikian. ¹⁸ Uruu dono iriba mishidainao kowaadan ipai oii kida'o pasha'apaapauzonii iriba'o pidannao abatan pu'u. ¹⁹ Ba'orainao kida kowaadan na'apam pamarunao-tinpauzon. Mazan uruu dono ipai ina'akan naa pamarunao-tinpan kaaritannaa kida. Uruu idi pidannao kanaapu'u ipai ikawaodan wuru'u pakaaritan kidaz. Aizii iaitaan ipai wuru'u kaarita kida winipinaaz, dobata, dobata, ubaokopatinan uikoda fifty thousand wizi'i kida'o puraata.† ²⁰ Aizii mishidainao tukapan idi ma'ozaka kuwai pishatan pidannao nyukunuu, powa'a zii ima'ozakadinan pakakuwaatinan dau'ati. Uruu idi powa'a zii mishidainao iribainan.

Pidannao to'oradinan Ephesus ii

²¹ Aizii ipai wuru'u aimaakan kida sha'apan dauna'an kaikapa'a, Paul di'itinpan, na'iki uaipan pamorowautapan wiizai kawana'ati kida wuru'u Macedonia na'iki Achaia Baara ii aka kida'oraz. Na'iki'o ni'i naa uaitan padobatan atii Jerusalem iti. Paul kian, "Õkaawan dauna'an

† **19:19** wizi'i kida'o puraata: Greek paradan ida'an drachmas. Bauda'apa drachma, bauda'apa'o kamoo kaudin-karu winipinaa.

Jerusalem iti, òmakon nii na'iki òmorowautapa'anan nii kapam Rome iti.” ²² Uruu idi uduyudan pamin-kaudinannao, Timothy na'iki Erastus kiwiitan Macedonia iti. Aizii Paul una'ia'akan zii pa'an Ephesus ii, Asia ia'oraz.

²³ Mazan uruu dono'o naa pidannao to'oradinan Ephesus ii tuukii manawun, usha'apanum kau'an iriba'a naa ìtukapan pidannao da'anan “Jesus Kaduz.” ²⁴ Kaina'a pidan Ephesus ii, Demetrius kia'o u'uu. Uruu toma-pauzo iriba, iriba, tominkaruaba Artemis dapunaa dikin kida silver idi. Utomanuzu duusodi kida'a. Na'apa'o ida'an dobata, dobata uikodan puraata pa'ati, na'iki pidannao ati, wuru'u kaudinainao kidaz utuma. ²⁵ Uruu idi udapadan na'iki ubaokopatan ipai pidannao kaudinainao patuma na'iki ba'orainao kida na'apa'o kapam ìkaudinainao kawan. Na'ia'a naa ukian ipai ìnao ati, “Òpaonarunao, aizii òparada'azon u'ati. Ipai unao uaitapa kanom kaduz wakaudin-kizi nii. Na'iki uaitapa dobata, dobata waikodan puraata watomanii kida ida'an. ²⁶ Aizii utukapa, na'iki uabata ukinao idi na'apam Paul dikauda kian wuru dau'ana'a watomanii kidaz aimakaan. Ukian, ‘Wuru'u toma-kariwai kidaz tominkaru nii ka'ui idi'oraz, mazanu'o karikaonan, aonaa mishi'o mani.’ Uruu idi ipai'i naa una'apatan da'ainao pidannao nyukunuu, paparadan kawana'ati, atii ipai di'ii'aka'a Asia Baara kawana'ati kida, iriba'a naa ìmishidan uparadan. ²⁷ Aizii pidannao dakoopan ni'i naa watomapanii kidaz. Na'iki umanawunu'oraz watominkarunuaba Artemis, odapu tukapa-ka'o ni'i naa madiwautapa-ka'o nii karikaonan. Na'iki aona'o ni'i naa powa'a pidannao dyautan oroo, atii na'apa'o ni'i naa karikaonan omanyukunuuta-ka'o. Ipai unao, uaitapa ipai pidannao toriinpaouzon o'ati, da'a'a Ephesus an, na'iki ipai Asia Baara ii aka, na'iki ipai ba'oran amazada kawana'ati kida.”

²⁸ Aizii pidannao abatankan idi una'apan, sariapa

mishi ĩto'ora'akan, na'iki ĩkadakoina'akan naa diiwa, diiwa. “Ma'ozaka'o, na'iki umanawunu'o watominkaruaban Artemis, da'a'a Ephesus ida'a,” kia'o wuru'u ĩkadakoinanuz. ²⁹ Uruu idi iriba, iriba pidannao kadakoinan diiwa'o ida'an, ĩto'oradinan naa mapidankiaka uruu wiizai di'ii'aka. Upu'a'a naa ĩikoda'akan Gaius na'iki Aristarchus. Sariapa ĩzaamatan ĩdyaun. ĩnao Paul minaуда'unao Macedonia iki'o ĩwa'atin. ĩna'aka'akan naa kowas ĩnao pidannao baokopainpauzo-kizi iti. ³⁰ Tuukii padamata Paul mako'ozon na'iti, pidannao kanaapu iti. Mazan aonaa mishidainao kashaapan umakon na'iti. ³¹ Kaina'ia'o kapam Paul paonarunao na'ii, tuubaru kidainao pidannao. ĩnao dyuudan paparadan u'idi'iti, aonaa kizi umakon pidannao baokopainapa-kizi iti. ³² Aizii na'ia'a naa pidannao to'oradinan tuukii, ba'orainao kadakoinan pana'iti sodi kida'a naa karikaonan, usha'apanum kau'an, kaina'a pabi'i kida pidannao aonaa ĩaitapan kanom dau'ati'o manawun wuru'u pawa'atinuz. ³³ Aizii Jewnao aipan idi pakazannaatinan, sariapa ĩzaamatan pabii iki Alexander parada'o nii pidannao kanaapu iti, marii kizi ukowaadan ĩ'ati aonaa ipai'o mani wuru'u Jewnao sha'apaapanuz aimakan kaikapa'a. Soo Paul pa'an wuru'u na'apainpa'oraz. Sariapa Alexander sawadan paka'u, uaipan pidannao mashaadinan na'iki ĩabata kizi uparadan. ³⁴ Aizii pidannao tukapankan naa uruu Jew, ipai baokopa ĩkadako'okan patumaaka kaikapa'a: “Ma'ozaka'o, na'iki umanawunu'o watominkaruaban Artemis da'a'a Ephesus ida'a,” kia'o wuru'u ĩkadakoinanuz atii tomunu'iki.

³⁵ Upu'u mazan donoi zowaunaa kaawan ĩ'ida'ati, sariapa umashaatan wuru'u ĩkadakoinapanuz. Ukian ĩ'ati kaikapa'a: “Uabata õparadan Ephesus sannao. Ipai

pidannao aitapan soo wawiizi Ephesus taapa'o wuru'u umanawunu'oraz tominkaruaba Artemis dapunaa. Na'iki ipai pidannao aitapan kaina'a kapam wataapan umanawunu'o kuba, oroo kawanu'oraz utoma-kao, tawuru'u waotauzoz aokazi iki. ³⁶ Aonaa turuu pidan kashadan na'iki udakoopan watominkaruaban Artemis. Ukau'an usookada'a naa wuru'u ukaikapainpanuzu'u. Mana'a usha'apaapa'ana'a aimakaan madoronaa-daun. ³⁷ Unao kaawa-kidanii wuru'u pidannaouz da'ati'i, imasha'apatakan pu'u dikauda'o aimakaan, aonaa kanom ikoidapan watominkaruaban dapu iki, na'iki aonaa idakoopan watominkaruaban dikauda'o ida'an. ³⁸ Aizii Demetrius na'iki ipai umin-kaudinannao, ikaakapaa'azon an pidannao, marii pa'an ikaakapaan, na'iki ina'akan idyaun Rome iki'o naobanai di'iti, na'ii kizi ikootowapa-kida-kao, kootowapa-karu kmoon dono. ³⁹ Aizii unao mani, kaina'a zii uparada'azon aimakaan dau'an? Uparada'azon an, marii uabata-kidan wuru'u uparadan kidaz, wuru di'ia'a kabaun toma-kariwaiz kawiiiziinao miitiniapa-kizi nii. ⁴⁰ Aizii di'i wuru'u washa'apatanuz aimakaan kaikapa'a, kichana'iki-kia'o wuru'u, wato'oradinan mapidankiaka manawun. Aizii Rome iki'o naobanai abatan ana'a naa pa'i wuru'u wadikaudainapanuz, sariaapa'o nii upishaa-kidan waunao kanom dikin ia'o wuru'u wato'oradinanuz kaikapa'a. Aona'o nii waaitapan na'apam wakazannaatinan." ⁴¹ Donoi zowaunaa ipaian dauna'an paparadan kaikapa'a, usookada'akan naa miitiniapa-karu.

20

Paul morowautapankan dono'o Macedonia na'iki Achaia Baara ii

¹ Pidannao sookadan dauna'an pato'orainpan, Paul dapada-kidan na'iki ubaokopatan naa ipai mishidainao. Uruu ukowaadina'azon naa i'ati, na'iki uma'ozakadan

ĩnyukunuu, ma'ozaka kizi kapam ĩtaapan pamishidan. Pazaamaaka'uan dauna'an mishidainao, umakon naa Macedonia iti. ² Aizii pamakopa-kizi donoĩ kawana'ati kida, Paul ma'ozakadan pidannao nyukunuu pakowaadapan ida'an kaiman kida'o kuwai ĩ'ati. Atii ukaawan Achaia Baara iti. ³ Idikinauda'u kauzu una'ia'akan. Udauna'an uminziwan naa koshan uruu umako'ozon naa atii Syria iti. Upu'u mazan pidannao kowaadan Paul ati, kaina'a Jewnao zaudapan uruu ĩaipan pazowianuzu. Uruu idi ukiwan powa'a an koshan Macedonia an. ⁴ Na'iki kaikapauda'u pidannao makon utuma. Berea iki Sopater, Pyrrhus daniz; Thessalonica iki Aristarchus na'iki Secundus; Derbe iki Gaius; Asia Baara iki Tychicus na'iki Trophimus; na'iki Timothy mako kapam. ⁵ ĩnaou'u naa kiwiita Troas iti, na'ia'o ni'i naa ĩzaudapan waunao.* ⁶ Mawiki'ina'o Bread Nikauzo-kao Kamoon dauna'an, wamakon naa kapam kanawa ida'an Philippi iki. Atii baka'iauda'u kamoo dauna'an waikodan zii wairibannao Troas ia'a naa. Bauda'apa sondii wana'ia'akan Troas ii.

Ubaukapan naa Paul morowautapan Troas ati

⁷ Saturday dono, kamoo tipitan dauna'an, ipai wabaokopatinan, waaroopa'azon idi baokopa, na'iki wanika'azon idi bread wanyukunuitapa-kinaa nii Jesus mawakan wa'ati. Paul aitapan idi uwa'aka'azon mishidainao ba'oran kamoo, ukakuwaapatinan ĩ'ati atii tomun-zikon di'iti. ⁸ Kabaun nazoo doko'a'o di'ia'o wuru'u wabaokopatinanuz, na'iki na'ii iriba'o lamp kida maodapan. ⁹ Kaina'a pa'ina'o zii daonaiora Eutyclus kia'o u'uu, usakanatapan windoo paawa'a. Aizii Paul kakuwaapatinan atii Eutyclus da'awununun. Udauna'an uda'awu'ukan naa, atii masha'apakiaka uwaota'akan naa

* **20:5** Verse 5 ida'a watukapan Luke saada'oraz di'oraz kaarita'a baokopatinan koshan Paulnao tuma.

imi'i baara iti. Idikinauda'u'o utara'apaawatinpan paawa iki'o wuru'u uwaota'akanuz. Pidannao dokobatanuzu, mazan mawaka'aka'a naa uruu. ¹⁰ Mazan upu'u Paul kaawa'akan u'ida'ati, na'iki udokobata'akan naazu. “Mana'a ukasha'ora'ana'a, kakuda'aka'a naa uruu powaa iti,” ukian i'ati. ¹¹ Uruu dauna'an i'zaidan naa powaa iti kabaun nazo iti, uru'u naa i'arootan naa na'iki i'nikan naa bread baokopa. Uruu dauna'an powa'a zii Paul kakuwaapatinan pidannao ati, atii wakankanaanin. Uruu kii uwa'akauzon i'dyaun. ¹² Aizii wuru'u waota'oraz daonaiora, ukiwan naa padapu iti pairibannao tuma, aonaa usha'apan. Aizii uiribannao kaiman i'nyukunuu i'kiwan.

Paul kowaadinan mishidainao ati Ephesus iainaouz

¹³ Troas iki pakidiba ida'an Paul makon Assos iti. Mazan waunao, kanawa ida'an pa'an wamakon na'iti. Na'ia'o ni'i naa Paul aitan paikodan waunao. ¹⁴ Atii na'apa'a naa mishi. Ukaawan dauna'an na'iti, upaidinan naa watumakanawa zo'iti, na'iki'i naa wamakon atii wakaawan Mitylene iti. ¹⁵ Ba'oran kamoo wadobatapa'akan wizai dazaba an, Chios kia'o u'uu. Ba'oran kamoo ida'a wakaawan Samos iti. Ba'oran kamoo wadobatan koshan atii wakaawan Miletus iti. ¹⁶ Aona'a naa Paul aipan patomunu'ikinpan Asia Baara an. Mazan kadimana'a naa pa'an uaipan pakaawan Jerusalem iti, Pentecost ua'ii. Uruu idi aonaa umakon Ephesus iti. ¹⁷ Soo uduyuda-kidan pa'an paparadan na'iti, marii kizi choochi zowaunaanao wa'atin u'ida'ati Miletus ati.

¹⁸ Aizii i'kaawan dauna'an u'ida'ati, ukian naa i'ati, “Ipai unao utukapauzonii na'apam o'kaudinana, na'iki utukapa na'apam o'mashaapauzon kiwiin da'ana'a Asia Baara an kida. O'sakadan di'iki'o o'kaudinana da'ana'a, atii di'i, uaitapa na'iki utukapa ipai o'kaduz. ¹⁹ O'baiatan bii'i tuukii kasha'ora'o, Jewnao dakotautan pu'u pasha'apatana

ōgaru, mazan upu'u mashaa, na'iki minziiwa ōsha'ap-
 atan ōkaudin-kizi, ōnyukunuu kasha'oran bii'i. Usha'a-
 panum kau'an Tominkaru poitorun idi ōgaru. ²⁰ Na'iki
 aonaa kanom ōdizapan na'iki ōtaapa-kidan unao ai, ipai
 ōkowaadan u'ati kaiman kida'o kakinaorii tawuru dono'o
 ōkakuwaapatinan dono'oraz u'ati, udapu ii kida, na'iki
 iriba'o pidan bii ii. ²¹ Aizii Jewnao ati na'iki Gentilenao ati
 na'apa pa'idiwaru ōparadan, ōkakinaowan ūdyaun tuukii,
 ūtanawatin kizi'i naa pa'oian ai Tominkaru ida'ati, na'iki
 ūzaamata kizi'i naa wanaobanaa Jesus Christ panyukunuu
 naobanaa nii.

²² “Mazan aizii ōmakon ni'i naa Jerusalem iti, ōizo'atin
 nii Kaimana'o Doronaa paradan. Aonaa ōaitapan na'apam
 nii ōsha'apata-kao na'ii. ²³ Usha'apanum kau'an ipai
 donoi, ōkakuwaatin-kizi kawana'ati, Kaimana'o Doronaa
 kowaadan ō'ati, kaina'a'o nii dikauda'o aimaakan sha'a-
 pan ō'ati, na'iki ōtaraa-kida-kao nii na'ii. ²⁴ Mazan aonaa
 usha'apan ōzowii-kao. Kanom tuukia'o ōsha'apata'a-
 azon, ōaipan pa'an ōipaian ōkaudin-kizi wuru'u Naobanai
 Jesus dyuudaniaz ōsha'apatan. Udyuudan ōkowaadan
 Kaimana'o Kuwai ipai pidannao ati, Tominkaru kaimanan
 na'iki ukamunanun dau'u.

²⁵ “Aizii ipai'i naa ōkowaadan u'ati Tominkaru
 naobanai-tinan dau'u. Aizii wuru dauna'ana'a, aona'o
 ni'i naa powa'a utukapan ōgaru. ²⁶⁻²⁷ Mazan aizii
 ōkia'azon unao ati, na'apainim unao oo ba'orainao
 mawakan, pakawan pa'oian bii'i zii, aonaa ōgaru aipan
 ati'o mani wuru'u. Usha'apanum kau'an aonaa kanom
 ōdizapan unao ai. ²⁸ Ukau'an uzaudinpa'a naa pa'i
 kaiman kizi'i naa utaapan udoronaa, na'iki kaiman pa'i
 kapam ukazannaatapa mishidainao wuru'u Kaimana'o
 Doronaa taaniaz uawunuutapan nii. Usha'apanum kau'an
 Tominkaru zaamatanii wuru'u ūnaouz pa'idiwau nii
 pauDani izain ida'an na'iki umawakan ida'an. ²⁹ Ōaitapa

di'i òwa'akan dauna'an unao, kaini'iki'o nii pidannao kaawan ubii ati, ìmariidan nii na'iki ìpozawaabi'ii-kidan nii unao atii ìtanawatin-kidan nii unao umishidan ai Jesus. Ìkaawan nii ma'ozaka, na'apa'o nii to'oraba'o baudokoru pozawaabi'ii-kidan kawan kaznizonao atii uzowian ìdyaun. ³⁰ Na'iki kaina'a'o nii kapam pidannao unao bii iki'o, ìmariidan nii na'iki ìbuutan nii pabi'i kida mishidainao pa'ida'ati. ³¹ Ukau'an uzauinpa'a naa pa'i, unyukunuitapa na'apam òtominapa-kidan unao, òbaiatan bii'i kasha'ora'o na'iki to'ora-karu bii'i. Mazan upu'u òkakinaotan ipai unao, wakanadan pu'u na'iki aiwaka'an kida atii idikinauda'u wunu.

³² “Aizii òwa'akan ni'i naa unao Tominkaru ka'u ida'a. Uru'o nii kazannaatapa unao. Na'iki òwa'akan Kaimana'o Kuwai utuma, Tominkaru kamunanun dau'a'o, uruu kida'o nii ma'ozakadapa unyukunuu. Na'iki uruu kida kuwai ida'ana'o nii uikodan kaimana'o manawun aimaakan, wuru'u Tominkaru aipaniaz pataan diina'iti'i ipai pidannao ati, ubuutaniinaouz pa'ati.

³³ “Ipai unao, utukapa na'iki uaitapa òkaduz, aonaa na'apainim òna'azootapan wuru'u konaunam kida'oraz pidannao kamichan, oo wuru'u ìtaapanii kidaz gold oo silver. ³⁴ Aonaa òna'azootapan usha'apauz, mazan utukapa na'apam òkaudinan dadara òka'u ida'an, òikoda-kinaa nii aimaakan òmashaapa-kinaa nii, na'iki òmin-kaudinannao ati'o nii kapam. ³⁵ Òmashaapan ida'an kaikapa'a, na'iki òkaudinan ida'an dadara, òtominapa-kidan unao. Na'apa kizi ukaudinan, na'iki ukaminka'uta kizi kapam pidannao, wuru'u aona'oraz manawun ìka'iitan pakaudinannan. Karikaonan kizi kapam unyukunuitapan tawuru'u Naobanai Jesus kiauzonuz: ‘konaukia'o nii pidan minzii-wa'oraz utaan aimaakan ba'oran pidan ati, aimaakan taa-kao ai pa'ati.’”

³⁶ Paipaiian dauna'an pakadakinpan, Paul kodoru'ukan

naa pakakinaotaniinao tuma. Na'iki ĩtoriinpan naa Tominkaru ati. ³⁷ Uruu dauna'an Paul kowaadinan naa, ipai ĩdokobatan uruu, ĩzaadan naa mazan u'ati. ³⁸ ĩnyukunuu kasha'oran tuukii usha'apanum kau'an "Aona'o ni'i naa powa'a utukapan oġaru," ukian idi ĩ'ati. Udauna'an ĩwa'anpankan naa uruu, atii kanawa di'ii.

21

Paul makon naa Jerusalem iti

¹ Wazaamaaka'uan dauna'an mishidainao zowaunaanao, wamako'okan naa udaru'o kanawa ida'an. Na'iki'o wamakon sariapa Cos iti. Ba'oran kamoo wadobatan naa koshan, Rhodes ii wakaawa'akan, na'iki'i naa wamakon atii wakaawan Patara iti. ² Na'ia'a naa wazaamatan ba'oran kanawa tu'uz mako'o Phoenicia iti, Syria ia'oraz. Wapaidinan dauna'an, wamakon naa koshan. ³ Maonapa wadobatan paran baoko a'o katonaru Cyprus danoma an, wa'ashabaron antanapu wataapanuzu. Wamakon atii wakaawan Tyre iti, Syria ia'oraz. Na'ii wamaaratina'akan zii kanawa di'iki. Usha'apanum kau'an na'ia'o nii zii kanawa wazoo kida maaraa-kao. ⁴ Uruu wiizai di'ii, waikoda mishidainao Jesus. Uruu idi bauda'apa sondii wana'ia'akan ĩtuma, kanawa sannao tomunu'ikinpan kawana'ati. Uruu dono Kaimana'o Doronaa kowaada-kidan mishidainao ati, na'apam nii Paul sha'apata-kao Jerusalem ii. Uruu idi tuukii ĩmashaatanuzu, aonaa kizi umakon na'iti. ⁵ Mazan na'apaini'o ni'i naa wadobatan kamoon aita-kao. Uruu idi wamakon naa koshan kanawa di'iti. Ipai mishidainao, paudaiaro na'iki paudainao tuma kida ĩda'anan waunao atii paran danoma iti. Na'ia'a naa paran danoma ii wakodoru'ukan baokopa na'iki watoriinpan naa Tominkaru ati. ⁶ ĩzaamaaka'uan dauna'an waunao, wapaidinan naa kanawa zo'iti. Aizii mishidainao, ĩkiwan naa kapam padapu iti kida.

⁷ Na'iki'i naa koshan wadobatan, atii Ptolemais ii kanawa mashaadinan. Uruu idi na'ii wamorowautapa'akan mishidainao kida di'ii. ⁸ Ba'oran kamoo wadobatan, atii wakaawan Caesarea iti, wasookadinan Philip dapu ii. Uruu Philip kowaadapauzoz Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u pidannao ati. Na'iki uruu tawuru'u zaamata-kariwaiz Jerusalem ii, 7 sha'atii i'zaamata-ka'o buuta'o nii wanyukunui patumaaka kida.* ⁹ Kaina'a 4 Philip dainao zunnao, aona'o zii i'kaudaiarun kida. I'nao prophetiabanao.† ¹⁰ Aizii dobata zaa kamoo wana'a'akan dauna'an, uru'u naa prophet, Agabus kia'o u'uu, kaawan Judea Baara iki. ¹¹ Ukaawan wa'ida'ati, sariapa uso'otan Paul zadawu ukonon iki, na'iki uwatudan pataba'u, na'iki paanoba uzadawu idi. Ukian, “Kaimana'o Doronaa kian, kaikapa'o nii Jewnao watudan wuru'u kazadawu'oraz Jerusalem ii, na'iki i'taan niizu Gentilenao ati.”

¹² Aizii waabatan idi kaikapa'a parada-karu'u, tuukii waunao na'iki ba'orainao kida tiwaan pamashaatan Paul, aonaa padamata wataapadan umakon Jerusalem iti. ¹³ Mazan ukian, “Kandii nii uzaadan o'dau'ati kaikapa'a, ukasha'orada'azon o'nyukunuu? O'watuda-ka'o an oo o'zowii-ka'o an na'ii, Naobanai Jesus dikin ii, aonaa usha'apan, mazan upu'a'o nii o'makon,” ukian. ¹⁴ Atii aonaa waka'iitan wamashaatanuz. Uruu idi wakian u'ati, “Marii mooko pusha'apata-ka'o Tominkaru aipan kawana'ati.”

¹⁵ Uruu dauna'an waminziiwan naa, na'iki wamakon naa Jerusalem iti wakidiba ida'an. ¹⁶ Pabi'i kida mishidainao Caesarea iki mako kapam watuma. Uruu idi baokopa'a naa wamakon, atii wakaawan Jerusalem iti. I'naou'u naa na'aka waunao Mnason dapu iti, wasookapa'azoo-kizi iti. Uruu kotua'o uwa'atin Cyprus iki, na'iki kotua'ora'a naa pa'an uzaamatan Jesus

* ^{21:8} Acts 6:1-6 † ^{21:9} prophetiabanao: kowaadapa'o Tominkaru paradan.

panaobanaa nii. ¹⁷ Wakaawan dono Jerusalem iti tuukii mishidainao konaukii-kidan waunao.

Paul morowautapan James di'iti

¹⁸ Ba'oran kamoo Paul makon baokopa watuma, utukapa'anan James. Wakaawan na'iti, waikoda ipai choochi zowaunaanao na'ii. ¹⁹ Uruu idi tuukii Paul konaukii-kidan idyaun. Udauna'an ukowaadan naa i'ati ipai aimakaan Tominkaru sha'apatanii kida Gentilenao ati, pakaudinan dono ibii ii aka.

²⁰ Ipai wuru'u abatainaouz Paul kuwaa, tuukii ikonaukian. “Kaimana'o manawun mishi pugaru,” ikian Tominkaru ati. Udauna'an ikian Paul ati. “Wa'inawuzu Paul, mishi putukapa na'apam iriba, iriba Jewnao ipai amazada kawana'ati mishidan naa naobanai Jesus. Mazan inao, tuukii imarainpan na'iki iizo'atin tawuru'u Moses kakinaori kidaz. ²¹ Aizii kaina'a iabatan dikauda kida'o parada-karu pudau'u. Iabatan putominapa-kidan na'iki pukakinaotan Jewnao wuru'u mashaapainaoz Gentilenao wiizi ii aka kida, aona'a naa kaikin puaipan isha'apatinan Moses kakinaori kida kawana'ati. Na'iki aona'a naa kaikin puaipan ichoota-kidan[‡] paudani daonaioranao, Moses kakinaori kawana'ati, na'iki aona'a naa kaikin puaipan wuru sha'apata-kaoa'a waunao Jewnao kaduz kidaz. ²² Masakauda'u dauna'an, iabatan ni'i naa wuru'u pukaawanuz. Aizii mani, na'apam nii washa'apatinan? ²³ Wadi'itinpan kaikapa'a, waiipan pusha'apatinan waparadan kawana'ati. Kaina'a 4 daonaioranao kowaadauzo pamishia'azon paparadan Tominkaru ati.[§] Kaina'a'a naa idyaun kaida'a'a, iipaia'a naa pasha'apatan wuru'u ikowaadauzoniaz pasha'apata'azon. ²⁴ Ukau'an turuu pumakon baokopa

[‡] 21:21 choota-kidan: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. § 21:23 Numbers 6:1-20

ītuma, puchikaina'an kizi ītuma Tominkaru ati, Jewnao kakinaori kawana'ati. Na'iki pukowaada kizi'i naa pugaru'o nii kawinipinaata uzainao ītaan nii faadaanao ati. Īpaian dauna'an pachikainan, īsokozoo-kaō ni'i naa ītukapa-kida-kināa ni'i naa pamishian paparadan Tominkaru ati. Uruu ida'ana'o nii Jewnao tukapan aonaa mishi'o mani wuru'u pumashaatanuz pidannao sha'apatan aimaakan wakakinaorinaa ai. Usha'apanum kau'an, pugaru na'apa kapam pusha'apatan wuru'u wakakinaorinaa aiapanii kidaz usha'apata-kaō.

²⁵ “Mazan Gentilenao ati, wuru'u mishidainaouznaa, waunao choochi zowaunaanao saadani'i naa pa'an wakaaritan ī'ati, na'iki wataa ī'ati idikinauda'u karikaonan kakinaorii waaipaniaz īizo'atin. Kaikapa'a wuru'u wakianuz wakaaritan ida'a: 'Aonaa unika'ana'a wanyukunui taa-kariwaiz ba'oran kaduz tominkarunao ati. Na'iki aonaa unika'ana'a izai, na'iki aimaakan dunaa wuru'u dyukuruuta-kariwaiz uzowii-kaō. Na'iki aonaa ukashaapa'ana'a daonaiora na'iki zun kiaapaakan pamamazidakan pu'u,' ” kia'o wuru'u īkianuz Paul ati.

²⁶ Ba'oran kamoo na'apa'a naa Paul sha'apatinan padyuuda-kaō kawana'ati. Una'akan naa wuru'u daonaioranaouzn, na'iki na'ia'a naa īchikainan utuma Moses kakinaori dyuudauzon kawana'ati. Uruu dauna'an Paul makon Tominkaru Dapu iti, ukowaadankan naa faadaanao ati 7 kamoo ida'a īpaian ni'i naa pachikainan Tominkaru ati. Uruu dono'o ni'i naa uzainao kawaoda-kaō īkawana'ati kida.

*Paul zaamata-kaō
Tominkaru Dapu ii*

²⁷ Mazan 7 kamoo īsha'apaapan wuru'u pasha'apaapanii kidaz, na'iki īpaian pu'a'a naa kapam. Upu'u Jewnao wa'atiinao Asia iki, tukapan Paul Tominkaru Dapu ii. Sariapa īkimudan na'iki īto'oradan pidannao

kasaba'ukinpainao na'ii. Una'apan pu'u ĩzaamata'akan naa Paul, ²⁸ na'iki ĩkadakoinan naa kaikapa'a: “Unao Israelitenao, ukaminka'uta wazaamatan di'oraz pidana'a. Uruu tawuru'u chi'ikapa'oraz ipai amazada kawana'ati, dakoopa'ita'oraz Israelitenao, na'iki dakoopa'o wakaki-naorinaa Moses taauzonii kidaz wa'ati, na'iki udakooapan kapam wuru'u di'oraz Tominkaru Dapu'u. Aizii di'i, ukaniribaa-kidan Tominkaru Dapu, una'akan idi Gentile-nao unazo ati.” ²⁹ (Īto'oran na'apa usha'apanum kau'an ĩtukapanii Trophimus, Ephesus san, Paul tuma donoi ii. Ī'itiiman mani kaina'a Paul morota-kidan uruu patuma Tominkaru Dapu iti.)

³⁰ Uruu dono tuukii, tuukii pidannao to'oradinan uruu wiizai di'ii. Īdiman naa di'iki kida'a kasaba'u, kasaba'uan Tominkaru Dapu iti. Īmorotan sariapa ĩzaamatan Paul, na'iki ĩkozoota'akan naazu Tominkaru Dapu iki. Udauna'an ĩtarata'akan naa paniinom. ³¹ Aizii wuru'u pidannaouz, ĩaipan naa pazowia'akan uruu. Upu'u mazan parada-karu kaawan Rome iki'o soldyaanao zowaunaa ida'ati. Kaikapa'a wuru'u parada-karu dyuuda-kaoaz: “Īpai, ipai pidannao to'oradinan kai Jerusalem ii, tuukia'o kaiwuru'u ĩto'oradinanz.” ³² Soldyaanao zowau-naa abatankan idi na'apa'o kuwai, sariapa una'akan soldyaanao, panaobanaanao tuma kida. Kadimana'o ida'an ĩmako'okan naa pidannao to'oradinainao di'iti. Aizii pidannao tukapankan soldyaanao zowaunaa, pasoldyaanao tuma, sariapa ĩsookada'akan pazowiautapan Paul.

³³ Soldyaanao zowaunaa kaawan na'iti, sariapa uzamatan Paul ĩ'ai. Udauna'an udyuudan naa uwatuda-kao dya'utamtinpa'o chain idi. Na'iki upishaan naa pidannao kaikapa'a: “Kanom kaduz wuru'u di'oraz pidana'a? Kanom mooko usha'apata?” ³⁴ Mazan pana'a sodi kida pidannao kadakoinan. Ba'orainao kian, “uruu kaikapa'o-

ra'a," ba'orainao kian, "kaikapa'o uru'u." Atii aonaa soldyaanao zowaunaa aitapan kanom dikin ia'o wuru'u ito'oradinanuz u'ati. Uruu idi udyuudan naa Paul na'aka-kaosoldyaanao mashaapa-kizi nazo iti. ³⁵ Mazan imorotan ua'ii kabaun nazo iti, pozai ida'a zii, uru'u naa soldyaanao sawata'akan naa Paul, usha'apanum kau'an tuukia'a naa manawun pidannao to'oradinan. ³⁶ Iwa'atin baokopa udawu'ati kasaba'u, kasaba'uan, pakadakoinan tuma. "Uzowii uruu, uzowii uruu," kia'o wuru'u ikadakoinanuz.

Paul kakuwaapan naa padau'u

³⁷ Soldyaanao kaawa-kida'anan pu'a'a naa uruu padapu nazo iti. Sariapa Paul kian soldyaanao zowaunaa ati Greek ida'an, "Turuu o'paradan pu'ati?"

"Kaa! Puaitapanii sha'a Greek?" ukian Paul ati. ³⁸ "O'itiiman shaa pugaru Egypt san, tawuru'u toma'oraz mizaataaka-karu diiki'i za'a Rome ikiinao tuma, na'iki taazata-kida'oraz 4000 zowii-mikinao pidannao mapidan-taka'o amazada di'iti."

³⁹ "Aonaa. Ogaru Jew, Tarsus ia'o o'shakatan, umanawunu'oraz manawun wiizai Cilicia Baara ii. Pukashaapa shoman o'paradan pidannao ati," Paul kian.

⁴⁰ "Kaiman, turuu puparadan," ukian. Pozai paawa ia'a naa Paul kadishitan na'iki usawadan paka'u, pidannao mashaada-kizi. Sariapa mishi pidannao mashaada'akan. Udauna'an uparadan naa Jewnao ati iparadan Hebrew ida'an.

22

¹ Kaikapa'a wuru'u ukianuz i'ati: "O'iribannao Jewnao, uabata o'paradan, okowaada'azon u'ati, aonaa mishi'o mani wuru'u aimaakan uabataniaz odau'u," ukian i'ati. ² Iabatan idi Paul paradan Hebrew ida'an, powa'a zii imashaada'akan. Uru'u naa ukian i'ati: ³ "Ogaru Jew, o'shakatan Tarsus ii, Cilicia Baara ia'oraz. Mazan

ōdyaupain da'a'a, Jerusalemi'i. Gamaliel tominapa-kidauzonii ōgaru, na'iki kaimanaiman ukakinaotan ōgaru, ōizo'ati kizi ipai Tominkaru kakinaori wuru'u wadokozu-daunnao ati'oraz utaa-kaō kida. Uruu idi tuukii ōizo'atin wuru'u kakinaorii kidaz, na'iki tuukii ōtaainan Tominkaru ati kapam, na'apa unao kawan. ⁴ Ōgaru, ōzowiapa-kidauzonii na'iki ōantamikitauzonii pidannao, wuru'u da'anpainaouz Jesus Kaduz. Na'iki ōwatuda-kidauzonii na'iki ōkaboota-kidauzonii taraa-kizai iti zunnao na'iki daonaioranao. ⁵ Umanawunu'o Faadaa na'iki ipai kootowapa-kidauzonao pidannao aitapa kaiman-daun wuru'u ōsha'apatauzonuz aimakaan kida na'apa. Īnao turuu ĩkowaadan unao ati mishi'o kaiwuru'u ōparadanuz. Usha'apanum kau'an ōgaru ida'ana'o ĩdyuudauzon pasaadanii kaarita kida Damascus iainao Jewnao ati'o. Īkowaadan pakaaritan ida'a ōwa'atin, ōzaamata'anan pidannao mishidainaouz Jesus. Udauna'an ōna'aka kizi ĩdyaun watudinapa Jerusalem ati, marii kizi kazowautapainao Jewnao antamikitan ĩdyaun.

*Paul kowaadan na'apam pazaamatan Jesus panaobanaa nii
(Acts 9:1-19; 26:12-18)*

⁶ “Uruu dono ōmakopaanan pu'u Damascus iti, sak-itapa kamoo ōmaonapatan naa na'iti, mazan masha'a-pakiaka doko iki'o Kanada'o manawun kanadapa'akan ōgaru. ⁷ Sariapa ōwaota'akan imi'i baara iti. Na'iki ōabata parada-karu kian ō'ati, ‘Saul! Saul! Kandii nii puantamikitan ōgaru?’

⁸ “‘Naobanai, kanom pugaru?’ ōkian.

“‘Ōgaru Jesus, Nazareth iki'oraz, ōgaru wuru'u puantamikitaniaz,’ ukian ō'ati. ⁹ Pidannao, wuru'u ōtutamaouz, ĩtukapa kapam wuru'u Kanada'oraz. Mazan aonaa pa'an ĩabatan wuru'u parada-karuz ō'ati.

¹⁰ “Uruu idi òpishaanuzu kaikapa'a: ‘Ònaobanaa, kanom puaipan òsha'apata?’

“Naobanai kian, ‘Pukadishita, na'iki pumako Damascus iti. Na'ia'o nii ipai ukowaada-kaò pu'ati, na'apam nii Tominkaru aipan pusha'apatinan.’ ¹¹ Amazada kanadan idi manawun, sariapa u'ishada'akan òawun. Na'iki aona'a naa kanom òtukapan. Uruu idi òminauda'unao ka'utan naa ògaru Damascus iti.

¹² “Aizii na'ii kaina'a pidan Ananias kia'o u'uu. Uruu mishida'o Tominkaru, na'iki izo'ati'o ipai kakinaorii wuru'u taa-kariwai kidaz wa'ati. Na'iki ipai na'iainao Jewnao naudapan uruu. ¹³ Uruu kaawan ò'ida'ati. Ukian ò'ati, ‘Ò'inawuzu Saul, marii putukapan koshan!’ Sariapa mishi òawun saabaina'akan na'iki kaiman òtukapa'akan uruu.

¹⁴ “Udauna'an ukian ò'ati, ‘Tominkaru, wuru'u wadokozu-daunnao mishidaniaz, uzaamatan pugaru, utukapa-kida'azon idi pu'ati kanom uaiapanii pusha'apatan pa'ati. Na'iki uaipan idi kapam putukapan wuru'u kaimana'oraz manawun papoitoru. Na'iki uaipan puabatan uparadan udako iki manawun. ¹⁵ Ukau'an pugaru'o ni'i naa kakuwaapatin udau'u, na'iki na'aka'o nii uparadan. Pukowaadan nii ipai pidannao ati, ipai wuru'u putukapaniaz na'iki puabatanii kidaz aimaakan. ¹⁶ Aizii kanom zii puzaudapan? Kadiman naa, puchikaawunuin kizi'i naa, na'iki puparada'a naa Naobanai ati kai, marii kizi uchikaan ipai pu'oian pu'ai,’ ukian ò'ati.”

Paul zaamata-kaò kakuwaapatina'o nii Gentilenao ati

¹⁷⁻¹⁸ Uruu dauna'an òwa'atin naa Jerusalem ati. Na'ia'a naa òmorotan Tominkaru Dapu iti òtoriiñpa'anan u'ati. Òtoriiñpatinan pu'u òtukapan Naobanai. Ukian ò'ati, “Puminziiwa kadiman, pumako kizi Jerusalem iki, kai, kai. Usha'apanum kau'an aona'o nii da'ainao pidannao mishida'azon pukuwaa òdau'u.”

¹⁹ Mazan òkian, “Naobanai, ipai ñnao, ñaitapanii ògaru kaimanaiman. Ñaitapanii wuru'u òmakouzonuz synagogue kawana'ati kida, òzaamata'anan ipai pidannao mishidainao kidaz pugaru. Udauna'an òtaraa-kidan na'iki òba'izii-kidan da'i ìdyaun. ²⁰ Aizii tawuru'u Stephen, kakuwaapatinauzoz pudau'u, uruu zowii-kaò dono, na'i-a'ò kapam ògaru. Patumaaka'ò ònyukunuu zowii-mikinao tuma. Ògaru taapanii ìchaakitan kida ìzowian dono Stephen paboori kuba kida idi.”

²¹ Mazan Naobanai kian, “Pumako di'iki'i, òdyuudan nii pugaru munapo Gentilenaò di'iti.”

²² Mashaa pidannao abatapan Paul kadakotinan. Mazan aizii ñabatankan ukowaadan wuru'u padyuuda-kaòaz Gentilenaò di'iti, sariapa ñkadakoina'akan diiwa'ò ida'an. “Una'aka uruu di'iki'i! Marii uzowii-kaò! Aonaa turuu utaapa-kaò kakupa,” ñkiainan. ²³ Ìto'oran na'iki ñkadakoinan tuukii. Uruu idi ñkaboowan pashooton kida doko iti, ba'orainao kida kaboowan imi'i doko iti kapam. ²⁴ Sariapa soldyaanaò zowaunaa dyuudan Paul na'aka-kaò soldyaanaò mashaapa-kizi nazo iti. Na'iki udyuudan naa pasoldyaanaò ba'iziinuzu, marii kizi ukowaadan ñ'ati, kanom dikin ia'ò manawun wuru'u Jewnaò to'òradinanuz u'ati kaikapa'a. ²⁵ Uruu idi ìdodowan naa Paul na'iki ñba'izia'azon naazu. Mazan upu'u Paul kian soldyaanaò zowaunaa ati, wuru'u maonapa'oraz ukadishitapan udazaba'a, “Puaitapanii Rome di'iti'ò ò'uu saadinpan? Na'apa dii Rome iki'ò kakinaorii kiauzon, ukashaapa mani òba'izii-kaò madiwautapaka, òmakootowapa-kidkanaò pu'u?”

²⁶ Aizii soldyaanaò zowaunaa abatan idi wuru'u Paul na'apanuz, sariapa umakon pazowaunaa di'iti, na'iki ukian u'ati, “Na'apam nii pusha'apatinan aizii? Tawuru'u

pidan pudyuudaniaz ba'izii-ka'o, Rome di'iti'o u'uu saadinpan.”

²⁷ Uruu idi soldyaanao zowaunaa wa'atin Paul ida'ati, na'iki ukian u'ati, “Pukowaada ò'ati, mishi'o Rome di'iti'o pu'uu saadinpan?”

“Oo,” ukian u'ati.

²⁸ Soldyaanao zowaunaa kian Paul ati, “Ōgaru òsaada-kidan ò'uu Rome di'iti, òkawinipinaan idi dobata pu-raata wiizai zowaunaanao ati.”

“Mazan ògaru, ò'uu saadinan Rome di'iti òshakatan di'iki'o,” Paul kian u'ati.

²⁹ Sariapa soldyaanao, wuru'u ba'izia'azoinaouz Paul, munapodina'akan u'ai. Na'iki soldyaanao zowaunaa, tuukii utaria'akan, uabatan idi kanom kaduz wuru'u Paul, na'iki uwatuda-kidan idi kapamazuz chain idi.

Paul kootowapa-kida-ka'o

³⁰ Tuukii soldyaanao zowaunaa aipan paaitapan kanom dau'ana'o wuru'u Jewnao to'orainapanuz Paul ati. Ba'oran kamoo udyuudan naa Paul, buzuuta-ka'o. Na'iki udyuudan naa kapam faadaanao zowaunaanao na'iki ipai kootowapa-kidauzonao pidannao baokopatinan. Udauna'an una'akan naa Paul i'idi'iti, na'iki udyuudan naa ukadishitan ikanaapu iti.

23

¹ Uruu idi Paul awunuupa'akan sakitapa kootowapa-kidauzonao pidannao di'iti. Na'iki ukian i'ati, “Ō'i-nawuzunao, karikaonan òmashaapan kaiman Tominkaru ati, na'iki òaitapa aonaa kanom oia'o nii aimaakan òsha'apatan, ba'azootin-kida'o nii ògaru. Ōmashaapa kaiman atii kai.” ² Sariapa Umanawunu'o Faadaa, Ananias kia'o u'uu, dyuudan Paul dazaba iainao pidannao ta'ikan uruu padako ida'ati. ³ Sariapa Paul kian u'ati, “Pugaru kaniriba'o kabaun daarazi kawanu'o, zichida-kariwaiz baraka'o

idi. Mishi'oraiman pudako'o nii pa'an Tominkaru ta'ika. Pusakanatapan di'i, putiwaa-kidapan õgaru, kakinaorii aipan kawana'ati. Mazan upu'u zii pudikintapan wuru'u kakinaoriiz pudyuudan ida'an wunao ta'ikan õdako'o."

⁴ Pidannao maonapainao Paul dazaba'a kian u'ati, "Kandii nii puparadan arawu ati kaikapa'a, Tominkaru zaamataniaz Umanawunu'o Faadaa nii?"

⁵ Paul kian, "Õ'inawuzunao, kasha'ora õ'ati õna'a-pan, aonaa pa'an õaitapan Umanawunu'o Faadaa uruu. Usha'apanum kau'an Tominkaru paradan kian, 'Mana'a udakopa'ana'a pidan kazowautapa'o unao.'"

⁶⁻⁸ Sariapa Paul di'itapan wuru'u kootowapa-kidauzonaouz pidannao. Pabi'i kida utukapa kaina'a zaamatinpainao Sadduceenao di'iti, kaina'a kapam utukapan zaamatinpainao Phariseenao di'iti. (Sadduceenao, aonaa ãmishidan pidan kadishitan nii pamawaka-kizi iki. Na'iki aonaa ãmishidan angel kaina'an, na'iki aonaa kapam ãmishidan doronai kaina'an. Mazan Phariseenao ipai pa'an ãmishidan wuru'u na'apa kida'oraz.) Uruu idi Paul kian diiwa'o ida'an, "Õ'inawuzunao, õgaru Pharisee na'apa õdarunao kawan. Õkootowapa-kida-ka, na'iki õkadishita-kida-ka unao kanaapu'u, õmishidan idi kadishita'o nii mawakainao diina'iti'i." Aizii ãbatankan wuru'u Paul na'apanuz, sariapa Phariseenao na'iki Sadduceenao kashadaakapan tuukii. Uruu idi ãkadakowaakapan naa atii ãbuutaakapan. ⁹ Na'iki powa'a zii pidannao diwadan pakadakowaakapan. Kaina'a tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, zaamatinpainauz Phariseenao di'iti, ãnao kadishitan na'iki ma'ozaka ãparadan Paul dau'an. "Aonaa kanom waikodan dikauda'o nii arawu sha'apatanu'u. Panaadon mishi'o doronai oo angel paradan u'ati," ãkian. ¹⁰ Mazan kichana'iki-kia'a naa manawun ãkashadaakapan. Uruu

idi soldyaanao zowaunaa dyuudan naa pasoldyaannao makon pidannao bii iti, ikazata kizi Paul i'ai, marii kizi ina'akan uruu soldyaanao dapunaa nazoo iti.

¹¹ Uruu wamarutan ida'a Tominkaru paradan Paul ati uzanda'awun ii. “Mana'a putaria'ana'a. Ipai wuru'u pukowaadaniaz pidannao ati odau'an da'ana'a Jerusalem an, ipai daipan kapam pukowaadanuz Rome ii aka,” ukian u'ati.

Pidannao dakotan pazowian Paul

¹² Ba'oran chaapi'iki, pabi'i kida Jewnao baokopatinan na'iki ikadakotinan. Uruu dono ibauda'apatan panyukunuu na'iki itaan paparadan Tominkaru ati. Ikian, “Aona'o nii wanikan wawanyukunuu na'iki aona'o nii watuzan wariwun, atii wazowian dauna'an zii Paul. Marii Tominkaru pataka'utan waunao wamazowiikan an Paul.”

¹³ Uwazoota 40 daonaioranao baokopatinan, wuru'u na'apatainaouz panyukunuu. ¹⁴ Inao wa'atin faadaanao zowaunaanao ida'ati, na'iki Jewnao zowaunaanao ida'ati. Ikian i'ati, “Waunao, wakiinii Tominkaru ati aona'o nii wanikan wawanyukunuu, na'iki aona'o nii watuzan wariwun atii wazowian dauna'an zii Paul. ¹⁵ Uruu idi waiipan ipai unao dyuuda-kidan uparadan soldyaanao zowaunaa di'iti. Umariida kizi uruu, marii kizi udyuudan Paul unao ida'ati. Ukii kizi u'ati. ‘Waabata'azon powa'a zii kanom ni'o manawun wuru'u Paul zaamatapa-kaoz.’ Aizii wau-nao, wadizinpan ni'i naa, wazowian nii uruu ukaawan ua'ii da'ati'i unao ida'ati,” ikian.

¹⁶ Mazan Paul chaonain abata ipai wuru'u ikadakotinanuz. Uruu idi sariapa umakon soldyaanao dapunaa iti, ukowaadankan Paul ati wuru'u iparadan kidaz izowia'a-zoonuz uruu. ¹⁷ Sariapa Paul dapadan bauda'apa soldyaanao zowaunaa, na'iki ukian u'ati, “Puna'aka wuru'u di'oraz daonaiora'a unao zowaunaa di'iti, kaina'a

ukakuwaapa'azon u'ati.”¹⁸ Uruu idi soldyaanao zowaunaa na'akan naazu pazowaunaa di'iti, na'iki ukian u'ati, “Paul, taraapa-kariwaiz, dyuudan ðna'akan di'oraz daonaiora'a pu'ida'ati, usha'apanum kau'an kaina'a ukakuwaapa'azon pu'ati.”

¹⁹ Sariapa soldyaanao zowaunaa na'aka'akan wuru'u daonaioraz pana'itinapu pidannao ai. Na'ia'a naa up-ishaan uruu kaikapa'a: “Na'apa'oram wuru'u pukakuwaa-pa'azoonuz ð'ati?”

²⁰ Ukian naobanai ati, “Kaina'a Jewnao baokopainpan, pazowaunaanao tuma, ipai ñna'apatan panyukunuu ñaipan pamariidan pugaru. Uruu idi kaini'iki'o nii ñdyuudan paparadan pu'ida'ati, ñaipan pudyuudan Paul waikana'an Jewnao kootowapa-kizi dapunaa iti. Ñkian nii pu'ati, ‘Kootowapa-kidauzonao pidannao aitapa'azon powa'a zii kanom ni'o manawun wuru'u Paul zaamata-kaoz.’²¹ Mazan mana'a pa'i pumishida'ana'a ñparadan, aonaa pudyuuda'ana'a Paul ñ'i'idi'iti. Usha'apanum kau'an kaina'a'o nii Jewnao dizinpan ñzowia'azoonuzu ukaawa-kida-ka'o ua'ii. Uwazootanii 40 daonaioranao wuru'u dizina'azoinaouz. Ipai ñnao, ñtaan paparadan Tominkaru ati. Ñkian, ‘Aona'o nii wanikan wawanyukunuu na'iki aona'o nii watuzan wariwun atii wazowian dauna'an zii Paul.’ Taa'azo'o naa kaina'iki ñdyaun, soo pugaru'u naa ñzaudapan, ñabata'azon na'apam pukian.”

²² Udauna'an soldyaanao zowaunaa kian daonaiora ati, “Mana'a pa'i pukowaada'ana'a pidan ati wuru'u pukakuwaapanuz ð'ati.” Udauna'an udyuuda'akan naa ukiwan powaa iti.

*Paul dyuuda-ka'o
naobanai Felix di'iti*

²³ Uruu dauna'an soldyaanao zowaunaa, dapada-kidan dya'utam pasoldyaannao naobanaanao, na'iki ukian ñ'ati,

“Udyuuda 200 soldyaanao minziiwan, ĩmako kizi Caesarea iti aizii 9 o'clock, aiwaka'an. Na'iki marii 70 soldyaanao makon kapam kawaro barau an kida. Na'iki marii powa'a zii 200 soldyaanao makon kapam pachipararin za'aba'i kida tuma. ²⁴ Na'iki uminziwa-kida pa'i kapam Paul kawaronnao nii. Kaiman mazan pa'i ōaipan una'akan uruu, aonaa ōaipan usha'apata-kao, kaiman ōaipan ukaawa-kidan uruu naobanai Felix di'iti, wiizainao zowaunaaz,” ukian ĩ'ati. ²⁵ Udauna'an utaan naa ĩ'ati pasaadanii kaarita naobanai Felix di'iti'oraz. Kaikapa'a wuru'u usaadaniaz:

²⁶ “Di'oraz kaarita ōgaru Claudius Lysias di'iki'o. Pugaru umanawunu'o naobanai Felix ati'o. Tuukii ōnaubaan pugaru ōkaaritan ida'an. ²⁷ Jewnao zaamatan wuru'u di'oraz daonaiora'a, na'iki maonapa'ora'ana'a padamata ĩzowianuzu. Ōabatan idi u'uu saadinpan Rome di'iti, sariapa ōkazannaatan uruu ōsoldyaanna tuma.

²⁸ “Ōaitapa'azon kanom dikin ia'o wuru'u ĩto'oradinanuz u'ati, uruu idi ōna'akan uruu Jewnao kootowapakidauzonao pidannao di'iti. ²⁹ Na'apaini'i naa ōabatan wuru'u ĩto'oranuz u'ati soo pakakinaorinaa sodi kida dau'ana'o karikaonan. Aonaa turuu pidan zowii-kao oo taraa-kao, soo na'apa'o dikin ii karikaonan. ³⁰ Mazan ukowaada-kao idi ō'ati ĩzowia'azon naa uruu, sariapa ōdyuudan uruu pu'idi'iti kadimana'o ida'an. Na'iki ōdyuuda Jewnao kowaadan pu'ati, kanom dikin ia'o oo kanom wuru'u usha'apataniaz, ĩto'ora-kinaaz u'ati. Uruu kaduz. Atii ba'oran dono.”

³¹ Na'apa'a naa mishi soldyaanao na'akan Paul padyuuda-kao kawana'ati. Atii ĩkaawa-kidanuzu aiwaka'an wiizai Antipatris iti. ³² Ba'oran chaapi'iki, soldyaanao, wuru'u pakidiba ida'an kidainaouz, ĩpadantan naa powaa iti pawa'ati-kizi iki, atii padapunaa

di'iti. Mazan kawaro barau an kidainaouz, ñnaou'u naa pa'an dobata Paul tuma, ³³ atii ñkaawan Caesarea iti. Na'ia'a naa ñtaan kaarita naobanai Felix ati. Na'iki ñtaan naa kapam Paul u'ati. ³⁴ Uipaian dauna'an paaitaan wuru'u kaaritam, uru'u naa upishaan Paul, na'iki'oram amazada di'iki'o uwa'atin. Ukowaadan pawa'atin wiizai Cilicia Baara ia'o di'iki. ³⁵ Uruu idi ukian Paul ati, “Õzaudapan nii zii wuru'u zowia'azoinaouz pugaru kaawan. Õabatan dauna'an na'apam ñkian pudau'an, uruu õaitapan ni'i naa na'apam õsha'apatan pugaru.” Uruu idi udyuudan naa soldyaanao taratan Paul, umanawunu'o kabaun di'ii, naobanai Herod tomauzoniaz, na'iki ñawunuutapa-kizi uruu na'ii.

24

Jewnao kaakapaan Paul Felix ati

¹ Aizii baka'iauda'u kamoo dauna'an, Ananias, Umanawunu'o Faadaa makon naa Caesarea iti kazowautapainao Jewnao tuma na'iki lawyer* tuma, Tertullas kia'o u'uu. Ñnao makon naa naobanai Felix di'iti ñkaakapaa'anan Paul u'ati. ² Ñkaawan na'iti, udauna'an Paul na'aka-kaoa'a naa ñ'ida'ati. Na'ia'a naa Tertullas kaakapaan naa uruu kaikapa'a:

“Õnaobanaa Felix, pugaru umanawunu'o naobanai. Konaukii pidannao mashaapan pukazowutapan idi wawiizi kaiman. Na'iki ipai pusakitapadan wa'ati wuru'u aimakaan kida kasharutapa'oraz waunao wawiizi ida'a. ³ Uruu idi kaiman pidannao nyukunuu pu'ati ipai wiizai kawana'ati pukazowutapanii kidaz. ⁴ Aonaa õmashaatapa'azon pugaru tomunu'iki manawun, mazan õaipan puabatan waparadan masakauda'u.

* **24:1** lawyer: uruu kashadaakapauzo kootowapa-karu dono Rome iki'o kakinaorii kawana'ati.

⁵ Di'oraz daonaiora'a aonaa ukaimanan, kichana'iki-kia'o uruu. Ipai, ipai amazada kawana'ati ukimudautan na'iki uto'orataaka-kidan Jewnao. Na'iki uruu kazowautapa'o Nazareth san pidanannao. ⁶ Na'iki uaipan kapam pakaniribaa-kidan Tominkaru Dapu pawazootapan ida'an kakinaorii. Uruu dikin ia'o wazaamatanuzu. [Wakootowapa-kida'azoo nii padamata uruu wakakinaorinaa kawana'ati, ⁷ mazan Lysias, soldyaanao zowaunaa kaawan, sariapa una'akan uruu wa'ai. ⁸ Na'iki ukian kanom kaakapaa'azon an Paul, marii uwa'atin pu'ida'ati.]† Aushaa, pupishaa mooko uruu, puabatan nii kanom dikin ia'o wuru'u wato'oranuz u'ati.” ⁹ Ipai wuru'u abatapainaouz Jewnao, na'apa ñnyukunuu uparadan kawana'ati. “Mishi'o kaiwuru'u uparadanuz,” ñkian.

*Paul kazannaatinan
Felix kanaapu'u*

¹⁰ Uruu idi naobanai Felix sawadan paka'u Paul di'iti. “Pugaru'u naa parada aizii,” ukian. Sariapa Paul kian naobanai ati, “Õaitapa kotua'o mishi pukazowautapan wairibannao Jewnao, ipai wuru ida'a'a amazada ñwiizaitapaniaz. Pugaru puaitapanii ipai ñkaduz. Uruu idi tuukii õkonaukian, usha'apanum kau'an aizii õkakuwaapan nii pu'ati. ¹¹ Aizii di'i 12 kamoo dobatan õkaawan dauna'an Jerusalem iti, õtorinpa'anan idi Tominkaru ati. Turuu pupishaan pidannao pumishida'azon an. ¹² Aonaa Jewnao ñkodauzon õkashadakowaakapan pidan tuma Tominkaru Dapu ii, na'iki aonaa na'iam zii ñkodan õto'orataaka-kidan pidannao synagogue ii oo pawiiizi an kida. ¹³ Ukau'an aonaa mishi'o mani kaiwuru'u ñparadanuz. Aonaa kanom ñkodan pamishii-kinnaa nii kaiwuru'u ñkaakapaanuz õgaru

† 24:8 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

pu'ati. ¹⁴ Mazan òkowaadan nii pu'ati aimaakan òsha'apatauzonii. Mishi karikaonan òtoriinpauzon wadarunnao Tominkarun ati, soo Jesus tominapa-kidan kawana'ati. Mazan ìkian pana'iti'o karikaonan wuru'u na'apa'oraz. Mazan ipai òmishidan wuru'u kakinaorii Tominkaru taaniaz Moses ati. Na'iki ipai òmishidan wuru'u Tominkaru prophetinnoo saadauzonii kidaz. ¹⁵ Na'apa òmishidan Tominkaru, wunao mishidan kawanu'u diinaouzu'u, na'iki òmishida kapam bauda'apa kamoo ipai'o nii pidannao, kaimanainao na'iki oiainao kadishita-kida-kao nii pabaaranaa iki. ¹⁶ Uruu idi karikaonan òtiwautinnan, kaiman òaipan òtaapinan, aonaa òaipan ònyukunuu kasharutinpan pidannao tuma oo Tominkaru tuma.

¹⁷ “Dobata wunu ò'aonaankan Jerusalem iki. Òkaawan powa'a ati òwa'anan idi'o puraata òiribannao Jewnao ida'ati. Na'iki òkawaoda-kida'azon idi kapam uzai Tominkaru Dapu ii. ¹⁸ Òipaian pu'a'ora'a naa òsha'apaapan uruu kida aimaakan, na'iki òipaian kapam òchikainan Tominkaru ati, wuru'u ìikodanuz ògaru Tominkaru Dapu ii. Aonaa pidannao kasaba'uinpan òtuma uruu dono, na'iki aonaa pidannao kasharutaakapan uruu dono. ¹⁹ Mazan na'ia'o pabi'i kida Jewnao Asia iki'o ìwa'atin. Ìnao pa'an turuu ìna'aka-kao da'ati'i pukanaapu ati, ìkowaada kizi kanom dikauda'o aimaakan òsha'apatan, turuu ìkaakapaan ògaru pu'ati. ²⁰ Aushaa pupishaa mooko wunaou'u di'oraz Jewnaou'u. Kanom dii ìkoda dikauda kida'o nii aimaakan òsha'apaapan, tuubaru kida'o Jewnao kootowapa-kidan dono ògaru Jerusalem ii? ²¹ Soo kaina'a bauda'apa aimaakan dikin ii òto'oradan ìdyaun, òdako'atin idi ìparadan ma'ozaka kaikapa'a: ‘Ukootowapa-kidan ògaru soo òmishidan idi bauda'apa kamoo mawakainao kadishita-kida-kao nii pamawakakizi iki,’ òkian idi ì'ati.”

²² Felix, uaitapani'i naa “Jesus Kaduz” dau'u. Uruu idi ukian, “Turua'a naa shoman. Ōzaudapan nii zii Lysias, soldyaanao zowaunaa kaawan. Uruu dau-na'an ōaitapan nii na'apam ōsha'apatan pugaru,” ukian. Udauna'an usookada'akan naa wuru'u kootowapa-karuz, ²³ na'iki Felix kian naa soldyaanao zowaunaa ati, “Aonaa ōaipan utaratapa-kaao, marii uawunuutapa-kaao karikao-nan. Uiribannaο kamunanu'uzon an u'ati, turuu ina'akan aimakaan uaiapanii kida,” ukian.

*Paul paradan Felix
na'iki udaiaro ati*

²⁴ Atii dobata kamoo, uruu dauna'an Felix kaawan naa powa'a ati paudaiaro Drusilla tuma. Jewaba wuru'u Felix daiaroz. Īkaawan na'iti, sariapa Felix dyuudan Paul na'aka-kaao pa'ida'ati, uabata'azon ukakinaopan. Uruu idi ipai Paul kowaadan u'ati na'apa'oram wuru'u pidan mishidanuz Christ Jesus. ²⁵ Na'iki ukowaada kapam u'ati kaiman kida'o mashaapa-karu dau'u, na'iki ukowaada na'apam pidan ma'ozakadan panyukunuu oia'o sha'apata-kaao ai. Na'iki ukowaada kapam u'ati diina'iti'i Tominkaru kootowapa-kidan nii ipai pidannaο. Mazan sariapa Felix taria'akan paabatan idi na'apa kida'o kakin-aorii. Uruu idi ukian, “Turua'a naa zii shoman. Ba'oran dono ōturuudinan dono ōdapada-kidan nii koshan pugaru.” ²⁶ Felix itiiman shaa Paul taan nii puraata pa'ati, pakodita-kinaa nii. Uruu idi mapuda udapada-kidan Paul, na'iki ukadakotinan nii da'i utuma. ²⁷ Mazan dya'utam wunu dauna'an Porcius Festus zaamata-kaao tuubaruo naobanai nii Felix wadaun nii. Uruu idi Felix muudinan naa. Mazan Paul una'ian naa kowas uwa'akan uruu taraakizai ii, uaipan idi Jewnao kaimanan pa'ati.

25

Paul aipan padyuuda-kaao naobanai Caesar di'iti

¹ Aizii Festus zaamata-ka'o dauna'an tuubaru'o naobanai nii, ukaawan naa Caesarea ati. Idikinauda'u kamoo pakaawan dauna'an, umakon Jerusalem iti. ² Aizii Jerusalem ia'a naa, faadaanao zowaunaanao, na'iki Jewnao naobanaanao kaakapaan naa Paul, Festus ati. ³ Na'iki tuukii ĩpishaan Festus kaikapa'a: "Turuu shoman pudyuudan Paul na'aka-ka'o Caesarea iki, Jerusalem ati, marii kizi ukootowapa-kida-ka'o da'a'a." Wuru'u ĩaipanuz Paul na'aka-ka'o, ĩaipan pazowii-kidan uruu dunapo ii ukaawan ua'ii Jerusalem ati. ⁴ Mazan Festus kian ĩ'ati, "Aonaa! Marii Paul taapa-ka'o na'ii, Caesarea ii, usha'apanum kau'an kadimana'o nii ōkiwan powaa iti. ⁵ Marii uzowaunaanao makon ōtuma di'iki'i, umishiin an ĩaitapan Paul sha'apatan dikauda kida'o aimaakan, marii ĩkowaadan na'ii kanom wuru'u dikauda kida'oraz usha'apatan."

⁶ Festus na'ian 8 oo 10 kamoo Jerusalem ii. Uruu dauna'an zii ukiwan powaa iti Caesarea iti. Ba'oran kamoo pakaawan dauna'an, uru'u naa usakanatan kootowapa-kizai dapunaa nazo ii. Na'iki udyuudan naa Paul na'aka-ka'o pa'ida'ati. ⁷ Uruu una'aka-kaoa'a naa ĩ'ida'ati. Sari-apa Jewnao, wa'atiinao kidaz Jerusalem iki, kasaba'ukinan naa Paul dazaba an. Na'iki ĩkowaadan naa iriba dikauda kida'o aimaakan usha'apaapan. Aizii ĩpishaa-kaoa'a naa, mazan aona'a naa zoobaba ĩmishian wuru'u paparadan udau'an kida'oraz. ⁸ Udauna'an Paul paradan kaikapa'a pakazannaatin-kinaa nii: "Aonaa ōkashadan oo ōdakoopan kakinaorii wuru'u taa-kariwaiz waunao Jewnao ati. Na'iki aonaa ōsha'apatan Tominkaru Dapu, oo ōsha'apaapan dikauda kida'o aimaakan na'ii. Na'iki aonaa kanom dikauda'o nii ōsha'apatan udaru'o naobanai Caesar* tuma na'iki aonaa ōdikintapan ukakinaori kida,"

* **25:8** Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

ukian.

⁹ Mazan Festus aipan pakaimandan Jewnao nyukunuu pa'ati. Uruu idi upishaan Paul kaikapa'a: “Na'apa punyukunuu, turuu mani pumakon Jerusalem iti, na'ii kizi pukootowapa-kida-kao ōkanaapu'u wuru dau'ana'a Jewnao kowaadanii kidaz pusha'apatan?”

¹⁰ Paul kian u'ati, “Mazan dii ōkadishitapa-kida-kao pugaru kanaapu'u, naobanai Caesar kabootaniaz kaudina'o nii da'a'a. Ukau'an turuu ōkootowapa-kida-kao di'oraz kootowapa-kizai ida'a. Puitapa aonaa kanom dikauda'o nii aimakaan ōsha'apatan Jewnao ati. ¹¹ Dii mani ōsha'apatan an dikauda'o aimakaan, turuu mani ōzowii-kao udikin ii, aonaa mani ōmarainan ōzowii-kao. Mazan aizii puabatan pu'u aonaa ōsha'apatan dikauda'o aimakaan, aonaa turuu pudyuudan ōgaru i'idi'iti. Mazan ōzaamatinpan idi Rome di'iti, turuu pa'an pudyuudan ōgaru Rome iti, na'ii kizi ōkootowapa-kida-kao naobanai Caesar kanaapu'u,” ukian.

¹² Sariapa Festus tanawatinan, na'iki ukadakotinan pidannaο tuma, wuru'u kaudinainao kidaz patuma. Udauna'an utanawatinan koshan Paul ida'ati, na'iki ukian u'ati, “Mishi tuukii puaipan pudyuuda-kao naobanai Caesar di'iti, ukau'an na'iti'o ni'i naa pudyuuda-kao,” ukian.

Festus paradan King Agrippa ati Paul dau'an

¹³ Udauna'an King Agrippa na'iki udadakoo Bernice kaawan Caesarea ati, iṃorowautapa'anan Festus ida'ati, na'iki iṃonaukii-kida'anan unaobanai-tinan. ¹⁴ Na'apain iṃorowautapan dono, Festus kowaadan naa King ati ipai daunuuda'u Paul taratapa-kao dau'an. Ukian, “Kaina'a pidan taratapa-kao kaida'a'a, una'an Felix wa'akan. ¹⁵ Aizii ōmakonkan dono Jerusalem ii, Jewnao faadaanao zowau-naanao, na'iki kazowautapa'o Jewnao kaakapaan uruu ō'ati, iṃkowaadan usha'apaapan dikauda kida'o aimakaan,

na'iki ĭdyuuda ōzowii-kidan uruu. ¹⁶ Mazan ōkian ĭ'ati, 'Waunao Rome sannao, aonaa pa'an wakashaapan pidan sha'apata-kaao, oo uzowii-kaao sariapa. Waunao, wakaduz kaikapa'a, waaipan nii zii pa'an ukadishita-kida-kaao ki-wiin wunao kanaapu iti'i kaakapainouz uruu. Waabata kizi na'apam ukian padau'an, ukazannaatin-kinaa nii.'

¹⁷ "ĭnao Jewnao kaawankan dono da'ati'i, aonaa ōto-munu'ikinpan ĭdyaun. Ba'oran kamoo ida'a ōdapada-kida'akan naa Paul na'iki ōkootowapa-kida'akan naaz. ¹⁸ Aizii wuru'u Jewnaouz, ĭkaakapaan naazu, mazan aonaa zoobaba kanom ōabatan ĭkowaadan usha'apatan dikauda'o nii aimaakan. Ō'itiiman sha'a dikauda'o aimaakan nii wuru'u usha'apataniaz. Ukau'an aonaa kanom dikin ii uzowii-kaao. ¹⁹ Kanom dikin ii ōabatan ĭkashadaakapan utuma, soo paTominkarun kakinaori kida dau'an karikaonan. Na'iki pidan mawaka'ora'a naa dau'an, Jesus kia'oraz u'uu, uruu dau'ana'o kapam wuru'u ĭto'oranuz u'ati. Mazan Paul kian, 'Kakupa uruu!' ²⁰ Aonaa ōaitapan na'apam ōsha'apatan wuru'u kaikapa'oraz aimaakan kida'a. Uruu idi ōpishaan Paul, 'Turuu mani pumakon Jerusalem iti, na'ii kizi pa'an ōkootowapa-kidan pugaru, wuru dau'ana'a aimaakan kida kowaada-kariwaiz padau'an?' ²¹ Mazan ukian, uaiapan soo naobanai Caesar kootowapa-kida'o nii paugaru. Uruu idi ōdyuudan utarata-kaao powaa iti, atii kaina'a'o nii na'apainim ōdyuudan uruu, naobanai Caesar di'iti."

²² King Agrippa kian, "Ōgaru, ōabata'azoo kapam kai-wuru'u ukuwaa kidaz." "Waikana'ana'o nii puabatan ukuwaa," Festus kian.

²³ Ba'oran kamoo King Agrippa na'iki udadakoo Bernice wa'atin naa, umanawun kida'o pakamichan ĭkaiwadan. Baokopa ĭmorotan kabaun kasaba'uinapa-kizai nazo iti, soldyaanao zowaunaanao tuma, na'iki umanawun kida'o

pidannao tuma. Udauna'an Festus dyuudan naa Paul nanaka-kao.

²⁴ Ukaawa-kida-kao dauna'an, Festus kian naa, “King Agrippa, na'iki ipai unao pidannao. Dii wuru'u daon-aiora da'ainao Jewnao, na'iki Jerusalem ii akainao Jewnao kaakapautaniaz, na'iki tuukia'oraz ãaipan uzowii-kao. ²⁵ Mazan aonaa zoobaba õabatan dikauda'o nii aimaakan usha'apatan uzowii-kida-kinoo nii. Na'iki paaipan ati pa'an upishaan padyuuda-kao Rome iti, naobanai Caesar di'iti. Uruu idi õdyuudan nii uruu Rome iti. ²⁶ Mazan aonaa kanom õikodan, õsaadan nii naobanai Caesar di'iti udau'an. Aizii di'i õkadishita-kidan uruu ipai unao kanaapu iti, na'iki pugaru kanaapu ati'o manawun King Agrippa. Puabatan dauna'an uparadan, panaadon puabatan nii kanom dikin ia'o Jewnao to'oratinan u'ati. ²⁷ Usha'apanum kau'an aonaa turuu õdyuudan tarainpa'o pidan, õmasaadakan pu'u kanom dikin ia'o wuru'u utarainpanuz,” ukian.

26

Paul kazannaatinan King Agrippa kanaapu'u

¹ Uruu idi King Agrippa kian Paul ati, “Puparada'azon an pudau'an, turuu puparadan.” Sariapa Paul sawadan paka'u na'iki uparadan kaikapa'a: ² “Naobanai Agrippa! Kaiman manawun õ'ati pukashaapan õparadan. Aizii õkazannaatinan nii pukanaapu'u Jewnao to'orainpan ai õ'ati, õmasha'apatakan pu'u dikauda'o aimaakan. ³ Pugaru, puaitapanii kaiman-daun Jewnao kaduz kida, na'iki puaitapa ipai kanom dau'ana'o ãkashadaakapauzon kapam. Uruu idi õaipan puabatapan õkuwaa kaimanaiman.

⁴ “Ipai Jewnao ñaitapanii õgaru, ñaitapa õkaduz kida õkoraidaanaan iki'o atii kai. Ñaitapanii na'apam õmashaapauzon õwiizi ii, udauna'an Jerusalem ii. ⁵ Ñnyukunuu na'apan an, marii ñkowaadan pu'ati kai na'apam ñtukapauzon õmashaapan kiwiin, na'iki marii ñkowaadan kanom õmishidanii. Õgaru Phariseenao di'iti'i da'i õzaamatinpauzon. Ñnao tuukia'oraz manawun ñizo'atin Jewnao kakinaori kida. ⁶ Aizii di'i õkadishitan da'a'a, õkootowapa-kida-kao soo õmishidan idi tuukii, wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz da'i pasha'apata'azon wadokozu-daunnao ati. ⁷ Uruu idi'o tawuru'u wairibanna, 12 Jacob dainaouz, na'iki ñnao takaan-daunnao, karikaonan da'i ñtoriinpan na'iki ñtaainan Tominkaru ati, ipai kamoo na'iki maruta'o. Ñzaudapan idi'i naa kaimana'o taa'azoo-kariwaiz pa'ati. King Agrippa, uruu kapam wuru'u õzaudapaniaz naa, na'iki uruu dikin ia'o wuru'u Jewnao to'orainapanuz õ'ati. ⁸ Ukau'an ipai unao da'ainaou'u, kandii nii mooko aonaa umishida'azon wuru'u Tominkaru kadishita-kidanuz pidan mawaka'o?

⁹ “Õgaru na'apa'o zii da'i kiwiin, tuukia'o õaipan õmashaatan wuru'u pidannao da'ananuz Jesus, Nazareth sanaz. ¹⁰ Õkowaadan nii na'apam õsha'apaapauzon da'i aimaakan kida Jerusalem ii. Faadaanao zowaunaanao dyuudan kawana'ati õkaboota-kidauzon mishidainao Jesus taraa-kizai iti. Aizii ñzowii-kao an, kaiman õ'ati na'apa õnyukunuu ñkawan. ¹¹ Õmakon nii da'i ipai synagogue kawana'ati, õdorotan wuru'u mishidainaouz Jesus, marii kizi ñpataka'uta-kao. Na'iki tuukii õdyuudan ñdakoopan wuru'u pamishidanuz Jesus. Õto'oran idi ñ'ati tuukii, õmakouzon da'i ba'oran donoi kawana'ati kida õdorotan ñdyaun.

*Paul kowaadan na'apam pazaamatan Jesus panaobanaa nii
(Acts 9:1-19; 22:6-16)*

¹² “Bauda'apa kamoo òmakopaanan Damascus iti, òna'akapanii kaarita faadaanao zowaunaanao saadanii, ma'ozaka kizi na'iki mabaa'azoo kizi òsha'apatan pidanao uruu ida'an. ¹³ King Agrippa, dunapo ii sakitapa kamoo òtukapan aimakaan kanada'o, ukanadapan ògaru na'iki òminauda'unao. Ukanadapan aokazi iki kanada, kanada powa'a zii manawun kamoo ai. ¹⁴ Ipai wawoata'akan imi'i baara iti, na'iki òabata parada-karu kian ò'ati Hebrew* paradan ida'an, ‘Saul! Saul! Kandii nii puantamikitan ògaru kaikapa'a? Puantamikitan idi ògaru na'apa, puikodan kaziwa'o manawun pu'ati.’

¹⁵ “ ‘Ònaobanaa, kanom pugaru?’ òkian.

“Sariapa udako'atin òparadan, ‘Ògaru Jesus! Ògaru wuru'u puantamikitaniaz,’ ukian ò'ati. ¹⁶ ‘Pukadishita! Òaidinan pu'ati, usha'apanum kau'an òzaamatan idi pugaru aizii òpoitoru nii. Aizii pukowaada'a naa pa'i pidanao ati ipai, ipai wuru'u putukapaniaz òsha'apatan pu'ati. Na'iki kaina'a'o nii zii òaidan powa'a aimakaan kida pu'ati pukowaadan nii pidannao ati kapam. ¹⁷ Òdyuudan nii pugaru Jewnao na'iki Gentilenaò bii iti, na'iki òkazannaatan nii ìsha'apatan an pugaru. ¹⁸ Pugaru òaipan tukapakida'o nii ì'ati mishi'o kuwai òdau'an. Marii kizi ìkoditan maruta'o-karu iki, kanada'o-karu ati. Na'iki ìmuudin kizi'i naa panaobanaitapan ai Satan, ìzaamata kizi'i naa pa'an Tominkaru panaobanaa nii. Aizii ìmishidan an ògaru, mainaabata-karu nii ì'oian, na'iki Tominkaru buutan ni'i naa ìdyaun papidanannao nii,' kia'o wuru'u ukiauzonuz ò'ati.

Paul kakuwaapan pakaudinan dau'u

¹⁹ “Naobanai Agrippa, òizo'ati wuru'u aokazi iki'oraz parada-karu. ²⁰ Kiwiin òkakuwaapan Damascus ii aka,

* **26:14** Hebrew: uruu Jewnao mashaapainao Israel ii paradan.

udauna'an Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka òkakuwaapan. Uruu dauna'an òmakon Gentilenao bii ii aka kapam. Òkakuwaapan na'iki òkakinaopan ìdyaun, ìmuuda kizi'i naa pasha'apaapan oii kida'o aimaakan. Ìtanawatin kizi'i naa pa'an Tominkaru ida'ati, na'iki ìtukapa-kida kizi'i naa mishi patanawatinan pa'oian ai, pamashaapan ida'an kaimana'a naa. ²¹ Kaikapa'o dikin ia'o wuru'u Jewnao to'orainapanuz ò'ati. Tominkaru Dapu ia'o wuru'u ìzaamatanuz ògaru. Na'iki na'apain ìaipan pazowia'akan ògaru. ²² Mazan Tominkaru kazaanaatapa ògaru ì'ai, atii di'i òkadishitapanu'u. Ukau'an ipai òkowaadan naa wuru'u òtukapanii kidaz aimaakan ipai pabi'inaaka pidannao ati, na'iki naobanainao ati. Mazan aonaa pa'inaa kida'o aimaakan mani wuru'u òkowaadapaniaz Tominkaru prophetinnoo na'iki Moses saadazonii kida ai. Mishi'oraiman uruu dau'ana'o pa'an tawuru'u ìsaadanii kidaz. ²³ Ìkian Christ pataka'uta-kao nii, atii uzowii-kao nii. Mazan uru'o nii kiwiin kadishita pamawaka-kizi iki, kowaada'o nii, na'iki tukapa-kida'o nii kanada'o Jewnao ati na'iki Gentilenao ati.”

²⁴ Paul paradan idi na'apa, sariapa Festus kadako'okan Paul ati kaikapa'a: “Paul! Madorona'a naa puzowau, putominapatin-kinaa.”

²⁵ Paul kian, “Naobanai, aonaa òzowau madoronan, mishi'o na'iki sakitapa'o kaiwuru'u òparadanuz. ²⁶ King Agrippa! Aonaa òkiba'azon òparadan pu'ati, usha'apanum kau'an pugaru, puaitapanii ipai kanom dau'a kaiwuru'u òkadakotinanuz. Usha'apanum kau'an aonaa dizinpa'o mani Jesus sha'apata-kao, ipai uaitapa-kao. ²⁷ King Agrippa! Pumishida wuru'u Tominkaru prophetinnoo saadazonii kidaz udau'an? Òaitapa ipai pumishidanuzu, mishii?”

²⁸ Naobanai Agrippa kian Paul ati, “Pu'itiiman pu-

pana'adan nii ðnyukunuu aizi'ika'o pukuwaa ida'an?"

²⁹ Paul kian, "Aonaa usha'apan puabatan parada-karu aizi'ika'o, na'iki kotua'iki'ora'a naa puabatautan, mazan òtoriinpan nii Tominkaru ati, marii kizi pugaru na'iki ipai wuru'u abatapainauz kai, na'apa kizi umishidan ôgaru kawan, mazan aona'o nii pa'an uwatudapa-kao ôgaru kawan."

³⁰ Udauna'an King Agrippa, na'iki naobanai Festus, na'iki Bernice, na'iki ipai ba'orainao pidannao kadishita'akan na'iki ïkodia'akan naa. ³¹ Pakoditan dauna'an, ïkian pa'atiaaka kida, "Aonaa kanom dikauda'o nii usha'apatan, aonaa kanom dikin ii uzowii-kao oo utaratapaka." ³² Sariapa King Agrippa kian Festus ati, "Aonaa mani upishauzon padyuuda-kao naobanai Caesar di'iti, umuuda-kaoa'a naa mani padamata aizii wuru'u," ukian.

27

Paul dyuuda-kao Rome iti

¹ Aizii Paul na'iki ba'oran taraapa-kariwainao pidannao dyuuda'azoo-kao dono'o naa Rome iti, Italy Baara'a ia'oraz, uru'u naa ïtaa-kaoa'a naa Julius ka'u iti. Uruu kaudina'o tuubaru kidainao soldyaanao tuma, Caesar soldyaanaouz. ² Wapaidin-kida-kaoa'a naa* udaru'o kanawa zo'iti, wa'ati'o Adramyttium iki, una'akapikinao kiwapaanan naa powaa iti Asia iti. Na'iki ïmashaadinpaanan nii kanawa mashaadin-kizi kida kawana'ati Asia ii aka kida'oraz. Na'a'o kapam Aristarchus watuma, Thessalonica san, Macedonia ia'oraz. ³ Ba'oran kamoo wakaawan Sidon iti. Kaiman mazan Julius kamunanun Paul ati, ukashaapa umorowautapan na'ii papaonarunao di'ii'laka, ïtaa kizi u'ati aimaakan uaiapanii kida. ⁴ Na'iki'i naa koshan

* ^{27:2} Da'a'a watukapan Luke, saada'oraz di'oraz kaarita'a, baokopatinan koshan Paulnao tuma.

wamakon, mazan ma'ozaka manawun awaru wakanaapu iki. Uruu idi wakora'ukan katonaru Cyprus di'iti, wadikindina'azon idi awaru ai ubarau ii aka. ⁵ Udauna'an kanawa kora'uka-kida-ka'o baza iti, Cilicia na'iki Pamphylia itinapu, na'ii'aka'a naa wamakon atii wakaawan Myra iti, Lycia ia'oraz. Na'ii wamaaratina-kida-ka'o kanawa di'iki. ⁶ Na'ia'a naa Julius, soldyaanao zowaunaaz pishaan pamakon ba'oran pidannao kanawan ida'an, Alexandria iki'o iŵa'atin, na'iki Italy iti'o iŵako'onan. Uruu idi wapaidin-kida-kaoa'a naa koshan uruu kanawa zo'iti.

⁷ Na'iki'i naa wamakon kona'ii, kona'ii, usha'apanum kau'an ma'ozaka manawun awaru wakanaapu iki. Atii iriba kamoo dauna'an, kasha'apanna'o ida'an wamaonapatan padamata donoi Cnidus iti, mazan aona'a naa kanawa zikadina'azon, ma'ozaka manawun awaru wakanaapu iki. Uruu idi wakora'ukan wadaba itinapu, paran baoko a'o katonaru di'iti, Crete kia'o udakotapa-ka'o. Waaipan wadikindinan awaru ai ubarau ii aka. Maonapa wadobata'akan Solmone an, katonaru dyuo a'oraz. ⁸ Mazan kasha'apannaa wamakon katonaru za'an atii wakaawan "Kaimana'o Mashaadin-kizai" di'ii, maonapa'oraz donoi Lasea iti, na'ii mazan uruu katonaru di'ia'oraz.

⁹ Aata, iriba'a naa kamoo wawaziwa'akan. Aizii do-bata'aka'a naa amazada Jewnao Sanadinpauzon Kamoon, na'iki kichana'iki-kia'o ni'i naa chi'ikapa-karu paran baoko an awaru ma'ozakan idi'i naa. Uruu idi Paul kakinaowan kanawa na'akapikinao. ¹⁰ "Aonaa turuu wadobatan kai. Wamakon dono, dikauda'o nii aimakaan sha'apan wa'ati. Panaadon wawaziwaan nii kanawa na'iki uwazoo kida na'iki pidannao kapam." ¹¹ Mazan tuukii pa'an kanawa na'akapikinao zowaunaa, na'iki kakanawanu'o do-bata'azon. Uruu idi tuukii iŵa'apatan soldyaanao zowaunaa nyukunuu paparadan kawana'ati. Aonaa umishida'azon Paul paradan. ¹² Na'ii wuru'u

kanawa mashaadin-kiziz, aonaa sookapa-kizai kaimanan amazada wadidiizon dono.[†] Uruu idi iriba pidannao kanawa zo'ainao na'apatan panyukunuu. Tuukii ïaipan padobatan, kanawa na'akapikinao zowaunaa paradan kawana'ati. Kaina'a ba'oran wiizibai na'ii, uruu katonaru tokon itinapu, maonapa'oraz donoi Phoenix iti. Na'ii pa'an ïaipan patoman pawiihiba nii, atii amazada wadidiizon ipain. Na'iki uruu di'ii aonaa awaru zowiauzon tuukii manawun amazada, ukashakarutinpan idi.

Ma'ozaka'o awaru daua'o

¹³ Upu'a'a naa awaru kaawan kona'ii wadaba iki, paran baoko ikinapu. Tuukii ïkonaukian, na'iki ïkian, “Turu'a'o nii wamakon.” Uru'u naa mazan ïkosotan kimisha'o aimaakan wuru'u mashaadinapa-kida'oraz kanawa. Udauna'an ïkida'ukina'akan naa, maonapa zii kanawa makopaanan Crete danoma an. ¹⁴ Kadiman aka uruu dauna'an ma'ozaka'o manawun awaru kaawa'akan naa wadaba iki, katonaru di'ikinapa. ¹⁵ Sariapa awaru zowitan kanawa padaba iki. Aka, watiwaan naa padamata wasakitapadan kanawa zowau, mazan aona'a naa waka'iitan wana'akan kanawa wamako'ozoo-kizi an. Uruu idi wamuuda'akan naa kanawa, na'iki'i naa awaru kida'uka'akan naazu atii wadaba iti paran zikon iti.

¹⁶ Uruu idi kanawa makon atii maonapa ba'oran katonaru sodi, paran zikon ia'o dazaba an, Cauda kia'o-raz udakota-ka. Na'ii wadikinda'aka-ka. Masakauda'u awaru ai. Udauna'an kanawa na'akapikinao saabatan naa kanawa sodi, paminauda'u udaru'o paawa iti, atii kasha'apannaa ïipaian pawatudanuz.

[†] 27:12 amazada wadidiizon dono: English ida'an udakota-ka. ‘winter.’ Kasha'apannaa chi'ikapa-karu kanawa ida'an paran baoko ii aka. Usha'apanum kau'an ma'ozaka manawun awaru amazada wadidiizon dono. Turuu wuru'u ma'ozaka'oraz awaru zowian udaru'o kanawa, na'iki unaraadanuz pidannao tuma.

¹⁷ Uruu dauna'an kanawa na'akapikinao watuan naa kaimanaiman pakanawan tu'uz ushazodan ai. Tuukii itarian, ĩzauda-kidan paikodan maanaaba'o, Libya danoman. Uruu idi ĩapowa'adan na'iki ĩtoka-kidan naa kamicha mada kida'ukapa'oraz udaru'o kanawa, mazan upu'u zii awaru kidu'ukan wuru'u kanawaz.

¹⁸ Aonaa awaru mashaadan, pakawan ma'ozaka uto'oradinan. Ba'oran kamoo ĩkaboowan naa kanawa wazoo kida wunu baoko iti. ¹⁹ Ba'oran kamoo ida'a uruu ĩkaboowa'akan naa kanawa sha'apauzinaa kida wunu baoko iti. ²⁰ Iriba kamoo aonaa watukapan kamoo oo wizinao. Pakawan awaru ma'ozaka, na'iki kichana'iki kii manawun, aona'a naa waaitapan na'apam naa washa'apatinan powa'a. Wa'itiiman shaa wamawakan naa wuru'u.

²¹ Dobata'a naa kamoo, aonaa pidannao nikan pawanyukunuu. Uruu idi, Paul kadishitan ĩkanaapu iti na'iki ukian ĩ'ati, "Uabata oĵparadan. Uizo'atiizon an mani oĵparadan, kaina'ii zii mani padamata waunao kai Crete ii, aonaa mani dikauda'o aimaakan sha'apan wa'ati kaikapa'a, na'iki aonaa mani padamata wawaziwaan aimaakan kida. ²² Mazan aizii oĵkia'azon ipai unao ati! Uma'ozakada unyukunuu, aona'o nii bauda'apa pidan mawakan. Soo kanawa'o nii karikaonan wawaziwada. ²³ Usha'apanum kau'an aiwaka'an angel kaawankan o'ida'ati Tominkaru oĵtaapiki na'iki oĵnaobanaa di'iki'o. Uduyudan pa'angelin paradan o'ati kaikapa'a: ²⁴ 'Paul, aonaa putaria'ana'a, aona'o nii pusha'apan. Mishi'o nii pukadishita-kida-kao naobanai Caesar kanaapu iti Rome ii. Tominkaru kaimanan idi manawun, ukazannaatan nii ipai wuru'u putumainaoz pidannao.'" ²⁵ Uruu idi Paul kian ĩ'ati, "Ukau'an uma'ozakada unyukunuu. Oĵmishida Tominkaru kazannaatan nii waunao, paparadan kawana'ati o'ati. ²⁶ Mazan waua'ii, awaru kidu'ukan nii wakanawan maana'o-karu iti, katonaru danoma iti,"

ukian i'ati.

Kanawa zo'ainao tarian panaraan ai

²⁷ Uruu dauna'an awaru kida'ukapan naa kanawa ipai kamoo na'iki ipai maruta'o Mediterranean baoko ii aka. Aizii tomun-zikon, dya'utam sondiitan ida'a'a naa, kanawa na'akapikinao kian, "Maonapa'o kawanu'o-ra'a naa aizii wakaawan paran danoma iti." ²⁸ Sariapa i'waota-kidan aimaakan kimisha'o paran baoko iti itukapa'azon idi na'apam wunu kaanan. Uruu idi itukapan wunu kaanan 120 feet. Masakauda'u dauna'an i'waota-kidan naa koshaniz. Uruu idi itukapan powa'a'a naa umaanan, 90 feet. ²⁹ Uruu idi tuukii itarian, i'zauda-kidan naa pakanawan zowiitinan kuba kida di'iti. Sariapa imashaadin-kidan pakanawan, i'waota-kidan wunu baoko iti 4 kimisha kida'o manawun chipirari, sukuruu-tinapa kida'oraz kanawa dikapo itinapu. Kadimana'ora'a naa padamata iaipan wakanada'akan. ³⁰ Aizii pidannao kaudinainao kanawa zo'ii, itywaan naa pakidooan kanawa udaru'o di'iki. Sariapa i'waota-kidan duusodi'o kanawa wunu baoko iti. Itukapa-ka'o ikodanii mishi tawuru'u i'waota-kidanuzu kimisha'o chipirari kanawa zowau iki. ³¹ Mazan Paul aitapa, uruu idi ukian soldyaanao ati na'iki izowaunaa ati, "Wuru'u pidannao, kaudinainaoz kanawa zo'o, ikidooan an wuru kanawa di'iki'i, kaiman-daunu'o nii pidan mawakan." ³² Sariapa soldyaanao dukutan wuru zuna'a, kanawa sodi pidannao toka-kidaniaz, uruu idi uamara'akan naa.

³³ Aizii wakanada'anan di'iti'i naa Paul kian ipai pidannao ati, "Akarachii! Dya'utam sondii aonaa kanom unikan, udi'itinpan na'iki utarian idi. ³⁴ Mazan aizii oaiapa ipai unao nikan uwanyukunuu uma'ozaka-kinnaa nii, na'iki ukakupa-kinnaa nii, usha'apanum kau'an ipai wau-nao, aona'o nii kanom sha'apan wa'ati. Na'iki aona'o nii

bauda'apa wawaziwadan wazowaud,” ukian. ³⁵ Paparadan dauna'an i'ati, Paul zaamatan naa bread na'iki utoriinapakidan naaz Tominkaru ati. “Kaiman manawun wakian pu'ati di'oraz bread dau'ati,” ukian ipai pidannao kanaapu'u. Udauna'an udushotan naa pawanyukunuu nii na'iki uaroopan naa. ³⁶ Uruu idi ipai pidannao ma'ozakadan panyukunuu, na'iki inikan naa pawanyukunuu kapam. ³⁷ Iriba'o pidannao wuru'u kanawa zo'ainouuz, kaikapauda'u'o wabaokopatinanu'u 276. ³⁸ Pidannao nikan dauna'an pawanyukunuu, uru'u naa ikaboowa'akan naa ipai poroom kida paran baoko iti, iaipan idi kanawa shaakadinan.

Kanawa shaazoo bi'iinan daua'o

³⁹ Udauna'an amazada kanadan naa, sariapa pidannao tukapan maonapa paran danoma. Mazan aonaa iaipan na'ia'oram wuru'u amazadaz. Na'iki itukapa kapam kashakarutinpa'o amazada, na'iki kaatu baara-tinpa'o paran danoma. “Aushaa, watiwaa wana'akan kanawa na'iti, panaadon turua'o nii usakanatan maana'o-karu ii,” ikian. ⁴⁰ Uruu idi idukuta'akan naa wuru'u kimisha kida'o sukuruutapa-kariwaiz kanawa kadu'iki kida, un'ian naa iwa'aka'akan kidaz wunu baoko ii. Upu'a'a naa iwaota-kidan powaa iti udaru'o poora wunu baoko iti, kanawa kadikapotapa-kinaoaz. Udauna'an ikazadan naa powaa iti udaru'o kamicha mada doko'o kanawa zowau ida'a, kaiman kizi iaipan awaru pootan wuru'u kanawaz udanoma iti. ⁴¹ Aonaa zii ikaawan udanoma iti, mazan kanawa kaawa'akan naa maana'o-karu ati, uruu un'ian naa uwaziwainan kaatu baara ii. Aizii wunu paran ma'ozakan idi manawun, sariapa uzowitan kanawa dikapo ma'ozaka'o ida'an. Uruu idi ipai ushazoo bi'ia'akan kanawa.

⁴² Sariapa soldyaanao zowii-bi'ia'aka'azon naa ipai daunuuda'u wuru'u taraapa-kariwainouuz pidannao.

Īzauda-kidan ĩnyootan unaawa iti na'iki ĩkidoopan pa'ai.
⁴³ Mazan tuukii pa'an ĩzowaunaa aipan pakazannaatan Paul, uzowii-kaō ai. Uruu idi umashaatan ĩdyaun. Na'iki udyuudan naa pa'an nyoobainao kida pidannao zaka'utan kiwiin, marii kizi ĩnyootan unaawa iti. ⁴⁴ Udauna'an marii ba'orainao wuru'u aona'oraz ĩnyooban, ikodan atamun oo paranka idin kida, uruu ida'an kizi'i naa ĩnyootan paran danoma iti. Uruu na'apa'o wanyootauzon unaawa iti, aonaa kanom sha'apan wa'ati.

28

Paran baoko ia'o katonaru, Malta kia'o u'uu

¹ Wamaaratinan dauna'an unaawa ati, ukowaada-kaō wa'ati, katonaru Malta Baara'a'o wuru'u wamaaratinanuz. ² Tuukii kawiiiziinao konaukii-kidan patukapan waunao. Upu'a'a naa wunu kaawan, na'iki wadidi amazada. Sariapa ĩpu'ukadan tikazi wa'ati. ³ Paul zowaidan naa zowaakaru na'iki udokobatan naazu, na'iki usharawaan naa tikazi. Tikazi wiichan idi, sariapa kowazaz mawaka-kinai, koditan zowaakaru bii iki, na'iki sariapa uarotan Paul paka'u ida'a, aonaa umuudinan un-a'an ukazadinpan uka'u kadu iki. ⁴ Aizii kawiiiziinao tukapan idi wuru'u kowazaz arotanuz Paul ka'u, sariapa ĩdi'it-inpan udau'u, na'iki ĩkian pa'atiaaka kida, "Ei, zowia'o pidan arawu'u! Aonaa umawakan oo unaraan paran baoko'o, mazan watominkarun, wuru'u sha'apata'oraz pa'an pidan pa'oian dikiin ii, mishi'o nii uzowii-kidan uruu kowazaz arotan ida'anazu." ⁵ Sariapa Paul ra'oka'akan kowazaz tikazi wu'iti, mazan aonaa usha'apan paarotakao pu'u. ⁶ Īzaudapan naa Paul poodan, na'iki ĩtukapa'azon naa udorautan masha'apakiaka oo umawaka'akan naa, mazan tomunu'u naa uarota-kaō dauna'an, aonaa kanom sha'apan u'ati. Uruu idi ĩpana'adan naa padi'itinpan, na'iki ĩkian, "Ei, tominkaru pa'i uruu!"

⁷ Maonapa wamaaratina kizi amazada iki, kaina'a udaru kida'o zakapu baara, Publius paoriba baawu kida, uruu kazowautapa'o wiizai uruu katonaru baara ii. Wamorowautapankan dono udapu ii, tuukii ukonaukii-kidan wau-nao, idikinauda'u kamoo utaaan waunao padapu ii. ⁸ Uruu dono tuukia'o Publius daru karinaan, umada wiichan na'iki utyoodapan izai. Uruu idi Paul morotan uda'awupa-kizi iti, na'iki umuudan paka'u u'ida'a, na'iki utoriinpan, upishaan Tominkaru marii kizi karina'o kakudan, sariapa mishi ukakuda'akan. ⁹ Ipai pidannao kawiiizi-tinpainauz katonaru di'ii abatan wuru'u usha'apatanuz aimaakan na'apa, uruu idi na'apainim iiribannao karinaan dono, ina'akan nii idyaun Paul ida'ati, na'iki ipai ukakudan idyaun. ¹⁰ Idikinauda'u kauzu wana'ian ituma, kaiman itaapan waunao, itaa wa'ati aimaakan mawinipinaa-daun kida. Aizii wadobata'azon dono'o naa, iriba pidannao na'akan aimaakan kida wa'ati wakaiwaan nii, na'iki wanikan nii wamakopa-kizi an.

Malta iki'o wamakon Rome iti

¹¹ Idikinauda'u kauzu dauna'an, wamakon naa ba'oran kanawa ida'an, "Shamaannao Tominkarunao"* kida'o u'uu. Wuru'u wiizaiz wamaratin-kiziz, di'ia'a naa kanawa na'akapikinao mashaadinan amazada wadidiizon dono. Alexandria iki'o wuru'u kanawa na'akapikinao wa'atipaanz. ¹² Uruu idi baokopa'a naa wamakon ituma atii wakaawan Syracuse iti, idikinauda'u kamoo wana'ia'akan. ¹³ Na'iki'i naa koshan wamakopaanan atii wakaawan kanawa sookadinauzo-kizi iti, Rhegium ia'oraz. Ba'oran kamoo wadobatan koshan, uruu dono awaru kaawan wabarau ikinapu. Uruu idi dya'utam kamoo

* **28:11** Shamaannao Tominkarunao: wuru'u kanawa uu, na'iki na'akapikinao tominkarunnaouz, Castor na'iki Pollus kia'o i'uu kida. Inao kawanu'o utoma-ka'o wuru'u imuudaniaz pakanawan zowau ida'a.

ida'a wakaawa'akan naa donoi Puteoli iti, Italy Baara ia'oraz naa. ¹⁴ Uruu wiizai di'ii waikoda mishidainao Jesus. Īpishaan waunao ĩaipan wana'a'akan zii patuma bauda'apa soondii sakodaz. Uruu idi wana'ia'akan zii ĩtuma. Uruu wiizai di'iki wakidiba ida'ana'a naa wamakopaanan Rome iti. ¹⁵ Aizii mishidainao Rome iainaoz abata'aka'a naa wuru'u wawa'atipanuz, sariapa ĩwa'atin ĩikodapa'anan waunao. Waikoda pabi'i kida mishidainao zaudapan waunao market ii, Appius ia'oraz. Na'iki'i naa wadobatan baokopa ĩtuma, atii wakaawan wiizai di'iti dakotapa-kariwaiz Idikinauda'u Sookapa-kizai kii. Na'ii ba'oran mishidainao zaudapan waunao. Paul tukapan idi ĩdyaun, tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru. Uruu idi powa'a zii uma'ozakadan panyukunuu Tominkaru ati. Atii baokopa'a naa wakaawan ĩtuma donoi Rome iti.

Paul kakuwaapan Rome ii

¹⁶ Aizii wakaawan dono'o naa Rome iti, aonaa Paul taratapa-kao na'ii. Kashaapa-kao umashaapan pa'ida'a, mazan kaina'a soldyaa muuda-kao awunuutapa'o nii uruu. ¹⁷ Idikinauda'u kamoo Paul kaawan dauna'an, udapada-kidan naa kazowautapainao Jewnao Rome ainao kidaz. Aizii ĩbaokopatinan dauna'an u'ida'ati, ukadakotinan naa ĩtuma. Ukian, “Ō'inawuzunao, Jewnao, ōkia'azon unao ati, aonaa ōsha'apatan dikauda'o aimakaan wairibannao Jewnao ati, na'iki aonaa ōpana'adan oo ōdakoopan waunao Jewnao kaduz kida, wuru'u wadokozu-daunnao dyuudauzonii kidaz washa'apatan. Mazan upu'u Jewnao zaamatan ōgaru Jerusalem ii, atii ĩtaraa-kidan ōgaru Rome iki'o naobanainao ati. ¹⁸ Aizii ōkootowapa-kida-kao dono'o naa, aonaa kanom Rome ikiinao ikodan dikauda'o nii ōsha'apatan, ōzowii-kida-kinao nii. Uruu idi ĩaipan padamata ōmuuda-kao. ¹⁹ Mazan aonaa Jewnao aipan ōmuuda-kao. Uruu idi ōpishaan ōdyuuda-kao da'ati'i

Rome ati. Mazan aonaa òkadakotina'anan mani dikauda òiribannao Jewnao dau'an, soo òparada'azon idi òdau'an naobanai Caesar kanaapu'u, da'a'a òkootowapa-kida-kao dono. ²⁰ Uruu idi'o òdapada-kidan unao, òkakuwaapa'azon na'iki òkowaada'azon idi u'ati kanom dikin ia'o wuru'u òzaamata-kaoaz. Utukapa di'i, òanoba sukuruutapaka chain idi, aonaa kanom dikin ia'o mani, soo òmishidan idi'o Christ, tawuru'u tuukia'oraz naa Israelitenao zaudapan.”

²¹ Sariapa ìkian Paul ati, “Aonaa zoobaba kaarita dyuuda-kao wa'ati, Judea Baara iki pudau'an. Na'iki aonaa kapam wairibannao kaawainao kida na'iki kakuwaapan pudau'an. Uruu idi aonaa kanom dikauda'o nii waabatan pudau'an. ²² Waunao, waabata'azoo kapam na'apa'oram wuru'u pumishidanii kidaz. Usha'apanum kau'an ipai amazada kawana'ati waabatan dikauda kida pa'idiwaru pidannao kadakotinan wuru dau'ana'a pumishidaniaz.” ²³ Uruu idi ìkainabatan naa kanom dono'o nii ìabata'azon wuru'u ukuwaa kidaz.

Paainaa kamoo dono'o naa, iriba pidannao kaawan Paul mashaapa-kizi ati. Uruu idi ukakuwaapan ì'ati chaapi'iki, atii wachuupun di'iti. Kaimanaiman ukowaadan ì'ati na'apa'oram manawun wuru'u Tominkaru naobanaita-kaoaz naa. Na'iki kaimanaiman ukowaadan ì'ati, ipai aimaakan tawuru'u Jesus sha'apatanii kidaz, na'iki kasha'ora kida'oraz ubaiaapauzon na'apa manawun tawuru kawana'ati'i, Moses na'iki Tominkaru prophetinno saadauzonii kidaz Christ dau'u. ²⁴ Pabi'i kida pidannao tuukii ìmishidan wuru'u ukuwaa kidaz, ba'orainao aonaa ìmishidauan. ²⁵ Uruu dikin ii tuukii ìkashadaakapan pa'atiaaka kida. Mazan ìkoditan ua'ii paniba iti, Paul kian ì'ati, “Mishi'o mishi tawuru'u Kaimana'o Doronaa kiauuzonuz wadokozudaunnao ati, prophet Isaiah ida'ana'oraz ukowaada-kidauzon. ²⁶ Kaikapa sha'atii tawuru'u ukianuz:

'Pumako di'oraz pidannao di'iti, na'iki pukii i'ati:
 Uabatautan nii kuwai powa'an kida,
 mazan aonaa na'apainim nii uaitapan wuru'u
 parada-karuz.

Utukapautan nii aimaakan kida sha'apaapa-kao,
 mazan aonaa na'apainim nii uaitapanuzu.

²⁷ Usha'apanum kau'an, tuukii manawun unyukunuu
 dadaran.

Na'iki tuukii u'inidan ukinao umaabata'azookan idi
 parada-karu.

Na'iki uawun utarata umatukapa'azookan idi.

Aata utukapa mani, na'iki uaitapa mani padamata
 wuru'u utukapa'azooniaz.

Na'iki sariapa mani padamata utanawatinan powa'a ati
 o'ida'ati.

Uruu idi okakuda mani na'iki o'saabaa mani padamata
 unao,

kia'o wuru'u Tominkaru kiauzonuz.' †

²⁸ Uru'u naa Paul katokonta'akan naa paparadan
 kaikapa'a: "Ukau'an, o'aipan unao Jewnao aitapan,
 Tominkaru dyuuda-kidan parada-karu wuru'u
 kazannaatin-karu dau'u kida'oraz, Gentilenao ati'o.
 Usha'apanum kau'an inao, i'abata na'iki imishida pa'an
 wuru'u kuwai kidaz!" ²⁹ [Sariapa Jewnao kodita'akan
 i'abatan idi Paul paradan na'apa, tuukii na'iki ma'ozaka
 ikashadaakapan naa pa'atiaaka kida.] ‡

³⁰ Dya'utam wunu Paul mashaapan kabaun
 pakawinipinaapanii di'ii. Ipai umorota-kidan, na'iki
 unaubaan pidannao morowautapainao kida pa'ida'ati.

³¹ Kaimanaiman ukowaadan i'ati na'apa'oram manawun
 wuru'u Tominkaru naobanaita-kaoaz, na'iki ipai
 ukowaadapan pidannao ati Naobanai Jesus Christ dau'an.

† 28:27 Isaiah 6:9-10

‡ 28:29 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa

di'oraz saadinpanu'u.

ACTS 28:31

135

ACTS 28:31

Mabaa'azoo ukakuwaapan na'iki ma'ozaka kapam. Na'iki
aonaa kanom mashaatan ukakuwaapatinan.

**Kaimana'o Tominkaru Paradan
New Testament in Wapishana (GY:wap:Wapishana)**

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Wapishana

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Wapishana

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Sep 2021 from source files dated 1 Dec 2020

198b856d-ac64-5e95-afee-2b1cb3b356c1